

# BP Azərbaycanda Davamlı inkişaf haqqında hesabat 2010



[www.bp.com/caspian/azsr](http://www.bp.com/caspian/azsr)

**2** BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionu üzrə prezidentinin giriş sözü  
**3** BP Azərbaycanda / **17** Biz necə işləyirik / **29** Əməyin təhlükəsizliyi və sağlamlıq / **35** Ətraf mühit / **43** Cəmiyyət  
**52** Beşillik icra göstəriciləri / **53** MHŞT üzrə hesabat verilənləri / **55** Hesabatın yazılması prosesi və rəylər



# Hesabatın əhatə dairəsi

Bu hesabat 31 dekabr 2010-cu ildə bitən təqvim ilini əhatə edir. Dollarla ifadə edilən bütün məbləğlər ABŞ dollarını nəzərdə tutur. Başqa cür nəzərdə tutulmayıbsa, mətndə "BP p.l.c." və onun törəmə şirkətləri və filiallarının əməliyyatları və fəaliyyətləri arasında fərq qoyulmur. Xüsusi olaraq göstərilən hallar istisna olmaqla, bu hesabatda "bizə", "biz" və "bizim" sözlərinə edilən istinadlar BP Azərbaycan şirkətinə edilən istinadlardır. Əgər hesabatda BP Azərbaycanda deyilərək istinad edilirsə, bu o deməkdir ki, yalnız Azərbaycanda olan əməliyyatlarımıza istinad edilir. Əgər biz BP AGT-yə istinad ediriksə, onda bizim Azərbaycandakı, Gürcüstandakı və Türkiyədəki fəaliyyətlərimizə istinad edirik. "BP" və "BP qrupu"na edilən konkret istinadlar "BP p.l.c.", onun törəmə şirkətləri və filialları deməkdir.



Üz qabığındakı şəkil  
Qazma mühəndisi, gənc mütəxəssis  
Aysel Cavadova Dərinsulu Günəşli platformasında

## Xəbərdaredici bildiriş

BP-nin Azərbaycanda Davamlı inkişaf haqqında 2010-cu il üçün hesabatında öncədən söylənmiş, məsələn, çıxarıla bilən həcmələr və ehtiyatlara, əsaslı, əməliyyat xərcləri və digər xərclərə, həmçinin gələcək layihələrə aid müəyyən bəyanatlar vardır. Bir sıra amillərdən, o cümlədən tələb və təklifin dəyişməsindən, qiymət və işlərin gedişi məsələlərindən, həmçinin siyasi, hüquqi, maliyyə, kommersiya və sosial şəraitdən asılı olaraq faktiki nəticələr belə bəyanatlardakı göstəricilərdən fərqlənə bilər.



Orupun davamlı inkişaf haqqında hesabatı  
[bp.com/sustainability](http://bp.com/sustainability)

# Bu hesabat barədə

“BP Azərbaycanda Davamlı inkişaf haqqında hesabat 2010” bizim 2010-cu təqvim ili ərzində nail olduğumuz istehsalat göstəricilərimizi, ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı gördüyümüz işləri və Azərbaycandakı fəaliyyətlərimizin digər sahələrini əhatə edir. Bu hesabat bizim davamlı inkişaf haqqında səkkizinci hesabatımızdır və əvvəlki hesabatlar haqqında aldığımız rəyləri özündə əks etdirir.

Davamlı inkişafa bizim yanaşma tərzimiz idarəçilik və risklərin idarə edilməsi, əməyin təhlükəsizliyi, ətraf mühit, energetikanın gələcəyi, həmçinin bizim yerli və global sosial-iqtisadi təsirimizlə əlaqədar məsələləri əhatə edir. Bu məsələlər üzrə elə hesabat vermək istəyirik ki, o, maraqlı tərəflərin qaldırdığı əsas suallara cavab versin.

“BP Azərbaycanda Davamlı inkişaf haqqında hesabat” hər il Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli yatağı üçün birgə əməliyyat şirkətinin əməliyyatçısı və idarəedicisi, həmçinin Ze Bakı-Tbilisi-Ceyhan Payplayn Kompani (“The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Company”) şirkətinin idarəedicisi qismində çıxış edən BP Eksploraşın (Kaspian Si) Limited (“BP Exploration (Caspian Sea) Limited”) ilə Şahdəniz yatağının əməliyyatçısı və Sauf Kokazus Payplayn Kompani (“South Caucasus Pipeline Company”) şirkətinin texniki operatoru qismində çıxış edən BP Eksploraşın (Şahdəniz) Limited (“BP Exploration (Shah Deniz) Limited”) tərəfindən nəşr edilir. Bu şirkətlərin hər biri bu hesabatın məqsədlərinə uyğun olaraq öz layihələri üzrə müvafiq məlumatların verilməsini təmin etmişdir.

## “Ernst & Young” şirkətinin yoxlama prosesi ilə bağlı bildirişi

BP-nin Azərbaycanda həyata keçirdiyi davamlı inkişaf fəaliyyətlərinə dair məlumat, açıqlama və bəyanatların faktlara və izahlara əsaslandığı barədə BP şirkətinin rəhbərliyində əminlik yaratmaq məqsədi ilə biz BP-nin 2010-cu il üzrə hazırladığı Davamlı inkişaf haqqında hesabatı yoxlamışıq. Gördüyümüz işlərin əhatə dairəsi və əldə olunan nəticələr haqqında məlumatlarla səhifə 54-də tanış olmaq olar.

## 2 BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionu üzrə prezidentinin giriş sözü

Rəşid Cavanşir bizim 2010-cu ildə həyata keçirdiyimiz müxtəlif fəaliyyətlərin əsas məqamları barədə düşüncələrini bölüşür



## 3 BP-nin Azərbaycanda fəaliyyəti

Strategiyamız; BP Azərbaycan-ilk baxışda; BP AGT regionunun rəhbər qrupu; tarixi ekskurs; nailiyyətlər və çətinliklər; əməliyyatlarımız



## 17 Biz necə işləyirik

İdarəetmə sistemləri; təhlükəsizlik və insan haqları; əməkdaşlarımız; qaydalara riayət və etik normalar; maraqlı tərəflərlə dialoq və görüşlər



## 29 Əməyin təhlükəsizliyi və sağlamlıq

Diqqət təhlükəsiz, etibarlı və qaydalara uyğun əməliyyatlara yönəldir, gördüyümüz hər işdə əməyin təhlükəsizliyi və əməliyyat risklərinin idarə edilməsini əsas götürürük



## 35 Ətraf mühit

Yeni layihələrin kəşfiyyat və işlənməsindən başlamış hasilat mərhələsinədək ətraf mühitin mühafizəsi üzrə fəaliyyətlərimizin idarə edilməsi



## 43 Cəmiyyət

Gəlirlərin şəffaflığı; sahibkarlığın inkişafı; icmalarla iş; mədəni irsin qorunub saxlanması və təhsil təşəbbüsləri



## 52 Beşillik icra göstəriciləri

Əsas icra göstəriciləri

# BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionu üzrə prezidentinin giriş sözü



Keçən il bizim şirkət Meksika körfəzində 11 adamın ölümü və çox böyük neft dağılması ilə nəticələnən faciəli bir qəza ilə üzleşdi. Bu qəzanın baş verməsinə və onun Meksika körfəzinin ətraf mühitinə, oradakı icmaların həyatına və dolanışığına göstərdiyi təsirə görə təəssüf edirik.

İndi bizim vəzifəmiz itirdiyimiz inamı yenidən qazanmaq və BP üçün möhkəm gələcək yaratmaqdır. Azərbaycan BP-nin dəniz hasilatı ilə məşğul olduğu əsas regionlarından biridir və şirkətin başqa yerlərində olduğu kimi biz də əməliyyatların təhlükəsizliyini, davamlılığını, etibarlılığını və bütövlüyünü təmin etmək üçün səylə işləyirik.

## Əməliyyatların təhlükəsizliyini maksimallaşdırmaq üçün çalışırıq

2010-cu ildə biz təhlükəsizlik göstəricilərini daha da yaxşılaşdırmaq üçün Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə regionunda həyata keçirdiyimiz bütün əməliyyatları bir daha nəzərdən keçirdik. Biz işlərimizin təhlükəsizliyində hər hansı boşluğun olub-olmamasını müəyyən etmək və onları aradan qaldırmaq məqsədi ilə təhlükəsizlik və əməliyyatların geniş əhatəli auditinə başladırıq. Biz BP qrupunun əməliyyatların idarə edilməsi sistemini – bizə ardıcıl, təhlükəsiz və effektiv şəkildə işləməyə imkan vermək üçün nəzərdə tutulan bir sistemi – tətbiq etdik. Boşluqların qiymətləndirilməsi prosesləri vasitəsilə biz təhlükəsizlik üzrə göstəricilərimizi yaxşılaşdırmağa davam etdik və icra göstəricilərimizin yaxşılaşdırılmasının birinci dövrəsini başa çatdırdıq.

Biz, həmçinin, 15 strateji, əsas podratçı şirkətimizin auditini yekunlaşdırdıq və bu audit zamanı əsas diqqəti onların idarəetmə sistemlərindəki çatışmazlıqlara yönəlttik.

Məmnunluq hissi ilə qeyd etmək istərdim ki, bu təşəbbüslərin sayəsində əməliyyatlarımız zamanı xəsarətlərin sayının əhəmiyyətli dərəcədə azalmasına nail olduq, diqqəti daha çox quyu bütövlüyünün saxlanılması və sınaqdan keçirilməsinə yönəldə bildik.

## Əməliyyatlarda nailiyyətlərimiz

2010-cu il Azərbaycandakı Səngəçal terminalından xam neftin bir milyardıncı barelinin təhlükəsiz şəkildə Türkiyədəki Ceyhan terminalına nəql edilməsi ilə yadda qaldı.

Gələcək perspektivlər baxımından, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti ilə Şəfəq-Asiman bloku kimi tanınan yataq ərazisində geoloji-kəşfiyyat və qazma işləri aparmaq üçün yeni bir hasilatın pay bölgüsü sazişi imzalandı. Bundan başqa, biz Azəri-Çıraq-Dərinisulu Günəşli neft yatağından hasil etdiyimiz həcmi artırmağa imkan verəcək Çıraq neft layihəsinə sanksiya verdik. Uğurlu bir ilin yekunu kimi, dekabr ayında biz Şahdəniz üzrə hasilatın pay bölgüsü sazişinin müddətinin beş il də uzadılması haqqında saziş imzaladıq. Bu isə hazırkı sazişin müddətinin 2036-cı ilə qədər uzadılması və hasilatın artması deməkdir.

## Yerli istedad, şəffaflıq və münasibətlər bizim biznesin əsasını təşkil edir

Şəffaf işgötürmə prosesi vasitəsilə yüksək səviyyəli istedadları cəlb etmək, çoxsaylı təlim və inkişaf imkanları yaratmaq bizim üçün əsas məqsəd olaraq qalır. Bu, öz əksini yüksək rütbəli əməkdaşlarımızın cərgəsində Azərbaycan vətəndaşlarının sayının müntəzəm olaraq artmasında tapır. 2010-cu ilin sonunda Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionundakı ixtisaslı işçilərin 87%-i yerli vətəndaşlar idi.

Yerli müəssisələrin inkişafına dəstək vermək məqsədi ilə biz 2010-cu ildə 60 yerli şirkətlə dəyəri 915 milyon dollardan çox olan uzunmüddətli müqavilələr bağladıq.

Tərəfdaşlarımızla birlikdə obyektlərimizin yaxınlığında yerləşən icmaların həyat şəraitinin yaxşılaşmasına yönəlmiş bir neçə yeni icma inkişaf layihəsinə maliyyə dəstəyi göstərdik. Həmçinin, Qafqaz Universitetində kimya mühəndisliyi fakültəsinin, Xəzər Universitetində Layihələrin İdarəedilməsi Məktəbinin açılması və bir sıra təqaüd proqramlarının təqdim edilməsi də daxil olmaqla müxtəlif təhsil təşəbbüslərinə imza atdıq.

Özümüzün 13-cü və 14-cü Mineral Ehtiyatların Hasilatı ilə Məşğul olan Sənaye Sahələrində Şəffaflıq Təşəbbüsü (MHŞT) hesabatımızı təqdim etməklə biz, Azərbaycanda səmərəli idarəçiliyə yardım etmək və gəlirlərdə şəffaflığı aşılamaq məqsədilə MHŞT-yə dəstəyimizi davam etdirdik.

Bunlar 2010-cu ildə bizim çoxşaxəli fəaliyyətlərimiz nəticəsində əldə etdiyimiz uğurların yalnız bir hissəsidir. Azərbaycanda bu il bir çox nailiyyətləri və əlamətdar hadisələri ilə BP üçün çox uğurlu il oldu. Həmin uğurlarla bu hesabatın digər səhifələrində daha ətraflı tanış olmaq olar.

## Rəşid Cavanşir

BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionu üzrə prezidenti

# BP-nin Azərbaycanda fəaliyyəti

Biz əməliyyatlarımızda təhlükəsizlik, etibarlılıq və qaydalara müvafiqliyə diqqət yetirməklə, həmçinin fəaliyyətimizdə təhlükəsizlik və riskin idarəedilməsini əsas götürməklə icra göstəricilərimizi davamlı şəkildə təkmilləşdirməyə çalışırıq

## Strategiyamız

Rəhbərlik strukturumuz, dəyərlərimiz və biznes strategiyamız barəsində

Səhifə 4



## Nailiyyət və çətinliklər

Biznesimizin ölkədə davamlılığı ilə əlaqədar məsələlərə xüsusi diqqət yetirməklə 2010-cu ildə əsas nailiyyətlərimiz və üzleşdiyimiz çətinliklər

Səhifə 9



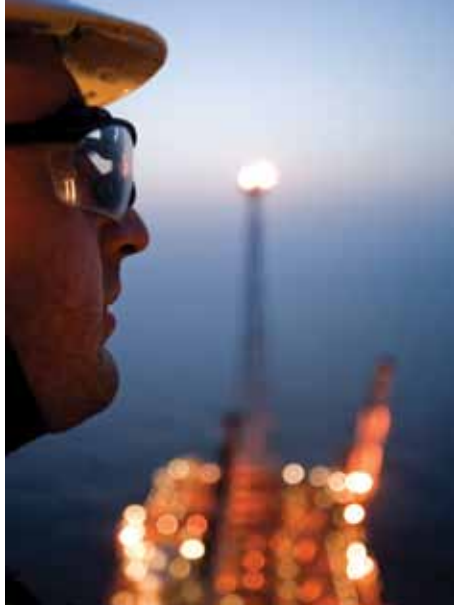
## Əməliyyatlarımız

Azərbaycanda dənizdəki əsas karbohidrogen obyektlərini və qurudakı dünyanın ən böyük inteqrasiya edilmiş neft və qaz emalı terminallarından birini, həmçinin onu region və dünya bazarları ilə əlaqələndirən boru kəmərlərini necə idarə etdiyimiz barədə

Səhifə 10



## Strategiyamız



Mərkəzi Azəri platforması,  
gecə görünüşü

### Gələcəyi necə görürük

Biz Azərbaycanın neft və qaz ehtiyatlarının işlənməsində dəyərli, etibarlı və uzunmüddətli bir tərəfdaş olmağa çalışırıq. Biz Xəzər regionunda mövcudluğumuzu davamlı olaraq saxlamaqla dünya səviyyəli əməliyyatlar və layihələr həyata keçirmək barədə öhdəliyimizə sadıq.

Bu öhdəliyin əsasında həmişə təhlükəsiz işləmək, ətraf mühiti qorumaq və insan haqlarına hörmətlə yanaşmaq kimi məsuliyyətlər dayanır. İnanırıq ki, məqsədlərimiz işçi qüvvəsinin bacarıqlarının genişləndirilməsi, yerli ehtiyatların yaradılması və yerli potensialın inkişaf etdirilməsi ilə həyata keçiriləcəkdir.

### Dəyərlərimiz

BP dəyərləri bizim iş metodlarımızın əsasını təşkil edir. Onlar bizə BP-nin bir hissəsi olmağın nə demək olduğunu təyin etməkdə kömək edir. Bizim dəyərlər gördüyümüz hər işdə bizə rəhbərlik etmək üçündür. Biz inandıqlarımızın, davranışlarımızın və bir şirkət kimi nə üçün çalışmağımızın qarşılıqlı şəkildə başa düşülməsi üçün səy göstəririk. Bizim təcrübəmiz, xüsusilə də, uzun vədəli düşünməyin, qruplar arasında əməkdaşlığın, həmçinin səhvlərdən nəticə çıxarmaq və başqalarını dinləmək üçün kifayət qədər təvazökar olmağın vacibliyini vurğulayır.

Bu hədəfləri nəzərə alaraq, 2010-cu ildə bizim BP dəyərlərini necə ifadə etməyimiz və bizim rəhbərlik strukturunun mahiyyəti bütün qrup üzrə yenidən nəzərdən keçirilməyə başladı. Məqsəd dəyərlərimizin bizim gələcək üçün arzularımızı dəstəklədiyinə, aydın şəkildə bizim davranış kodeksinə uyğunluğuna və onların hər gün gördüyümüz işlərdə məsuliyyətli davranışa çevrilməsinə əmin olmaqdır.

### İdarəetmə strukturumuz

2010-cu ilin sonunda BP Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə (BP AGT) regionunun rəhbərlik strukturu 14 qrupdan ibarət idi: əməliyyatlar; midstrim; quyular; resurslar; işlənmələr; geoloji-kəşfiyyat; əməyin təhlükəsizliyi və əməliyyat riskləri; kadrlar şöbəsi; əlaqələr, şirkətxarici işlər və təhlükəsizlik; Şahdəniz yatağının tammiqyaslı işlənməsi; maliyyə; tədarük və təchizat sisteminin idarə edilməsi; hüquq; və Türkiyə üzrə vitse-prezident. Bu qrupların on birinə vitse-prezidentlər, birinə baş maliyyə müşaviri, birinə tədarük və təchizat üzrə məsul şəxs və birinə BP AGT prezidentinə hesabat verən baş müşavirin köməkçisi rəhbərlik edirdi.

### Biznes strategiyamız

Bizim Azərbaycandakı strategiyamız BP qrupunun strategiyasını əks etdirir. Biz diqqətimizi əməliyyatlarımızın təhlükəsiz, etibarlı və qaydalara müvafiq olmasına yönəltməklə, həmçinin təhlükəsizliyi və əməliyyat risklərinin idarə edilməsini bütün fəaliyyətlərimizin mərkəzində saxlamaqla davamlı olaraq icra göstəricilərimizi təkmilləşdirməyə səy göstəririk. Belə bir yanaşma bizim riskləri necə idarə etdiyimizi, necə fəaliyyət göstərməyimizi, hökumətlərlə və podratçılarla necə tərəfdaşlıq etdiyimizi və əməyi necə qiymətləndirdiyimizi bir araya gətirir.

Qarşılıqlı fayda və inam fəaliyyətlərimizin sərbəst şəkildə həyata keçirilməsinin mərkəzində dayanır. BP-nin əsas prioritetlərindən biri əməyin təhlükəsizliyi, bacarıqların yaradılması, texnologiya və əlaqələr kimi əsas sahələrə sərmayə qoymaqla səhmdarlar üçün uzun vədədə dəyər artımına nail olmaqdır.

Biz yeni imkanlar yaratmaq, geoloji-kəşfiyyat işlərində uğur qazanmaq, fəaliyyət göstərdiyimiz ölkə hökumətləri və digər əsas maraqlı tərəflərlə əlaqələrimizi yaxşılaşdırmaqla öz rəqabətədavamlı mövqeyimizi daha da möhkəmləndirməyə çalışırıq. Biz yerli işçi qüvvəsinin bacarıqlarının genişləndirilməsinə, həmçinin əməliyyatlarımızın insanlara və icmalara heç bir ziyan vurmamasının təmin edilməsinə inanırıq. Gələcəyi düşünərkən, biz öz diqqətimizi təhlükəsizlik göstəricilərinin davamlı şəkildə yaxşılaşdırılmasına, həcmlər qədər dəyərlərə və kəmiyyətdən daha çox keyfiyyətə yönəlirik.

## BP Azərbaycan – ilk baxışda Strukturumuz, təşkilatımız, obyektlərimiz və tariximiz

### Hüquqi struktur

BP Azərbaycanda bir sıra hüquqi şəxslər qismində fəaliyyət göstərir və bu da onun ölkədə və regionda 1992-ci ildən bəri keçirdiyi təkamülə əks etdirir. Əsas hüquqi şəxs BP Eksploreyn (Kaspian Si) Ltd. ("BP Exploration (Caspian Sea) Ltd.") şirkətidir.

### BP Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyədə

BP Azərbaycanda bir neçə hasilatın pay bölgüsü sazişi (HPBS) və Azərbaycan hökuməti ilə bağlanmış tranzit əraziyə malik ölkə hökuməti sazişi (TƏMÖHS) əsasında fəaliyyət göstərir. Gürcüstan və Türkiyədə o, ixrac boru kəmərləri və terminallarını əhatə edən TƏMÖHS-lər əsasında fəaliyyət göstərir.

### Biznes strukturu

2010-cu ilin sonunda 11 vitse-prezident, bir baş maliyyə müşaviri, bir tədarük və təchizat üzrə məsul şəxs və bir baş hüquq müşaviri köməkçisi BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionu üzrə prezidentinə hesabat verirdi.

### Qeydiyyatdan keçirilmiş ünvan

Azərbaycanda qeydiyyatdan keçirildiyi ünvan: Neftçilər prospekti 2 (Bayıl), Villa Petrolea, Bakı şəhəri, Azərbaycan, AZ1003. Telefon: (+994 12) 497 90 00; Faks: (+994 12) 497 96 02.

### Əməkdaşlar

2010-cu ilin sonunda Azərbaycanda BP tərəfindən daimi işə götürülmüş Azərbaycan vətəndaşlarının sayı 2 159 nəfər idi.

### Dənizdəki hasilat yataqları

Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG)<sup>a</sup> Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda ən böyük neft yatağıdır, Şahdəniz (ŞD) çox böyük dəniz qaz və kondensat yatağıdır.

### Dənizdəki istismarda olan obyektləri (2010-cu ilin sonu)

Çıraq platforması; Mərkəzi Azəri platforması; Qərbi Azəri platforması; Şərqi Azəri platforması; Şahdəniz platforması; Dərinsulu Günəşli platforması.

### Nəqlətmə və ötürmə qabiliyyəti (2010-cu ilin sonu)

Nəqlətmə: Səngəçal terminalı – Bakı şəhərinin cənubunda yerləşən neft və qazın texnoloji emalı terminalı. Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) boru kəməri – Səngəçal terminalını Türkiyənin Ceyhan dəniz terminalı ilə birləşdirən 1 768 km uzunluğunda (443 km Azərbaycanda) boru kəməri. Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri (CQBK) – Səngəçal terminalı ilə Gürcüstan-Türkiyə sərhədi arasında 690 km uzunluğunda qaz boru kəməri. Qərb ixrac boru kəməri (QİBK) – Səngəçal terminalını Gürcüstanın Qara dəniz sahilindəki Supsa limanı ilə birləşdirən 830 km uzunluğunda boru kəməri.

2010-cu ilin sonunda ötürmə qabiliyyəti: BTC – gündə 1,2 milyon barel; CQBK – gündə 22 milyon standart kub metr (mmscm); QİBK – gündə 106 min barel. Səngəçal terminalı – gündə 1,2 milyon bareldən (162 000 ton) artıq neft və 35,4 milyon kub metr (25,5-i Şahdənizdən və 9,9-u qazma, hasilat, kompressor və texnoloji təchizat platformasından) qaz emal edə bilir. Rezervuarların xam neft tutumu 3 milyon bareldir (405 000 ton).

### Geoloji-kəşfiyyat işləri

Araz-Alov-Şərq – sərhəd zonasında yerləşən kəşfiyyat ərazisi; Şəfəq-Asiman kəşfiyyat ərazisi.

### Əsaslı xərclər

Həyata keçirilməsinə başlanandan bəri AÇG, BTC, ŞD Mərhələ 1 və CQBK layihələri üçün təxminən 31,6 milyard dollar.

### Neft və kondensat hasilatı

AÇG 1997-2010-cu illər: cəmi 1 643 milyon bareldən artıq və 2010-cu ildə 300,4 milyon barel; ŞD-dən kondensat hasilatı: cəmi təxminən 49,7 milyon barel və 2010-cu ildə təxminən 14,7 milyon barel.

### Qaz hasilatı

ŞD 2006-2010-cu illər: cəmi 23,5 milyard standart kub metrden (bscm) artıq və 2010-cu ildə 6,9 bscm.

<sup>a</sup>Dayazsulu Günəşli Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) tərəfindən işlənir.

## BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionu üzrə rəhbər qrupu<sup>a</sup>



### Rəşid Cavanşir

Prezident

Rəşid 2009-cu ilin sentyabr ayında prezident təyin olundu. O, Böyük Britaniya, ABŞ və Azərbaycanda geoloji-kəşfiyyat işləri, əməliyyatlar, qrup strategiyası və əlaqələr üzrə böyük rəhbərlik təcrübəsinə malikdir. Geologiya və geofizika elmləri üzrə elmlər doktoru olan Rəşid Cavanşir Azərbaycan Elmlər Akademiyasının üzvüdür.



### Pol Klayn

Ehtiyatlar üzrə vitse-prezident

Pol baza və rezervuarların idarə olunması, yeni quyuların planlaşdırılması, seysmik tədqiqat və texnologiya da daxil olmaqla bütün regionda yeraltı işlər və informasiya texnologiyası və xidmətlər üçün məsuldur. Şimal dənizinin İngiltərə sektorunda həyata keçirilən BP işləmələrində operativ rəhbərlik təcrübəsinə malik olan Pol bundan əvvəl Alyaska, Kanada və Norveçdə işləyib.



### Bryus Luberski

İşlənmələr üzrə vitse-prezident

Bryus Azərbaycanda Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG) layihəsinin və kiçik layihələrin irəliləməsi üçün cavabdehdir. Bundan əvvəl o, AÇG layihəsinin və Şahdəniz (ŞD) və AÇG yataqlarında potensial layihələrin həyata keçirilməsi üçün cavabdeh idi. O, ABŞ-da əməliyyatlar və layihələr üzrə zəngin təcrübə əldə etmişdir.



### Mark Tomas

Əməliyyatlar üzrə vitse-prezident

Mark altı dəniz hasilat platformasının və onlarla əlaqədar infrastrukturun təhlükəsiz, etibarlı və qaydalara müvafiq işinə cavabdehdir. O, BP-də işləyərək Böyük Britaniya, Şimal dənizində, Niderland, Trinidad və Tobaqo, həmçinin Şimali Amerikada böyük iş təcrübəsi əldə etmişdir.



### Əl Kuk

Şahdəniz işlənməsi üzrə vitse-prezident

Əl Şahdəniz yatağının tammiqyaslı işlənməsinin başa çatdırılması üçün məsuliyyət daşıyır. O, Şimal dənizində, Vyetnam və Meksika körfəzində geoloji-kəşfiyyat və hasilat biznesinin inkişafı və layihələrin işlənməsi sahələrində rəhbər vəzifələrdə işləmiş və BP-nin London, Hyuston və Moskvadakı icra bölmələrində çalışmışdır.



### Qəri Kristman

Quyular üzrə vitse-prezident

Qəri quyuların mühəndis planlaşdırılması və istismara verilməsi də daxil olmaqla yeni quyuların təhvil verilməsi və quyuların təmiri üçün cavabdehlik daşıyır. O, dünyanın bir çox enerji hövzələrində böyük sənaye təcrübəsi qazanmışdır. Lap bu yaxınlarda o, BP-nin Alyaskada quyular üzrə direktoru vəzifəsində işləyib.



### Qreq Rayli<sup>b</sup>

Geoloji-kəşfiyyat üzrə vitse-prezident

Qreq Xəzər regionunda BP qrupunun geoloji-kəşfiyyat və qiymətləndirmə işləri üçün cavabdehdir. O, 1991-ci ildə geoloq kimi Amoko şirkətində işə qəbul olunub və karyerada uğurlarının çox hissəsini Xəzər regionunda qazanıb.

<sup>a</sup> 2010-cu ilin sonuna olan məlumatlar.

<sup>b</sup> Qreq geoloji-kəşfiyyat üzrə vitse-prezident vəzifəsinə 2010-cu ilin oktyabrında təyin olunub.





### Kemp Koupland

Midstrim üzrə vitse-prezident

Kemp Səngəçal terminalının və Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyədə boru kəmərlərinin təhlükəsiz, etibarlı və effektiv əməliyyatları üçün cavabdehdir. O, Alyaska, İndoneziya və ABŞ-da əməliyyatlarla bağlı rəhbər vəzifələrdə işləyib.



### Mayk Barns<sup>a</sup>

Əməyin təhlükəsizliyi və əməliyyat riskləri üzrə vitse-prezident

Mayk Azərbaycanda, Gürcüstanda və Türkiyədə əməyin təhlükəsizliyi və əməliyyat risklərinin idarə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır. 2007-ci ildə Azərbaycana gəlməzdən əvvəl o, ABŞ, Niderland, Danimarka, Kolumbiya, Argentina və Böyük Britaniyada uzun müddət əməliyyatlar və quyular üzrə zəngin təcrübə qazanıb. Lap bu yaxınlarda o, Səngəçal terminalında İcra bölümünün rəhbəri idi.



### Seymur Xəlilov

Əlaqələr, şirkət xarici işlər və təhlükəsizlik üzrə vitse-prezident

Seymur ölkə daxilində BP-nin şirkətdən kənar əlaqələrinə, qeyri-texniki risklərin idarə edilməsinə, şirkətin nüfuzu və təhlükəsizliklə bağlı məsələlərə görə cavabdehlik daşıyır. O, 2006-cı ildə BP-yə hökumət və beynəlxalq QHT-lərlə əlaqələr üzrə cavabdeh şəxs kimi qoşulmuşdu. Bundan əvvəl isə o, Vaşinqton şəhərində ABŞ-Azərbaycan Ticarət Palatasının rəhbəri vəzifəsində işləmişdir.



### Syu Adlam-Hill

Əmək ehtiyatları üzrə vitse-prezident

Syu Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunda kadrlar şöbəsinə rəhbərlik edir. Onun eksperimental psixologiya və kadrların idarə edilməsi üzrə elmi dərəcələri və beynəlxalq kadrların idarə edilməsi sahəsində böyük təcrübəsi var.



### Yan Saderland<sup>b</sup>

Baş maliyyə müfəttişi

Yan 2005-ci ildə BP Azərbaycanda midstrim üzrə kommersiya məsələləri meneceri kimi işə başlamazdan əvvəl, Vyetnam və İndoneziyada maliyyə sahəsində yüksək vəzifələrdə çalışıb.



### Rik Monikal

Təchizat-tədarük məsələləri üzrə menecer

Rik Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunda təchizat-tədarük sisteminin idarə edilməsi üçün cavabdeh şəxsdir. O, təchizat-tədarük məsələləri üzrə geniş beynəlxalq təcrübəyə malikdir və Venesuela, Kolumbiya, Argentina, Braziliya və Nigeriya da daxil olmaqla bir sıra ölkələrdə işləmişdir.



### Deyvid Qrant

Baş hüquq müşavirinin köməkçisi

Deyvid Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə üzrə biznesin bütün sahələri ilə bağlı hüquqi xidmətlərin göstərilməsinə görə cavabdehlik daşıyır. O, Şimal dənizi, ABŞ və Kanada da daxil olmaqla, bir sıra ölkələrin yurisdiksiyası altında işləmişdir.



### Can Süphi

Türkiyə üzrə vitse-prezident

Can Türkiyədə bütövlükdə bizim biznesin aparılması, eləcə də ölkə daxilində əlaqələr və risklərin idarə edilməsi üçün məsuliyyət daşıyır. O, BP-yə 1996-cı ildə qoşulub və 2008-ci ildən bəri indiki vəzifəsində çalışır.

<sup>a</sup> 2010-cu ilin mayında Mayk Alyaska Strateji İcra Bölümünə SƏTƏM və mühəndislik üzrə vitse prezident təyin olunan Qreq Mətsonu əvəz etdi.

<sup>b</sup> 2010-cu ilin noyabrında Yan BP qrupu üzrə İşlənmələr şöbəsinə Baş maliyyə müfəttişi vəzifəsinə təyin olunan Devid Kvəlhortsu əvəz etdi.

**Tarixi ekskurs** Bakıdakı ofisimizi 1992-ci ildə açdıq. İki il sonra BP və beynəlxalq neft şirkətlərindən ibarət konsorsium Azərbaycan hökuməti ilə mühüm bir müqavilə imzaladılar. Bu gün Xəzərin dəniz yataqları regionu dünyanın aparıcı neft-qaz regionlarından birinə çevirmişdir.

#### **Sentyabr 1994**

BP, onun tərəfdaşları və Azərbaycan hökuməti arasında Xəzər dəniz ehtiyatlarının işlənməsi üzrə Azəri-Çıraq-Dərinisulu Günəşli (AÇG) üzrə hasilatın pay bölgüsü sazişi (HPBS) imzalandı

#### **Fevral 1995**

Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) təsis edildi

#### **İyun 1996**

Şahdəniz (ŞD) üzrə HPBS imzalandı

#### **Noyabr 1997**

Çıraq yatağından ilk neft hasil edildi

#### **İyul 1998**

İnam və Araz-Alov-Şərq yataqları üzrə HPBS-lər imzalandı

#### **Dekabr 1998**

Qərb ixrac boru kəməri (QİBK) marşrutunun istismarına başlandı

#### **Avqust 2001**

AÇG Faza 1 layihəsinə sanksiya verildi

#### **Sentyabr 2002**

AÇG Faza 2 layihəsinə sanksiya verildi

#### **Fevral 2003**

ŞD Mərhələ 1 layihəsinə sanksiya verildi

#### **Aprel 2003**

Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) boru kəmərinin inşasına başlandı

#### **Sentyabr 2004**

AÇG Faza 3 layihəsinə sanksiya verildi

#### **Oktyabr 2004**

Cənubi Qafqaz qaz boru kəmərinin (CQBK) inşasına başlandı

#### **Fevral 2005**

Mərkəzi Azəri yatağından hasilata başlandı

#### **Mart 2005**

Azərbaycan xam neftinin ixracına başlandı

#### **May 2005**

Mərkəzi Azəri yatağından Azərbaycana qaz verilməsinə başlandı

#### **Dekabr 2005**

Qərbi Azəri yatağında neft hasilatına başlandı

#### **May 2006**

CQBK-yə ilk qaz nəql edildi

#### **İyun 2006**

Xəzər nefti ilə yüklənmiş ilk tanker Ceyhan dəniz terminalına çatdı

#### **İyul 2006**

BTC boru kəmərinin Türkiyədəki hissəsinin, Ceyhan terminalının və BTC boru kəməri ixrac sisteminin təntənəli açılışı oldu

#### **Noyabr 2006**

Şərqi Azəridə birinci mənfəət nefti hasil edildi

#### **Mart 2007**

BTC-nin ötürmə qabiliyyəti gündə bir milyon barelə çatdırıldı

#### **İyul 2007**

ŞD yatağından Türkiyəyə ilk qaz çatdırıldı

#### **Noyabr 2007**

İnam yatağında kəşfiyyat qazmasına yenidən başlandı

#### **Noyabr 2007**

Xəzər dənizində rekord 7 300 metrden artıq dərinlikdə quyunun qazılması nəticəsində ŞD yatağında böyük qaz-kondensat yatağı kəşf olundu

#### **Aprel 2008**

Dərinisulu Günəşli yatağından ilk neft hasil olundu

#### **Noyabr 2008**

Qazaxıstandakı Tengiz yatağından ilk xam neft BTC boru kəməri ilə nəql edildi

#### **Dekabr 2008**

Müqavilə öhdəlikləri yerinə yetirildikdən sonra İnam üzrə HPBS-yə xitam verildi

#### **Mart 2009**

BTC-nin ötürmə qabiliyyəti gündə 1,2 milyon barelədək artırıldı

#### **İyul 2009**

Şəfəq və Asiman strukturlarının birgə kəşfiyyatı və işlənməsi üçün ARDNŞ ilə anlaşma memorandumu imzalandı

**Nailiyyətlər və çətinliklər** Bu səhifə BP-nin 2010-cu ildə Azərbaycanda əldə etdiyi mühüm nailiyyətlərin və qarşılaşdığı çətinliklərin xülasəsini verir. Burada əsas diqqət biznesimizin ölkədə davamlılığı ilə əlaqədar məsələlərə yetirilir.

## 2010

### Mart 2010

Çıraq neft layihəsinin işlənməsi üçün 6 milyard dollar sərmayə qoyulmasına sanksiya verildi

### Avqust 2010

"Devon Energy" şirkətinin AÇG neft yatağında 3,29% iştirak payı alındı

### Sentyabr 2010

BTC boru kəməri ilə xam neftin milyardıncı bareli nəql edildi

### Oktyabr 2010

Şəfəq-Asiman strukturlarının birgə kəşfiyyatı və işlənməsi üzrə ARDNŞ ilə HPBS imzalandı

### Dekabr 2010

ŞD HPBS-nin 2031-ci ildən 2036-cı ilədək beş il müddətinə uzadılması haqqında sənəd imzalandı

## Nailiyyətlər

### Əməliyyatlar və biznesin inkişafı

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) ilə Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı Şəfəq-Asiman perspektiv strukturunun birgə geoloji-kəşfiyyatı və işlənməsi haqqında hasilatın pay bölgüsü sazişi (HPBS) imzalandı.

Biz Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda BP-nin əməliyyatçısı olduğu AÇG neft yatağının işlənməsində "Devon Energy" şirkətindən əlavə iştirak payının alınmasını başa çatdırdıq.

Yeni Çıraq neft layihəsinə sanksiya verildi və Qərbi Çırağın işlənməsi üçün altı mühüm müqavilə elan edildi.

2010-cu ilin dekabr ayında BP və onun tərəfdaşları Şahdəniz üzrə HPBS-nin 2031-ci ildən 2036-cı ilədək beş il müddətinə uzadılması haqqında ARDNŞ ilə saziş imzaladı.

Azərbaycandakı Səngəçal terminalından Türkiyənin Ceyhan terminalına xam neftin bir milyardıncı bareli müvəffəqiyyətlə nəql edildi.

2010-cu ildə BP qrupunun əməliyyatları idarə etmə sistemi Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunun hər yerində tətbiq olundu. Bu sistem bizə bütün şirkət daxilində ardıcıl, təhlükəsiz və sistemli şəkildə işləmək imkanı vermək üçün nəzərdə tutulmuşdur.

### Texnologiya

2010-cu il ərzində biz Səngəçal terminalında basdırılmış boru xətlərinin yoxlanılmasında istifadə etmək üçün uzun radiuslu ultra-səs sınağı sistemini tətbiq etdik və BTC boru kəməri boyunca optik lifin yerləşdirmə sınağına başladığımız.

### Əməyin təhlükəsizliyi

Bizim qeyd olunan qəza əmsalımız 26% azaldı (2009-cu ildəki 0,23-dən 2010-cu ildə 0,17-ə qədər endi).

Nəqliyyat qəzalarının məcmu əmsalı 2009-cu ilə müqayisədə 4% və 2008-ci ilə müqayisədə 57% azaldı (2008-ci ildəki 2,03 və 2009-cu ildəki 0,92-dən 2010-cu ildə 0,88-dək).

Quruda yüklərin daşınması qrupu on il ərzində bir dəfə də olsun iş gününün itirilməsi ilə nəticələnən hadisənin (İGINH) qeydə alınmamasına nail oldu, dənizdə əməliyyatlar qrupu İGINH-siz iki ilni qeyd etdi, QİBK Azərbaycanda isə İGINH-siz 11 il qeydə alındı.

\* Yüksək potensiallı qəza hadisələri "ən ciddi ehtimal olunan nəticəsi böyük qəza olan bir qəza, ya təhlükəli/qeyri-sağlam şərait və yaxud təhlükə qorxusu" kimi müəyyən edilir.

### Ətraf mühit

İl ərzində biz qazın məşəldə yandırılması səviyyələrini əhəmiyyətli dərəcədə – 26% (2009-cu ildəki 574,9 min ton karbohidrogendən 2010-cu ildə 423,3 min tonadək) aşağı salmağa nail olduq.

### Əməkdaşlarımız

2010-cu ilin sonunda bizim ixtisaslı əməkdaşlarımızın 87%-i, ixtisasız əməkdaşlarımızın isə 100%-i Azərbaycan vətəndaşlarından ibarət idi.

## Çətinliklər

### Əməyin təhlükəsizliyi

2010-cu ildə biz dörd yüksək potensiallı qəza hadisəsi\* – minik maşınının çevrilməsi, əşyanın düşməsi və qurğuların bütövlüyü ilə əlaqədar iki hadisə qeydə aldıq. Bütün bu qəzaların hamısı üçün müfəssəl hesabatlar hazırlandı və çıxarılan nəticələrin xülasəsini əks etdirən sənədlər müvafiq işçi heyətinə çatdırıldı.

2010-cu ilin birinci yarısında iki ağır nəqliyyat qəzası qeydə alındı. Onlar həyata keçirilməsi hələ də davam edən nəqliyyat vasitələrindən təhlükəsiz istifadənin təkmilləşdirilməsi proqramına uyğun olaraq araşdırıldı. İlin ikinci yarısında heç bir ağır yol-nəqliyyat qəzası qeydə alınmadı və yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi əmsalı 2010-cu il üçün aşağı oldu.

### Əməliyyatlar

2010-cu ildə neft hasilatı əsasən yeni quyuların məhsuldarlığı və quyularda gözlənilməz nasazlıqlara görə proqnozlaşdırıldığından aşağı oldu. Qaz hasilatı bazar məhdudluğu ilə əlaqədar proqnozlaşdırıldığından bir qədər aşağı oldu.

2008-ci ildə Mərkəzi Azəri platformasında baş vermiş və 2010-cu ildə yenidən diqqət mərkəzində olan qaz sızmasına cavab tədbiri kimi son iki yenidən tamamlama və quyunun yekun konservasiyası il ərzində başa çatdırıldı. Mərkəzi Azeridə qalan iş hal hazırda altı quyuda yerləşdirilmiş paylayıcı sızmacları əvəz etmək üçün daimi tıxac qurğusunun quraşdırılmasından ibarətdir. Bu tədbir gələcəkdə quyulara texniki baxış keçirmək imkanımızı yaxşılaşdıracaq.

### Tullantıların idarə edilməsi

Xüsusilə bir sıra dəniz platformalarında çirkab sularının təmizlənməsi ilə bağlı hələ də davam edən problemlər yaranmışdır. 2009-cu il ilə müqayisədə 28% azalmaya nail olunsada, 2010-cu ildə tullantıların həcmi 444 234 litrə çatmışdır.

**Əməliyyatlarımız** Biz Azəri-Çıraq-Günəşli neft yatağı və Şahdəniz qaz yatağı da daxil olmaqla Azərbaycanın dənizdə əsas karbohidrogen yataqlarının operatoruyuq. Quruda dünyanın ən böyük integrasiya edilmiş neft və qaz emalı terminallarından birini, həmçinin onu region və dünya bazarları ilə birləşdirən boru kəmərlərini idarə edirik.



Mərkəzi Azəri platforması

2010-cu ildə Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG) neft yatağında və Şahdəniz (ŞD) qaz yatağında hasilat davam etdirildi. İyul ayının 21-də Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin ən yüksək ötürücülük qabiliyyəti gündə 1,057 milyon barelə çatdı. Biz "Devon Energy" şirkətinin AÇG yatağındakı payının alınmasını başa çatdırdıq və Şəfəq-Asiman strukturunun birgə kəşfiyyəti və işlənməsi üçün Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) ilə yeni hasilatın pay bölgüsü sazişi imzaladıq. ŞD yatağının tammiqyaslı işlənməsi layihəsinin bir hissəsi kimi Azərbaycan və Türkiyə hökumətləri Anlaşma Memorandumu (AM) imzaladılar.

### Azəri -Çıraq-Dərinsulu Günəşli

BP, Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin (ABƏŞ) adından AÇG yatağının əməliyyatçısıdır. AÇG Xəzər hövzəsinin Azərbaycan sektorunda ən iri neft yatağıdır və Bakıdan təxminən 100 km şərqdə yerləşir. AÇG-də hasilat 1997-ci ilin noyabr ayında yatağın Çıraq hissəsindən başlanmışdır və indi bura yatağın Mərkəzi, Qərbi və Şərqi Azəri, həmçinin Dərinsulu Günəşli (DərSG) hissələri də daxildir.

2010-cu ildə biz AÇG kompleksindən orta hesabla gündə 823 100 barel (ildə 300,4 milyon barel və ya 40,6 milyon ton) neft hasil etdik.

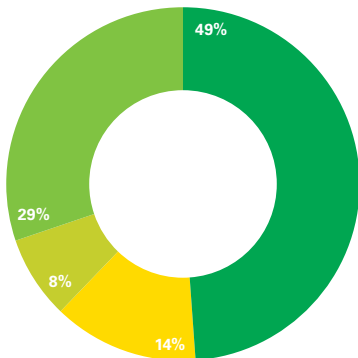
Bundan başqa, ARDNŞ-yə gündə təxminən 9,4 milyon kub metr (təxminən 332 milyon standart kub fut) səmt qazı çatdırılıb ki, bu da 2010-cu il üçün ilkin planlaşdırılmış həcmdən 79% çoxdur.

2010-cu ilin mart ayında Çıraq neft layihəsi (ÇNL) üçün dəyəri 6 milyard dollar məbləğində olan işlənmə planına sanksiya verildi. Bu plana mövcud DərSG və Çıraq platformaları arasındakı yataq infrastrukturunda olan boşluğu doldurmaq üçün nəzərdə tutulan yeni bir dəniz qurğusunun inşası daxildir. Gözlənilir ki, ÇNL nəticəsində AÇG yatağından neft hasilatının həcmi cəmi 360 milyon barelədək artacaqdır. İl ərzində biz ÇNL üzrə qazma öncəsi əməliyyatlara İstiqlal qazma qurğusunda ilkin qazma quyularının qazılması ilə başladıq, sonra isə Dədə Qorqud qazma qurğusu ilə davam etdirdik.

2010-cu ildə AÇG üzrə əməliyyat xərcləri cəmi 426 milyon, əsaslı xərclər isə 1,648 milyard dollar oldu.

### BP ortaqlarının dünyanın müxtəlif yerlərində maye karbohidrogen hasilatındakı xalis payı, 2010\*

(%)



- ABŞ
- Böyük Britaniya və Avropanın qalan hissəsi
- Azərbaycan
- Digər<sup>b</sup>

\* Xam neft, təbii qaz və kondensat da daxil olmaqla gündə 1 229 min barel.

<sup>b</sup> "Digər"ə Kanada, Cənubi Amerika, Afrika, Asiya (Azərbaycan istisna olmaqla) və Avstraliya daxildir.

### Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli hasilatı

(mmbbl – milyon barel; mmte – milyon ton)

	Hasilatın başlanma tarixi	Ölçü vahidi	Hasilat başlanandan 2010-cu ilin sonunadək neft hasilatı	2009-cu ildə hasil edilmiş neft	2010-cu ildə hasil edilmiş neft
Çıraq	Noyabr 1997	mmbbl	546,4	38,7	<b>34,0</b>
		mmte	73,8	5,2	<b>4,6</b>
Mərkəzi Azəri	Fevral 2005	mmbbl	432,4	69,6	<b>74,9</b>
		mmte	58,4	9,4	<b>10,1</b>
Qərbi Azəri	Dekabr 2005	mmbbl	362,8	98,0	<b>90,6</b>
		mmte	49,0	13,2	<b>12,2</b>
Şərqi Azəri	Noyabr 2006	mmbbl	191,8	49,6	<b>51,4</b>
		mmte	25,9	6,7	<b>6,9</b>
Dərinsulu Günəşli	Aprel 2008	mmbbl	109,7	42,5	<b>49,5</b>
		mmte	14,8	5,7	<b>6,7</b>
Cəmi		mmbbl	1643,1	298,4	<b>300,4</b>
		mmte	222,0	40,2	<b>40,6</b>

### Gələcək perspektivlər

AÇG yatağında çıxarıla bilən ehtiyatların həcmi təxminən beş milyarddan artıq barel neft olduğu hesab edilir. Bu ehtiyatların çıxarılması rezervuarların idarə edilməsində mürəkkəb metodların tətbiq edilməsini, seysmik məlumatların mürəkkəb analizinin aparılmasını, yüksək funksional qazma və tamamlama texnologiyalarından istifadəni tələb edəcək.

## Şahdəniz

Şahdəniz (ŞD) qaz yatağı 1999-cu ildə kəşf edilmişdir. Onun uzunluğu 22 km, rezervuarının qalınlığı 1 000 metrdən artıqdır. Yataq sahildən dənizə doğru 70 kilometrlik bir məsafədə, suyun dərinliyi 50-600 metr arasında dəyişdiyi bir ərazidə yerləşir. Geoloji baxımdan mürəkkəb olan Şahdəniz yatağı çox yüksək təzyiqlə malikdir və onun çoxsaylı rezervuar "horizontları" vardır.

2010-cu ildə ŞD yatağından təxminən 6,9 milyard kub metr (243,4 milyard kub futdan çox) qaz (2009-cu ilə müqayisədə 11% artım) və təxminən 14,7 milyon barel (təxminən 1,9 milyon ton) kondensat (2009-cu ilə müqayisədə 13% artım) hasil edildi.

2006-cı ilin sonlarında ŞD-də hasilata başlanandan 2010-cu ilin sonunadək təxminən 49,7 milyon barel (təxminən 6,3 milyon ton) kondensat dünya bazarlarına ixrac edilib.

2010-cu ilin dekabr ayında ARDNŞ və ŞD tərəfdaşları arasında ŞD HPBS-nin beş il müddətinə uzadılması haqqında sənəd imzalandı. Sənəd müddətinin 2036-cı ilədək uzadılması layihənin ŞD yatağının tammiqyaslı işlənməsi (ŞD YTMİ) kimi tanınan ikinci mərhələsinə əhatə edir. Bunun nəticəsində ŞD Mərhələ 1 layihəsindən hazırda hasil olunan illik 8 milyard kub metr qazdan əlavə 16 milyard kub metr qazın hasil ediləcəyi gözlənilir.

ŞD YTMİ üzrə mühəndis-layihə tədqiqatları 2010-cu ildə davam etdirildi. ŞD rezervuarını daha yaxşı öyrənmək üçün dənizdə qiymətləndirmə fəaliyyətləri həyata keçirildi. Bu fəaliyyətlərin bir hissəsi kimi, İstiqal qazma qurğusundan SDX-6 qiymətləndirmə quyusu qazılır.

Həmin il ŞD YTMİ layihəsi Azərbaycan və Türkiyə hökumətlərinin imzaladığı Anlaşma Memorandumu ilə dəstəkləndi. Bu Anlaşma Memorandumu Azərbaycan qazının Türkiyəyə satışını və Türkiyə ərazisindən keçməklə qazın Avropa bazarlarına nəql edilməsi üçün tranzit şərtlərini tənzimləyəcək bir əsas olacaq.

2010-cu ildə ŞD üzrə əməliyyat xərcləri 171,2 milyon, əsaslı xərclər isə 380,7 milyon dollar olmuşdur.



Şahdəniz platforması

## Şahdəniz hasilatı

(bscm – milyard standart kub metr; bscf – milyard standart kub fut; mboed – günə min barel neft ekvivalenti)

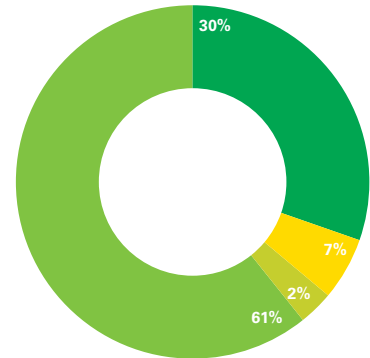
	Hasilatın başlanma tarixi	Ölçü vahidi	Hasilat başlanandan 2010-cu ilin sonunadək qaz/kondensat hasilatı	2009-cu ildə hasil edilmiş qaz/kondensat	2010-cu ildə hasil edilmiş qaz/kondensat
ŞD qazı	Hasilata 24 noyabr 2006-cı ildə başlanmışdır	bscm	23,5	6,2	<b>6,9</b>
		bscf	823,8	218,0	<b>243,4</b>
		mboed	—	103,0	<b>115,0</b>
ŞD kondensatı	Birinci qaz 15 dekabr 2006-cı ildə çatdırılmışdır	mmbbl	49,8	13,1	<b>14,7</b>
		mmte	6,2	1,7	<b>1,9</b>

### Gələcək perspektivlər

Gələn bir neçə il ərzində platformadan qazılan yeni quyular istismara verildikcə, ŞD yatağından qaz hasilatının artacağı gözlənilir. Mərhələ 1 işlənməsindən maksimum hasilatın sabit səviyyəsinin ildə təxminən 9 milyard kub metr qaz və gündə təxminən 50 000 barel kondensat olacağı gözlənilir.

## BP ortaqlarının dünyanın müxtəlif yerlərində təbii qaz hasilatındakı xalis payı, 2010<sup>a</sup>

(%)



■ ABŞ

■ Böyük Britaniya və Avropanın qalan hissəsi

■ Azərbaycan

■ Digər<sup>b</sup>

<sup>a</sup> Gündə 7 332 milyon kub fut (birgə müəssisələr istisna olmaqla).

<sup>b</sup> "Digər"ə Kanada, Cənubi Amerika, Afrika, Asiya (Azərbaycan istisna olmaqla) və Avstraliya daxildir.



Səngəçal terminalında  
xam neft tankeri

### Səngəçal terminalı

Səngəçal terminalı Xəzərdən çıxarılan karbohidrogenləri ixracdan əvvəl texnoloji emaldan keçirən mərkəzi terminaldır. O, Xəzər hövzəsində BP tərəfindən işlədilən bütün mövcud dəniz yataqlarından hasil edilən məhsulu emal etmək üçün nəzərdə tutulmuşdur və daha da genişləndirilə bilər. Terminala neft və qazı texnoloji emal edən qurğular, Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) boru kəmərinin birinci nasos stansiyası, Cənubi Qafqaz boru kəməri (CQBK) kompressor stansiyası və digər qurğular daxildir.

2010-cu ildə terminal 324,4 milyon barel neft ixrac etdi. Bunun 285,6 milyon bareli BTC ilə, 29,6 milyon bareli Qərb ixrac boru kəməri (QİBK) marşrutu ilə, 9,3 milyon bareli isə dəmir yolu ilə ixrac edilmişdir.

2010-cu ildə terminaldan qaz ixracı orta hesabla gündə təxminən 18,7 milyon standart kub metr (təxminən 659 milyon standart kub fut) oldu. Qaz CQBK və terminalın qaz emalı qurğularını Azəriqazın milli şəbəkə sisteminə birləşdirən ARDNŞ qaz boru kəməri vasitəsilə ixrac edildi.

Terminalın karbohidrogen emalı sistemləri gün ərzində 1,2 milyon barel nefti və 25,5 milyon kub metr Şahdəniz (ŞD) qazını (gündə cəmi təxminən 39,5 milyon kub metr qaz) emal etmək gücünə malikdir.

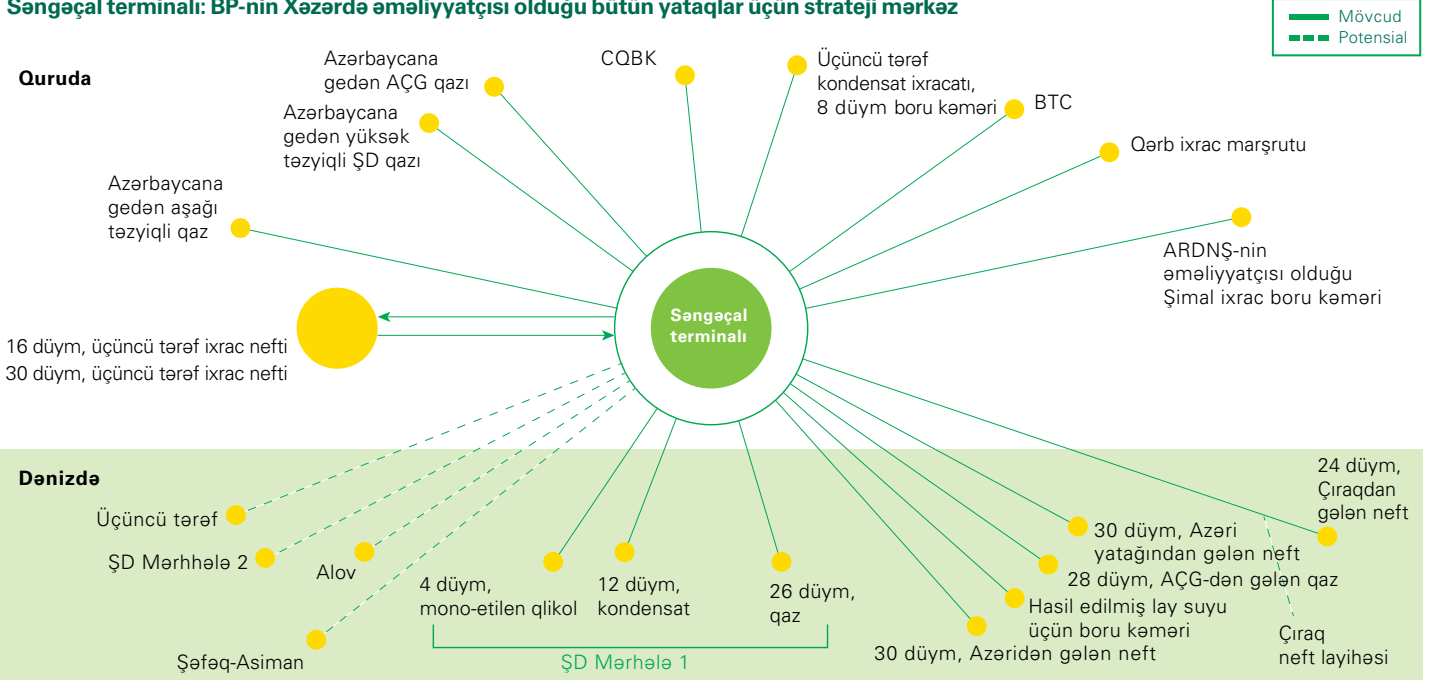
### Səngəçal terminalı – əsas faktlar

- Sahəsi: 542 hektar
- Yerləşdiyi ərazi: Bakıdan 55 km cənubda, Qaradağ rayonu
- Emal gücü: gün ərzində 1,2 milyon bareldən (162 000 ton) çox neft və 0,04 milyard kub metr qaz (Şahdəniz daxil olmaqla)
- Tutumu: 3,2 milyon barel (450 000 ton)
- Operatoru: BP AGT

### 2011-ci il üçün perspektivlər

2011-ci il üçün bizim prioritetlərimiz terminalda əməliyyatların təhlükəsiz, etibarlı, səmərəli aparılması və hüquqi baxımdan qaydalara uyğunluğunun saxlanılmasından ibarətdir. Planlaşdırdığımız işlərə Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG) məşəldə yandırma sistemi layihəsinin başa çatdırılması, ŞD-nin istifadə edilmiş istiliyin regenerasiyası qurğusunun istismara verilməsi, terminalda istifadə olunan "Rolls-Royce" turbinlərinin idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsinin yekunlaşdırılması və ŞD məşəl qazının bərpası layihəsinin birinci mərhələsinə başlanılması daxildir.

### Səngəçal terminalı: BP-nin Xəzərdə əməliyyatçısı olduğu bütün yataqlar üçün strateji mərkəz



### Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəməri

Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyənin ərazisindən keçən BTC boru kəməri vasitəsilə AÇG-dən hasil edilən neft və ŞD-dən hasil edilən kondensat nəql edilir. Uzunluğu 1 768 km olan bu boru kəməri Xəzər dənizi sahilindəki Səngəçal terminalını Türkiyənin Aralıq dənizi sahilindəki Ceyhan dəniz terminalı ilə birləşdirir.

### 2010-cu ilin sonunda BTC

- Ötürmə qabiliyyəti: gündə 1,2 milyon barel
- Orta məhsuldarlığı: gündə təxminən 782 min barel

BTC boru kəməri bu vaxta qədər ən yüksək ötürücülük gücünə – 1,057 milyon barelə 21 iyul 2010-cu ildə nail oldu ki, bu da AÇG hasilatının il ərzində bir neçə dəfə nail olduğu gündəlik hasilat səviyyəsini (gündə 900 000 barel neft ekvivalentindən çox) əks etdirir. 2010-cu ildə BTC vasitəsilə cəmi təxminən 286 milyon barel (təxminən 38 milyon ton) neft ixrac edildi. BTC xəttinə

çəkilməmiş əsaslı məsrəflər 34 milyon dollardan çox oldu.

İyul ayında nəqlətmə sazişinin imzalanmasından sonra Türkmənistan xam neftinin də bu boru kəməri ilə nəql olunmasına başlandı.

BTC xəttinin 2006-cı ilin ortasında açılışından 2010-cu ilin sonuna qədər olan vaxt ərzində Ceyhanda 1 387 tanker yüklənmiş və 1,088 milyard bareldən (146 milyon ton) çox xam neft boru kəməri ilə nəql edilərək dünya bazarlarına yola salınmışdır.

### Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri

Uzunluğu 690 km olan bu boru kəməri 2006-cı ilin sonlarından bəri istismar olunur və Səngəçal terminalından qazı Gürcüstan/Türkiyə sərhədinə çatdırır. CQBK-nin texniki operatoru kimi BP, qurğuların tikintisi və istismarına görə məsuliyyət daşıyır. CQBK-nin inzibati idarəetmə və biznesin inkişafı üzrə məsuliyyət daşıyan operatoru "Statoil" şirkətidir. 2010-cu ildə CQBK-nin orta ötürmə qabiliyyəti gündə təxminən 14 milyon kub metr (təxminən 490 milyon kub fut) qaz və ya gündə təxminən 87 000 barel neft ekvivalenti olmuşdur. Çəkilməmiş əsaslı xərclərin ümumi məbləği 10 milyon dollar olub.

### Qərb ixrac boru kəməri

Bu boru kəməri nefti Xəzər hövzəsindən Səngəçal terminalı vasitəsilə Gürcüstanın Qara dəniz sahilindəki Supsa terminalına nəql edir. 1997-ci ildən sonra BP və onun tərəfdaşları QİBK-ni əsaslı şəkildə təmir etmişlər.

### 2010-cu ilin sonunda CQBK

- Ötürmə qabiliyyəti: gündə 22 milyon kub metr
- Orta məhsuldarlığı: gündə 14 milyon kub metr

2008-ci ildə xəttin ayrı-ayrı hissələrinin təmiri başa çatdırılmışdır.

2010-cu ildə Səngəçal terminalından QİBK vasitəsilə təxminən 29,6 milyon barel neft nəql edilmişdir.

### BP-nin Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunda maraqları<sup>a</sup>



<sup>a</sup> Azərbaycanda BTC/CQBK boru kəmərləri 13 rayonun ərazisindən keçir: Qaradağ, Abşeron, Hacıqabul, Ağsu, Kürdəmir, Ucar, Ağdaş, Yevlax, Goranboy, Samux, Şəmkir, Tovuz, Ağstafa.



Əməkdaşlarımız Dərinsulu  
Güneşli platformasında

### Geoloji-kəşfiyyat işləri

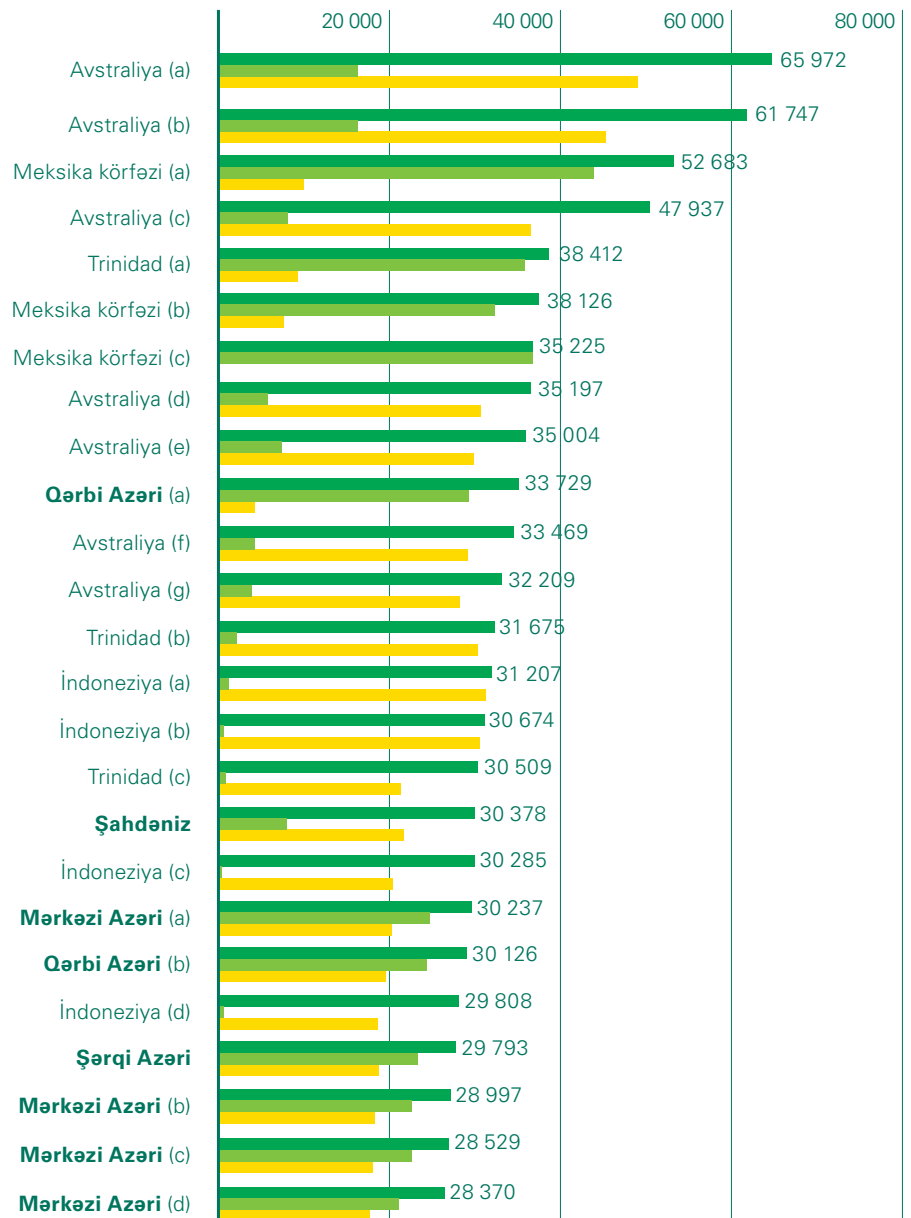
7 oktyabr 2010-cu ildə BP və Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) arasında Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı Şəfəq-Asiman strukturunun birgə kəşfiyyatı və işlənməsi üçün yeni bir hasilatın pay bölgüsü sazişi (HPBS) imzalandı. Bu HPBS-yə əsasən BP şirkəti əməliyyatçı olmaqla müqavilədə 50% paya, ARDNŞ isə qalan 50% paya malikdir.

Şəfəq-Asiman bloku Bakıdan təxminən 125 kilometr (78 mil) cənub-şərqdə yerləşir və təxminən 1 100 kvadrat kilometr ərazini əhatə edir. Bu dəniz blokunda indiyədək heç bir geoloji-kəşfiyyat işi aparılmayıb. Suyun dərinliyi 650-800 metr arasındadır. Rezervuarın dərinliyi təxminən 7 000 metrdir.

İl ərzində Alov, Araz və Şərq müqavilə sahələrində texniki qiymətləndirmə işləri davam etdirildi. Alov üzrə tərəfdaşlar müvafiq Xəzəryanı dövlətlər dənizin bölüşdürülməsi üzrə razılığa gəlməyincə Alov kontrakt sahəsində iş aparmağı planlaşdırırlar.

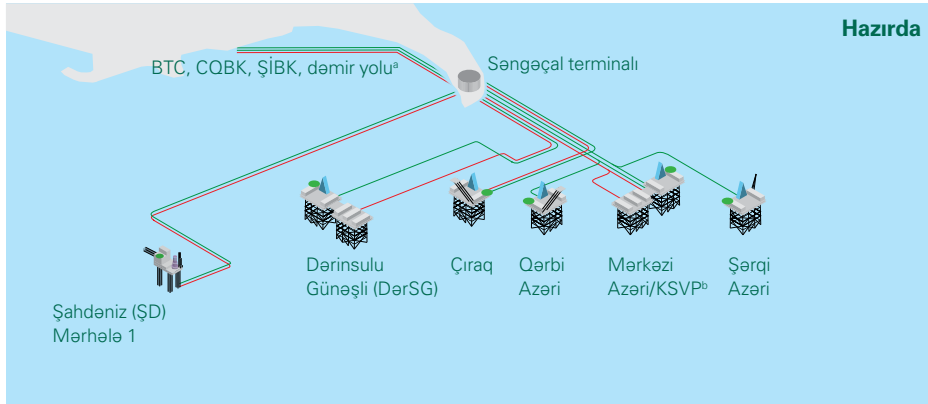
### BP-nin 25 ən məhsuldar karbohidrogen hasilatı quyusu, 2010<sup>a</sup>

■ Ümumi neft debiti (gündə bərel neft ekvivalenti)  
■ Neft debiti (gündə bərel)  
■ Qaz debiti (gündə bərel neft ekvivalenti)



<sup>a</sup>Avstraliyadakı yataqların əməliyyatçısı tərəfdaşlardır (qalanlarının əməliyyatçısı BP-dir).





### Kollektora işıq sürəti ilə nəzarət

Kollektor strukturunun hansı layının hansı həcmdə və növdə maye hasil etməsini yaxşı başa düşmək neft hasilatını maksimuma çatdırmaq üçün olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edir. AÇG yatağında əsas çətinlik bu məlumatı hasilatda baha başa gələn dayandırmalar və quyuya müdaxilələr olmadan əldə etməkdir.

Paylanmış temperatur sensoru (PTS) bu çətinliyin öhdəsindən gələ biləcək texnologiyadır. PTS quyusu tamamlanmasının uzunluğu boyunca kiçik diametrlili nəzarət xətlərinin bərkidilməsini tələb edir. Bundan sonra "tük nazikliyində" optik lif nəzarət xəttinə yeridilir. Lif boyu aşağıya göndərilmiş pulsasiya edən lazer işığının əks olunmuş şüalarını təhlil etməklə lif boyunca temperatur göstəricilərini təyin etmək olur. Hasilat quyularında termodinamik xüsusiyyətləri bilərək, temperaturun statik şərtlərdən sapmalarını müşahidə etməklə, quyusu lüləsi mayələrini (neft, qaz, su) və onların kollektor layları boyunca axıb gəlmə şəklini müəyyən etmək olur.

Xəzərdə açıq quyusu lüləsinin tamamlanmasında qum axınının qarşısını almaq üçün istifadə etdiyimiz PTS optik lif texnologiyası BP-nin dəstəyi ilə ilk dəfə "Schlumberger" şirkəti tərəfindən işlənilib hazırlanmışdır. Bu texnologiya 2005-ci ildə AÇG yatağında tətbiq edildi. O vaxtdan bəri istifadə metodları və avadanlığın konstruksiyasında edilmiş təkmilləşdirmələr nəticəsində sənayedə ilk belə quraşdırma da daxil olmaqla AÇG quyularında 17 uğurlu quraşdırma aparılmışdır.

Tamamlama mühəndisliyi üzrə menecer Brayn Edment deyir: "Gözlənilir ki, AÇG yatağının istismar dövrü ərzində PTS-dən istifadə neft hasilatının əhəmiyyətli dərəcədə artması ilə nəticələnecek. Bundan başqa, lazımi məlumatları qazma qurğuları və quyuya müdaxilələr olmadan əldə etmək imkanı verdiyinə görə, PTS texnologiyası insanlar və qurğularla bağlı riskləri aradan qaldırır."



<sup>a</sup> BTC – Bakı-Tbilisi-Ceyhan; CQBK – Cənubi Qafqaz boru kəməri; ŞİBK – Şimal ixrac boru kəməri.

<sup>b</sup> KSVP – kompressor və suyun vurulması platforması.

### Kompleks Təchizat və Ticarət

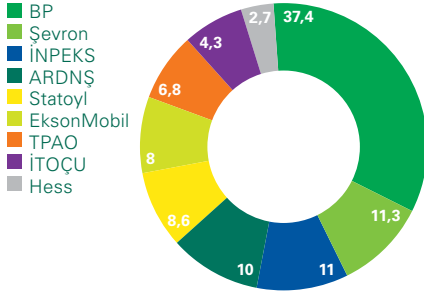
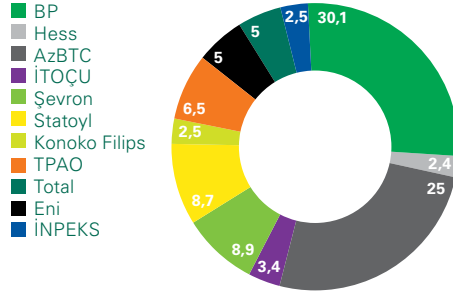
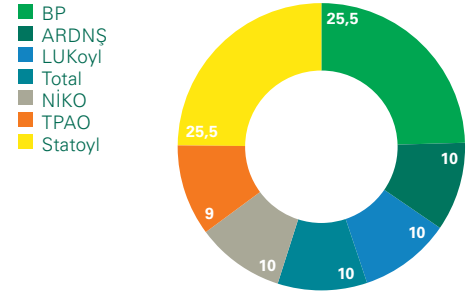
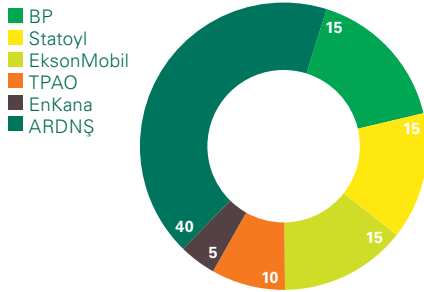
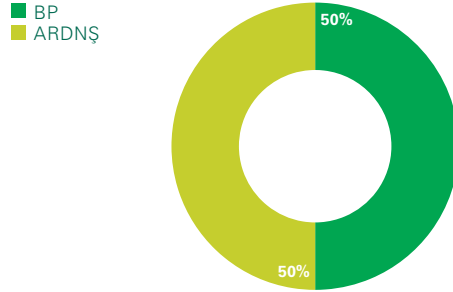
BP AGT öz payına düşən xam nefti BP-nin dünyada ən böyük enerji satıcılarından biri olan Londondakı Kompleks Təchizat və Ticarət qrupu vasitəsilə bazara çıxarır.

### Azərbaycanda BP-nin istehsal etdiyi sürtgü yağları

BP-nin Azərbaycandakı bütün layihələri üçün BP və "Castrol" markalı sürtgü yağlarını "Petrochem" qrupu təchiz edir. 2010-cu ildə təxminən 1,75 milyon litr sürtgü yağı BP və onun Azərbaycandakı podratçılarna çatdırılmışdır. Azərbaycanın neft yataqlarında xidmət göstərən əksər podratçılar "BP/ Castrol" sürtgü yağları ilə təchiz edilir.

**Azərbaycanda BP-nin əməliyyatçısı olduğu layihələrdə tərəfdaşların iştirak payı<sup>a</sup>**

(%)

**Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG)****Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC)****Şahdəniz/Cənubi Qafqaz boru kəməri (CQBK)****Alov****Şəfəq-Asiman**

<sup>a</sup> Yuxarıda qeyd edilmiş layihələrdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) öz filialları tərəfindən təmsil olunur: AÇG – AzAÇG; Şahdəniz – AzŞahdəniz; CQBK – AzCQBK; Alov – ARDNŞ Neft Filialı (ANF).

**BP AGT layihələri üçün məsul olan hüquqi şəxslər**

Layihə	Operator	BP səhmlərini saxlayan hüquqi şəxs
AÇG	Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti "Azerbaijan International Operating Company"	BP Eksploreysn (Caspian Si) Limited "BP Exploration (Caspian Sea) Limited"
BTC	Zə Bakı-Tbilisi-Ceyhan Payplayn Kompani "The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline Company"	BP Payplaynz (BTC) Limited "BP Pipelines (BTC) Limited"
Şahdəniz	BP Eksploreysn (Şahdəniz) Limited "BP Exploration (Shah Deniz) Limited"	BP Eksploreysn (Azərbaycan) Limited "BP Exploration (Azerbaijan) Limited"
CQBK	Sauf Kokazus Payplayn Kompani Limited "South Caucasus Pipeline Company Limited"	BP Payplaynz (SCP) Limited "BP Pipelines (SCP) Limited"
Alov	BP Eksploreysn (Alov) Limited "BP Exploration (Alov) Limited"	BP Eksploreysn (Azərbaycan) Limited "BP Exploration (Azerbaijan) Limited"
Şəfəq-Asiman	(təyin edilməlidir)	BP Şəfəq-Asiman Limited "BP Shafag-Asiman Limited"

# Biz necə işləyirik

2010-cu ildə əməyin təhlükəsizliyi mədəniyyətimizi gücləndirmək, podratçılarımız və bütün maraqlı tərəflərlə əlaqələrimizi möhkəmləndirməklə, BP qrupu əməliyyatlarımızın idarə edilməsi sistemində dəyişikliklər etdi

## İdarəetmə sistemləri

Biznesimizin bütün sahələrində əməliyyatların idarə edilməsi sisteminin istifadəsi və məlumatlılığı necə artırırıq

Səhifə 18



## Əməkdaşlarımız

İşçi heyətimizin milliləşdirilməsi proqramını irəli aparır, əməkdaşlarımızın icra göstəriciləri və karyera inkişafını idarə edirik

Səhifə 20



## Maraqlı tərəflərin iştirakı

Biz Azərbaycanda əsas maraqlı tərəfləri bir çox fərqli fəaliyyət sahələrində əməkdaşlığa cəlb edirik

Səhifə 27



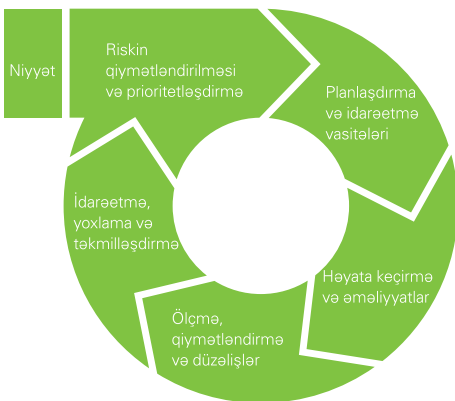
**İdarəetmə sistemləri** BP-nin əməliyyatların idarə edilməsi sistemi kimi tanınan yeni idarəetmə standartı 2010-cu ildə bütün əməliyyatlara tətbiq olundu. Bu standart iş tərzimizi sadələşdirmək və bütün BP qrupunda əməliyyatların təhlükəsizliyi, səmərəliliyi və etibarlılığını yaxşılaşdırmaq üçün hazırlanmışdır.



Bakıda keçirilən "Dəyişiklik küləkləri" tədbiri

### ƏİES-də icra göstəricilərini təkmilləşdirmə dövrəsi

ƏİES-də icra göstəricilərini təkmilləşdirmə dövrəsi riskin mütəmadi olaraq azaldılması və icranın təkmilləşməsi üçün altı mərhələ müəyyən edir. Bu, ən azı ildə bir dəfə tətbiq olunan sistemli bir prosesdir.



### Əməliyyatların idarə edilməsi sistemi

Əməliyyatların idarə edilməsi sistemi (ƏİES) tam tətbiq olunduqda BP-nin əməliyyatlarının təhlükəsiz, məsuliyyətli və etibarlı olmasına və icra göstəricilərinin davamlı olaraq yaxşılaşdırılmasına kömək edən proses və tələblərin strukturlaşdırılmış məcmusudur. Bu, bütün layihə, obyekt, sahə və əməliyyatlara tətbiq oluna bilən nəzarət prosesidir.

2010-cu ildə BP AGT ƏİES-dən istifadə etməklə ilk illik icra göstəricilərini təkmilləşdirmə dövrünü başa vurdu. Alınmış nəticələrin xülasəsi və onunla əlaqədar Niyət Bəyənati 2011-ci ildə regionda diqqət mərkəzində saxlanılmalı əsas sahələri müəyyən etdi və elektron poçtu vasitəsilə bütün təşkilata çatdırıldı, həmçinin BP AGT-nin intranet sahifəsində yerləşdirildi.

Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunun yerli ƏİES məlumat kitabçasında onu BP qrupunun ƏİES tələblərinə və onlayn ƏİES naviqatoruna<sup>a</sup> uyğunlaşdırmaqla mühüm təkmilləşdirmələr aparıldı.

Bütün il boyu ƏİES-in biznesimizin bütün sahələrində istifadəsi və ƏİES barədə məlumatlılığı artırırdıq. Göstərdiyimiz səylərin bir hissəsi kimi Bakı, Tbilisi və Ankaradakı işçilərimiz üçün "Dəyişiklik küləkləri" adlı 19 uğurlu interaktiv məşğələ keçirdik.

Tədbirdə üç mövzuya – sektor rəhbərliyi, ƏİES və davamlı inkişaf mövzularına diqqət yetirildi. Tədbirin konsepsiyası əməkdaşlara funksional islahatların səbəblərini başa düşmək, ƏİES prizmasından baxmaqla sistemlərdən necə istifadə etməyi öyrənmək və gündəlik işlərində davamlı təkmilləşmə mədəniyyətini daha dərinlən təlqin etməkdə köməklik göstərmək üçün ilk növbədə bir təlim vasitəsi kimi hazırlanmışdı.

Təkmilləşdirə biləcəyimiz sahələr, xüsusilə də təhlükəsizliklə bağlı mesajların bütün təşkilata daha dərinlən nüfuz etməsinə ehtiyac hələ də mövcuddur və 2011-ci ildə bu istiqamətdə işlər ciddi şəkildə davam etdiriləcəkdir.

<sup>a</sup> ƏİES naviqatoru əməkdaşların əsas proses, məlumat, sənəd və alətlərə çıxışını sürətləndirməyə kömək edən onlayn vasitədir. Naviqator hamıya ƏİES-in tələblərini öyrənmək və bu tələbləri yerli biznes prosesləri və proseduraları vasitəsilə necə yerinə yetirməyimizi başa düşməyə imkan verən bir alətdir.

### Altıbəndli planın həyata keçirilməsi

BP-nin altıbəndli planı 2007-ci ildə tətbiq edilməyə başlayıb. O, proseslərin təhlükəsiz idarə edilməsində əsas prioritetləri müəyyən edir və BP qrupuna bu sahədə sənaye lideri olmağa kömək etmək məqsədi daşıyır.

Bizim ƏİES-ə keçdiyimiz vaxt (2009-cu ilin dekabr ayında) Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunda altıbəndli planın bütün yerinə yetirilməmiş tədbirləri ƏİES-in tələbləri ilə müqayisədə yoxlanıldı və keçid planı işlənib hazırlandı. O vaxtdan bəri bu plandan irəli gələn bütün tələblərin yerinə yetirilməsi başa çatdırılıb.



Sənqəçal terminalında nəqliyyat vasitəsinin təhlükəsizliklə bağlı yoxlanması

## Təhlükəsizlik və insan haqları BP-nin əməliyyatçısı olduğu bütün obyektlərdə təhlükəsizliyin insan haqlarına uyğun olaraq təmin olunması üçün biz müvafiq maraqlı tərəflərlə əməkdaşlıq edirik

BP-nin nəzarət etdiyi və əməliyyatçısı olduğu obyekt və istehsal sahələrində çalışan insanların və qurğuların təhlükəsizliyi üçün şirkət məsuliyyət daşıyır. BP-nin quruda olan obyekt və qurğularının mühafizəsi subpodratçı "Titan D Ltd" şirkətinə həvalə olunub. BP-nin obyektlərindən kənar təhlükəsizlik üçün məsuliyyəti ölkə hökuməti öz üzərinə götürüb. Boru kəmərlərinin təhlükəsizliyi üçün İxrac Boru Kəmərlərinin Mühafizəsi İdarəsi (İBKMI)<sup>a</sup> məsuliyyət daşıyır. Dənizdə təhlükəsizlik Azərbaycan Respublikasının hərbi donanması və sahil mühafizəsi tərəfindən təmin edilir.

### İcmalarla işimiz

Əməliyyat ərazilərimizin yaxınlığında yerləşən icmalarla əməkdaşlıq Azərbaycanda biznesimizin təhlükəsizliyinin təmin edilməsində çox mühüm rol oynayır. 2010-cu ildə BP-nin operatoru olduğu boru kəmərləri boyunca yerləşən icmalarla Təşkilatlararası Təhlükəsizlik Komitəsi (TATK) iclaslarının keçirilməsinə köməyimizi davam etdirmişik. BP sahə təhlükəsizliyi müşavirlərinin rəhbərliyi ilə 13 rayonda İBKMI nümayəndələri, yerli icra komitələri və 3 920 nəfər icma üzvünün iştirakı ilə 85 iclas keçirilib.

TATK iclaslarında qaldırılmış məsələlər 2009-cu ildə təsis edilmiş yüksək səviyyəli regional icra orqanları nümayəndələrindən ibarət olan təhlükəsizlik komissiyalarına təqdim olunub. Bu komissiyaların başlıca vəzifəsi Təhlükəsizlik və İnsan Haqları haqqında Könüllü Prinsiplərin (KP) həyata keçirilməsini təmin etmək və insan haqlarının pozulması ilə bağlı hər hansı iddiaların BP və İBKMI tərəfindən birgə araşdırılmasına kömək etməkdir. 2010-cu ildə insan haqlarının pozulması barədə heç bir iddia qaldırılmayıb.

BP-nin operatoru olduğu boru kəmərləri boyunca yerləşən icmaların təhlükəsizliklə bağlı narahatlıqlarını bildirmələri üçün 2009-cu ildə açılmış 114 nömrəli "qaynar xətt" 2010-cu ildə də fəaliyyətini davam etdirib. 2010-cu ildə bizə boru kəmərlərinin təhlükəsizliyi ilə bağlı heç bir məlumat daxil olmayıb.

### Monitoring

2010-cu ildə Azərbaycan Sosial Təhlil Komissiyası (ASTK) KP-lərin Azərbaycanda necə həyata keçirdiyini qiymətləndirmək üçün monitoring keçirib. Özünün dördüncü hesabatında ASTK bildirib: "KP-lərin monitoringi üçün BP-nin daxili proseduraları, təhlükəsizlik və insan haqları üzrə keçirdiyi təlimlər və bu proseduraların həyata keçirilməsində göstərdiyi səyləri, həmçinin TATK-nin təsis olunmasını əla qiymətləndirir".

Bununla belə, ASTK kənar monitorinqin aparılmamasını bir məsələ kimi ortaya qoyub. BP KP-lərin kənar monitorinqinin mümkünlüyünü istisna etməsə də, əminlik ki, bizim müntəzəm olaraq həyata keçirdiyimiz daxili qiymətləndirmə proqramımız KP-lərin həyata keçirilməsini və təkmilləşməyə ehtiyacı olan sahələrin müəyyən edilməsini təmin edəcəkdir.

Bu mövqeyə uyğun olaraq, biz 2010-cu ilin may ayında ilk dəfə olaraq KP-lərin həyata keçirilməsinin daxili qiymətləndirilməsini apardıq. Burada əsas məqsəd yalnız "qaydalara riayət olunan" və ya "riayət olunmayan" sahələri müəyyən etmək deyil, həm də şirkətləri təlimatlandırmaq və onlara məsləhətlər verməkdən ibarət idi. Yoxlama zamanı aşkar etdik ki, Azərbaycanda KP-lərin həyata keçirilməsinin bütün sahələrində BP-nin mövqeyi güclü olsa da, icmalarla vaxtaşırı sorğu keçirmək və İBKMI təlim proqramları kimi bəzi sahələri daha da yaxşılaşdırmaq olar. Qiymətləndirmənin qısa xülasəsi və əsas standartlar Azərbaycan və ingilis dillərində bizim veb-səhifəmizdə yerləşdirilib.

SƏTƏM (sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit) üzrə əminlik proqramının bir hissəsi olaraq BP 2010-cu ildə bizim təhlükəsizlik üzrə podratçımız olan "Titan D" şirkətinin SƏTƏM idarəetmə sisteminin BP və "Titan D" SƏTƏM (sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi, təhlükəsizlik və ətraf mühit) tələblərinə cavab verib-vermədiyini yoxlamaq üçün audit keçirib. Audit nəticəsində əldə olunan məlumatlar qeydiyyatdan keçirilib və növbəti addımlar üzrə tədbirlər planı işlənilib hazırlanıb.

### Dövlət və özəl təhlükəsizlik orqanları ilə qarşılıqlı fəaliyyətimiz

İkiterəfli təhlükəsizlik protokolunun həyata keçirilməsi məqsədilə 2009-cu ildə İBKMI ilə razılaşdırılmış proseduralar nəzərdən keçirilmək üçün 2010-cu ildə Nazirlər Kabinetinə təqdim olundu. Buna paralel olaraq, biz dəniz əməliyyatlarını əhatə edən proseduraların razılaşdırılması üçün Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Hərbi Dəniz Qüvvələri və Dövlət Sərhəd Xidmətinin Sahil Mühafizəsi ilə birgə işlədik.

Nəticədə İBKMI boru kəmərləri dəhlizi boyunca avtomobillərlə gündüz patrul keşiyindən istifadə edilməməsi üçün BTC/CQBK (Bakı-Tbilisi-Ceyhan/Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri) marşrutu boyunca silahsız atlı patrulların sayının artırılmasına razılıq verdi. 2010-cu ilin sonunda atlı patrulların sayı

32 idi. Məqsədimiz onların sayını 2011-ci ilin sonunadək 57-yə çatdırmaqdır. Patrullar boru kəməri dəhlizi boyunca yaşayan icma üzvləri arasından seçilir.

KP-lərin həyata keçirilməsi üzrə təlimlər davam etdirildi. Biz təhlükəsizlik və insan haqları məsələləri ilə əlaqədar Hərbi Dəniz Qüvvələrinin komanda-idarəetmə mərkəzinin işçi heyəti və gəmi kapitanları üçün iki ayrı-ayrı məşğələ təşkil etdik. Birinci məşğələdə komanda-idarəetmə mərkəzinin 21 zabiti və ikinci məşğələdə 19 nəfər gəmi kapitanı iştirak etdi.

"Titan D" şirkətinin mühafizəçilərinə əsas təhlükəsizlik bacarıqları və əməyin təhlükəsizliyi üzrə təlimləri keçirildi. Əlli iki mühafizəçi avtomobilə axtarış və mühafizə xidmətinin əsasları üzrə təlimi başa vurdu, 152 mühafizəçi davranışların müşahidəsi üzrə təhlükəsizlik sistemi (DMTS) kursunu bitirdi və 34 mühafizəçi Azərbaycandakı 2 nömrəli Nasos Stansiyasında inteqrasiya edilmiş elektron təhlükəsizlik sistemlərinin idarə olunması üzrə texniki tanışlıq kursunu tamamladı. Dənizdə çalışan əməkdaşlarımızın istifadə etdiyi Bakı limanında "Titan D" şirkəti ilə qadağan edilmiş əşyaların aşkar edilməsi üzrə birgə təhlükəsizlik məşqi də keçirildi.

### Şikayətlərlə bağlı məsələlərin həlli

2010-cu il ərzində BTC/CQBK boru kəmərləri marşrutu boyunca şikayətlərlə bağlı məsələlərin həlli mexanizmi qüvvədə qaldı. Şikayət aldığımız məsələlərin həlli ilə məşğul olanların sırasına altı nəfər icmalarla əlaqə üzrə məsul şəxs (İƏMŞ) və boru kəməri marşrutları ərazilərində şikayətlərə baxan Səngəçəl terminalındakı bir menecer daxil idi. 2010-cu ildə biz dörd şikayət aldığımız. Şikayətlər əmlaka dəyər zərər, işsizlik, torpağın bərpası, sağlamlıq və qazın məşəldə yandırılmasının ətraf mühitə təsirinə aid idi. 2010-cu ildə bütün şikayətlər, o cümlədən terminalın genişləndirilməsinin çoban və naxırçıların otlaq sahələrinə təsiri haqqında 2008-ci ildə edilmiş bir şikayət də həll olundu.

2010-cu ildə konkret şikayətlərdən başqa, biz BTC/CQBK boru kəmərlərinin marşrutu boyunca yerləşən ərazilərdə müxtəlif fəaliyyət növləri ilə məşğul olmaq üçün icazə verilməsinə dair 215 xahiş ərizəsi qəbul etdik. Onların 206-sı 2010-cu ildə, doqquzunu isə 2011-ci ilin yanvar ayında həll olundu.

<sup>a</sup> İBKMI (İxrac Boru Kəmərlərinin Mühafizəsi İdarəsi) Dövlət Xüsusi Mühafizə Xidmətinin (DXMD) bir şöbəsidir.



**ASTK-nın tam hesabatı:**  
bp.com/caspian/asrc

**Əməkdaşlarımız** Güclü yerli işçi qüvvəsi yaratmaq barədə öhdəliyimiz qüvvədə qalır. İşçi heyətimizin keyfiyyətini yüksək saxlamaq üçün biz şəffaf proseslərdən istifadə etməklə işə yeni istedadlar götürür, artıq bizim üçün işləyən insanların işini və karyera inkişafını fəal surətdə idarə edirik.

2010-cu ildə biz işçi heyətinin milliləşdirilməsi proqramının həyata keçirilməsinə sadıq qalmışıq. İlin sonunda BP-nin Azərbaycandakı ixtisaslı işçilərinin 87%-ini Azərbaycan vətəndaşları təşkil edirdi. Bu faizi artırmaq üçün müxtəlif proqramlar həyata keçirilir. İl ərzində biz işə 237 nəfər yeni işçi götürdük və işçi heyətinin təlim və inkişafına təxminən 5 milyon dollar sərmayə qoyduq.

### İşəgötürmə

Ən yaxşı ərizəçilərin işə götürülməsinə əmin olmaq üçün biz hər il öz rəqabətədavamlı seçmə prosesimizə yenidən baxırıq. Məqsədimiz konkret biznes tələblərinə uyğun olaraq bacarıqca ən yaxşı məzunları və təcrübəli mütəxəssisləri işə götürməkdir.

Azərbaycandan və xarici ölkələrdən olan tələbələri cəlb etmək üçün məzun və təcrübəli tələbələri işəgötürmə proqramımızda müasir texnologiyaları istifadə etməklə yüksək səviyyəli marketing aparılır. Bu məqsədlə biz Azərbaycanın və xarici ölkələrin bir çox universitetləri ilə sıx əlaqələr qurmuşuq. Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası, Texniki Universitet, Milli Aviasiya Akademiyası, Xəzər Universiteti və Bakı Dövlət Universiteti daxil olmaqla ölkənin aparıcı institutlarında karyera günləri keçirilir.



**Leyla Abbasova**  
İşəgötürmə üzrə məsləhətçi

BP-də uğurlu namizəd necə olur?

BP-də uğurlu namizəd biznesin getdikcə artan tələblərinin öhdəsindən gəlmək üçün bizə kömək edən enerjili, tam yeni yanaşma tərzinə malik və təzə ideyalar irəli sürə bilən bir namizəddir – elə bir namizəd ki, çətinliklərdən qorxmur, öyrənməyə can atır və inkişafı qiymətləndirir.

2010-cu ildə bizə universitetlərdən 2 145 ərizəçi müraciət etdi və biz yeddi ixtisas üzrə 50 nəfər yay təcrübəçisi və 38 nəfər məzununu işə götürdük. 2011-ci ildə 63 nəfər məzununu işə götürülməyə gözlənilir. Ehtiyac olduqca açılan iş yerləri haqqında elanlar [www.bp.com/caspian](http://www.bp.com/caspian) veb-saytında verilib. Ümumiyyətlə, 2010-cu ildə 111 boş iş yeri haqqında elan verilib, 9 171 ərizə qəbul etmişik və 107 nəfər təcrübəli mütəxəssisi işə götürmüşük.

İl ərzində biz 2010-cu il üçün texniklərin işə götürülməsi proqramı üzrə işə qəbul olunmaq üçün 2009-cu ildə verilmiş 3 350 ərizəyə

### BP-nin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyədə ixtisaslı işçi heyəti

Kateqoriya	İşçilərin sayı	2008 %	2009 %	2010 %
Yerli işçilər	2 388	83	86	<b>88</b>
Əcnəbi işçilər	317	17	14	<b>12</b>
<b>Cəmi</b>	<b>2 705</b>			

### BP-nin Azərbaycandakı ixtisaslı işçi heyəti

Kateqoriya	İşçilərin sayı	2008 %	2009 %	2010 %
Yerli işçilər	2 067	82	84	<b>87</b>
Əcnəbi işçilər	312	18	16	<b>13</b>
<b>Cəmi</b>	<b>2 379</b>			

### BP-nin Azərbaycanda yerli ixtisaslı mütəxəssisləri işəgötürmə planı, 2011<sup>a</sup>

İş sahəsi	Məzun	Təcrübəçilər	Texniklər
Resurslar	9	13	
Quyular	15	12	
Mühəndis-texniki	27	14	
Maliyyə	2	6	
Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit (SƏTƏM)	6		
Tədarük və təchizatın idarə edilməsi (TTİE)	2	3	
Kadrlar şöbəsi	2	1	
Əməliyyatlar			110
<b>Cəmi</b>	<b>63</b>	<b>49</b>	<b>110</b>

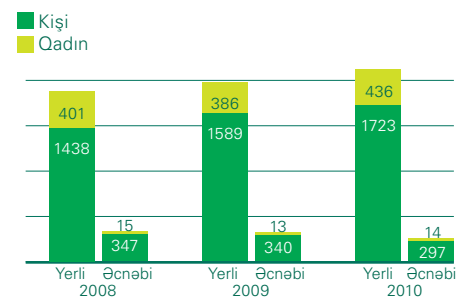
<sup>a</sup> İşəgötürmə üzrə nəzərdə tutulan rəqəmlər 2011-ci ilin aprel ayındakı vəziyyəti əks etdirir.

baxmışıq. 92 nəfər texnik işə qəbul edilərək, qurudakı və dənizdəki obyektlərimizdə çalışmadan öncə Xəzər Texniki Təlim Mərkəzində (XTTM) 14-16 aylıq təlim proqramında iştirak etməyə göndərilib.

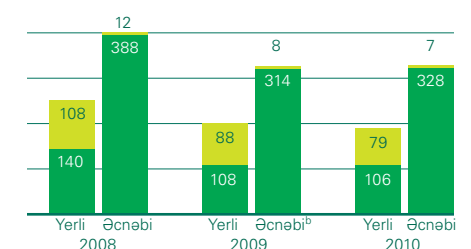
Daimi işçiləri şirkətdə qalıb işləməyə həvəsləndirmək və onların uzun müddətli fədakarlığını qiymətləndirmək üçün rəqabətədavamlı imtiyaz paketinin verilməsi davam etdirildi. Bu imtiyazlara rəqabətədavamlı əmək haqları, tibbi sığorta, stomatoloji sığorta, qəzalara qarşı sığorta, ailəyə dəstək ödənişləri və sağlamlıq-əyləncə obyektlərindən istifadə daxil idi. Yerli əməkdaşlar həm də BP qrupunun global mükafat proqramlarında – alınan səhmlərin ikiqat artırılması və dəyişən ödəniş planı (illik icra göstəricilərinə görə stimullar bonusu) kimi mükafatlandırma proqramlarında iştirak edirlər.

Əməyin təhlükəsizliyinin diqqət mərkəzində saxlanılmasını gücləndirmək məqsədi ilə 2011-ci ildən başlayaraq şirkət yenilənmiş bir icra göstəricilərinin idarə edilməsi və mükafatlandırılma siyasəti həyata keçirəcək. Bu, əməyin təhlükəsizliyi və əməliyyat risklərinin idarə edilməsi sahələrində yüksək göstəricilər əldə olunmasını təşviq etmək üçün nəzərdə tutulmuş müntəzəm icra yoxlamalarını nəzərdə tutacaq.

### BP-nin Azərbaycanda daimi işçiləri



### BP-nin Azərbaycanda agentlik müqaviləsi əsasında işləyən əməkdaşları



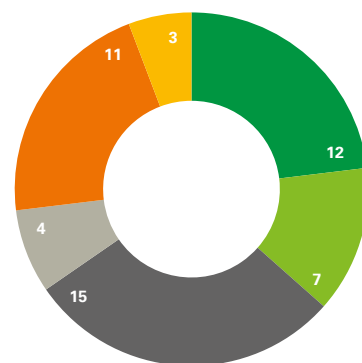
<sup>b</sup> 2009-cu il üçün Davamlı inkişaf haqqında hesabatda səhven verilmiş 340 əvəzinə.

**BP-nin Azərbaycanda işəgötürmə üzrə statistik göstəriciləri**

İş sahəsi	2010 Məzunlar		2009 Məzunlar		2010 Ehtiyac olduqca		2009 Ehtiyac olduqca		2010 Texniklər		2009 Texniklər	
	Qadın	Kişi	Qadın	Kişi	Qadın	Kişi	Qadın	Kişi	Qadın	Kişi	Qadın	Kişi
Biznesə dəstək					5	2	1	1				
Əlaqələr və şirkətxarici işlər					6	1						
Qazma və tamamlama	1	13	1	10	1	2	2	1				
Mühəndis-texniki	2	10	2	12	1	3	1	9				
Maliyyə	2		3	2	5	2	2					
SƏTƏM				2	1	10		6				
Kadrlar şöbəsi	1			1	4	1						
Kommersiya					2							
İnformasiya texnologiyaları və xidmətləri			1					2				
Hüquq					1			3				
Maddi-texniki təchizat						12	2	1				
Əməliyyatlar					7	2	1	9				
Planlaşdırma						15	1					
TTİE	1	1	2	1	2			4				
Layihələr					2			2				
Geoloji-geofiziki işlər	2	5	4	4	5	9	1	6				
Əməliyyatlar üzrə texniklər						7			1	91	1	117
<b>Cəmi</b>	<b>9</b>	<b>29</b>	13	32	<b>34</b>	<b>73</b>	12	44	<b>1</b>	<b>91</b>	1	117
<b>Ümumi cəmi</b>	<b>38</b>		45		<b>107</b>		56		<b>92</b>		118	

**Təyinatla xaricdə işləyən Azərbaycan vətəndaşları**

Davam edir ■ Kişi ■ Qadın  
Başlayıb ■ Kişi ■ Qadın  
Qurtarıb ■ Kişi ■ Qadın



Bu diaqramda Azərbaycandan kənar BP üçün işləyən Azərbaycan vətəndaşları göstərilib.

**İşçi qüvvəsinin milliləşdirilməsi karyeraya təkən verir**

Orta məktəbdə təhsil aldığı vaxtlar Hüseyn Qasımov Teodor Drayzerin "Maliyyəçi" əsərini oxuduqdan sonra mühüm bir qərar qəbul etdi – maliyyəçi olmaq. Hələ Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetində oxuyarkən o, yerli bankların birində işləməyə başladı. 1998-ci ildə təhsilini başa vurduqdan sonra, o, Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinə qoşuldu və orada rəhbər vəzifəyə təyin olunanda onun cəmi 20 yaşı var idi. Bir ildən sonra o, altı nəfərdən ibarət bir qrupun rəhbəri oldu.

Tezliklə BP-də Hüseyni yüksək potensiallı yerli işçi kimi tanıdılar və o, 2001-ci ildə Londona ezam olundu. Orada o, əvvəlcə korporativ maliyyə qrupuna, sonra isə birləşmələr və alınmalar qrupuna qoşuldu, 2003-cü ildə TNK-BP sövdələşməsi də daxil olmaqla bir neçə çox mühüm sövdələşmədə iştirak etdi. O deyir: "Mən dünyanın maliyyə mərkəzlərinin birində ən böyük Britaniya şirkətinin ən yaxşı korporativ maliyyə

qrupunda ümumiyyətlə dörd il işlədim".

Azərbaycana qayıtdıqdan sonra Hüseyn bir sıra yüksək vəzifələrdə işlədi, o cümlədən 40 nəfər ixtisaslı mütəxəssisdən ibarət dəniz əməliyyatlarının maliyyə qrupuna rəhbərlik etdi. Hal-hazırda o, Azərbaycanda ən böyük neft yatağı üçün kommersiya fəaliyyətlərinin idarə edilməsi üzrə məsul olan Azəri-Çıraq-Dərinisulu Günəşli üzrə biznes inkişafı meneceri vəzifəsində işləyir. BP-nin dəstəyi ilə o, həm də Birləşmiş Krallıqda diplomlu mühasib-analitik ixtisası almış ilk Azərbaycan vətəndaşlarından biri olmuşdur.

Azərbaycanın neft sənayesinin inkişafına göstərdiyi xidmətə görə, o, 2009-cu ildə Azərbaycan prezidenti tərəfindən "Tərəqqi" medalı ilə təltif edilmişdir. Söylədiklərinə yekun vuraraq, o deyir: "İnanıram ki, mənim karyera inkişafım BP-də yerli işçi heyətinin inkişafı və onların ağır məsuliyyətli 'böyük' vəzifələrə irəli çəkilməsində yaradılmış imkanlara ən yaxşı sübutdur".

## Əməkdaşların iştirakı

### İşçi heyətin illik məmnunluq sorğusu

2010-cu ildə BP qrupu işçi heyətin məmnunluq sorğusunu keçirməməyi qərara aldı. Buna görə də biz fəaliyyətlərimizi 2009-cu ildə Azərbaycanda keçirilmiş sorğunun nəticələrinə əsaslanan tədbirlərin həyata keçirilməsi üzərində cəmlədik. Xüsusi diqqət yetirdiyimiz sahələr əməkdaşlar arasında açıq və səmimi dialoqun və qarşılıqlı mübadilə vasitəsilə rəhbərliklə əməkdaşlar arasında əlaqələrin yaxşılaşdırılması oldu.



**Dima Kirilov**  
Kadrlar üzrə  
layihələrinin  
əlaqələndiricisi

BP Azərbaycanda komanda ruhunu necə formalaşdırır?

2010-cu ildə biz işçi heyətinin komandada işləmək ruhunu möhkəmləndirmək üçün bir sıra idman tədbirləri, o cümlədən futbol, basketbol və şahmat yarışları keçirdik. Bu yarışlarda 300 nəfərə yaxın əməkdaş iştirak etdi, bəlkə də bundan iki dəfə çox ailə üzvləri və dostlardan ibarət tamaşaçı kütləsi topladı.

### Texniklərin forumları

Bu görüşlər 2008-ci ildə şirkətin rəhbərliyi ilə əməliyyatlarımızın ön mövqeyində dayanan BP texniklərinin qarşılıqlı əlaqələrini yaxşılaşdırmaq üçün təsis edildi. Keçən iki il ərzində BP-nin Azərbaycan və Gürcüstanda texniklər üçün keçirdiyi səkkiz forumda təxminən 250 nəfər texnik iştirak edib.

2010-cu ildə Azərbaycandan və Gürcüstandan olan 90 nəfər texnikin iştirak etdiyi üç forum keçirildi. Forumların hər birinin gündəliyinə BP-nin Azərbaycandakı rəhbər qrupunun üzvlərindən birinin işlərin gedişi haqqında verdiyi son məlumatlar və texniklərin inkişafına dair müzakirə daxil idi. Daha sonra, biz bu yığıncaqlarda irəli sürülmüş və müzakirə edilmiş məsələlərin iş təcrübəmizə və rəhbərliyin yanaşmasına təsir etməsini təmin etmək üçün yolları araşdırdıq.

### Sosial fəaliyyətlər

Şirkətdə komandada işləmək ruhunu yüksəltmək məqsədi ilə biz 2010-cu ildə əməkdaşların təşəbbüsü və iştirakı ilə həyata keçirilən müxtəlif tədbirlərə dəstək verdik. Belə təşəbbüslərə təxminən 500 nəfərədək BP işçisini bir araya gətirən və onların ailə üzvlərinin də iştirak etdiyi idman tədbirləri, iş yerindən kənarında keçirilən görüşlər, Azərbaycan rəhbər qrupunun əməkdaşların inkişafının müzakirəsinə həsr edilmiş iclasları daxil idi.

### İşçilərə kömək proqramı

2009-cu ildə Azərbaycanda və Gürcüstanda həyata keçirilməyə başlamış işçilərə məxfi şəkildə kömək proqramı davam etdirildi. Proqramın məqsədi işçilərin müzakirə etmək istədikləri şəxsi problemlərin – iş və şəxsi həyat arasında balansın saxlanılması və ya münasibətlərlə bağlı problemlərin aradan qaldırılmasında yerli işçi heyət və onların ailə üzvlərinə kömək etməkdir. Belə proqramların aparıcı qlobal təchizatçılarından biri olan “PPC Worldwide” şirkəti bu proqram çərçivəsində işçilərə pulsuz məsləhətlər verir.

### İstedad və karyeranın inkişafı

Biz işçi qüvvəmizin əsas bacarıqlarını inkişaf etdirmək və özümüzün rəqabətə davamlı üstünlüyümüzü saxlamaq üçün tədris proqramları hazırlayır və onları həyata keçiririk.

### Şəxsi inkişaf və liderlik bacarıqlarının inkişafı

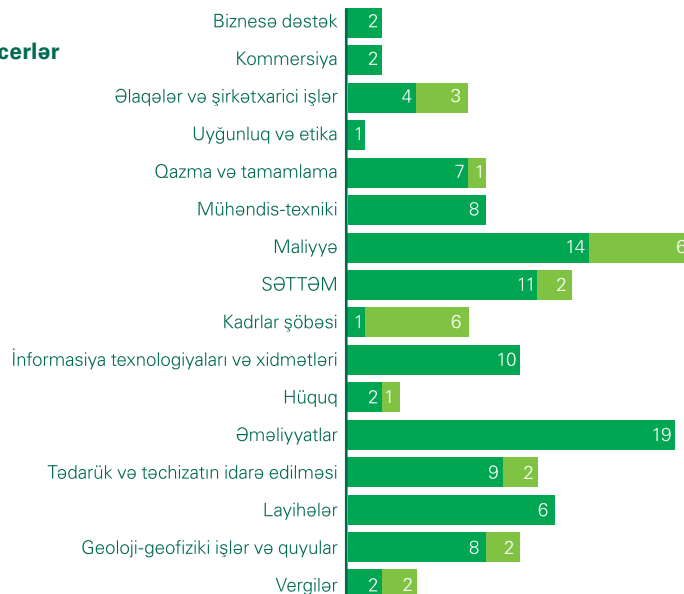
2010-cu ildə biz BP AGT işçilərinin bir sıra təlim proqramlarında iştirakı və karyeralarının inkişafı üçün 4,62 milyon dollar sərmayə qoyduq. Rəhbərlik etmək üçün lazım olan əsas bacarıqlara həsr edilmiş 78 məşğələdə 1 315 əməkdaşımız iştirak edib.

2010-cu ildə qrup rəhbərləri üçün “İdarəetmənin əsasları” proqramı kimi tanınan bir sıra təkmilləşmə kursları hazırlanaraq, bütün BP qrupunda istifadəyə verildi. Bu proqram texniki, həmçinin idarəetmə və davranışla bağlı elementləri özündə birləşdirir və qrup rəhbərlərinə fərdi icra göstəriciləri, komandada iş və məsuliyyətli rəhbərlik

## Yüksək vəzifəli azərbaycanlı menecerlər

■ Kişi (cəmi 106)  
■ Qadın (cəmi 25)

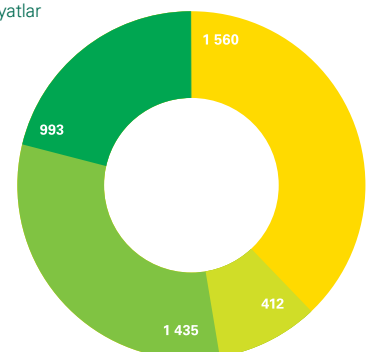
Qadın menecerlərin demək olar yarısı maliyyə və kadrlar şöbəsində, kişi menecerlərin təxminən 50%-i isə maliyyə, SƏTTƏM (sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi, təhlükəsizlik və ətraf mühit), informasiya texnologiyaları və xidmətləri şöbələrində işləyir.



## BP-nin Azərbaycan üzrə təlim xərcləri, 2010 (min dollar)

2010-cu ildə BP AGT-nin təlim xərcləri 4,6 milyon dollardan çox olub ki, bunun da 4,4 milyon dolları Azərbaycanın payına düşür.

■ Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi, ətraf mühit  
■ Əsas/Bazis/Liderlik  
■ Peşəkar  
■ Əməliyyatlar





bacarıqlarının yaxşılaşdırılması kimi mövzular üzrə dərslər vasitəsilə özlərinin idarəetmə vərdişlərini inkişaf etdirmək imkanı verir. İl ərzində biz 155 qrup rəhbərinin iştirak etdiyi yeddi məşğələ keçirdik.

#### Dil təlimi

2010-cu ildə yerli işçi heyəti üçün ingilis dili dərslərinin keçirilməsi davam etdi. İlin sonunda 250 nəfər əməkdaş bu dərslərdə iştirak edirdi. İngilis dilində danışmaq bacarıqlarını yaxşılaşdırmaq arzusunda olanlar üçün hər ay ingilis dilində danışmaq klubları təşkil olunub. Bütün əcnəbi əməkdaşlara Azərbaycan dili dərsləri və yeni gələn əcnəbi əməkdaşlara Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti və adət-ənənələri üzrə giriş kursu təklif olunub. Biz həmçinin Azərbaycan dili üzrə biliklərini biznes kontekstində təkmilləşdirmək arzusunda olan yerli əməkdaşlar üçün də Azərbaycan dili dərsləri təşkil etdik.

#### Erkən peşəkar inkişaf – BP-nin İddialı gənc mütəxəssis proqramı

Texniki ixtisasların geniş spektrini əhatə edən sahələrdən, o cümlədən təbiət elmləri, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat sahələrindən məzunlar işə qəbul edilir. Onların BP fəaliyyətlərinin müxtəlif sahələri ilə yaxından tanış olması və burada öz vəzifələrini yerinə yetirməyə davam etməsinə kömək etmək üçün hazırlanmış "İddialı gənc mütəxəssis – Çəllencer" layihəmizin bir hissəsi kimi daha sonra məzunlardan bəziləri intensiv proqramlarda iştirak edirlər.

2010-cu ilin iyun ayında Çəllencer məzunlar arasında keçirilən sorğunun nəticələrinə görə, son 12 ayda Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionundakı BP gənc mütəxəssislərinin məmnunluq səviyyəsi əvvəlki 12 aya nisbətən 40% artıb. 2009-cu ildə keçirilmiş sorğuda müəyyən edilmiş narahatlıq doğuran əsas məsələlərdə – texniki təlimatlandırma himayə, səriştəliliyin qiymətləndirilməsinin faydası və qrup rəhbərlərinin dəstəyində əhəmiyyətli irəliləyişin olduğu qeyd edildi.

Noyabr ayında Çəllencer gənclərin şirkətdən kənarında keçirdikləri tədbirdə gənc mütəxəssislər sorğunun nəticələrini yekunlaşdıraraq, proqramın təkmilləşdirilməsi yollarını müzakirə etdilər və bu barədə öz rəylərini qrup rəhbərlərinə və əməkdaşların inkişafı üçün məsul olan menecerlərə çatdırdılar. Elə həmin gün BP AGT-dən 24 Çəllencərə məzun şəhadətnamələri təqdim edildi.

#### Peşə ixtisasları

İşçilərin ixtisas səviyyəsini yüksəltmək üçün göstərdiyimiz səylərin bir hissəsi kimi, biz yerli işçi heyətinin peşəkar təhsilə sponsorluq edirik. 2010-cu ilin sonunda 109 nəfər idarəetmə üzrə Mühəsiblər İnstitutunda təhsil alıb. 2010-cu ildə 15 nəfər işçi bu proqramı bitirib.

Dəstək verilən digər əməkdaşlar kadrlar şöbəsinin Böyük Britaniyadakı Kadrların İnkişafı İnstitutuna qəbul olmuş 7 nəfər əməkdaş və ABŞ-dəki Arizona Dövlət Universiteti nəzdindəki Uilyam P. Keri

İdarəetmə Məktəbinin həyata keçirdiyi xüsusi tərtib olunmuş MBA (biznesin idarə olunması üzrə magistr) proqramında iştirak edən 14 əməkdaşdan ibarət idi. 2010-cu ildə altı əməkdaşımız bu proqramın məzunu olub.

Digər bir proqram BP AGT-də işləyən mühəndisləri Böyük Britaniyadakı Mühəndis-texniki Şuradan diplomlu mühəndis sertifikatı almağa həvəsləndirdi. İl ərzində daha üç işçimiz Maşınqayırma və Texnologiya İnstitutunu bitirib.

Əməkdaşlarımıza Neft Mühəndisləri Cəmiyyətinin üzvü olmaları üçün verdiyimiz dəstəyi davam etdirdik. Bu təşkilat bilik mübadiləsi aparmaq və neft mühəndisliyi ixtisasına marağı artırmaqla neft və qaz sənayesində çalışan ixtisaslı mütəxəssisləri bir araya gətirir.



#### Eldar Qaziyev

Maddi-texniki tedarük üzrə menecer

BP liderləri necə yetişdirir?

BP-dəki liderlik təlimlərində əsas diqqət təşkilatın hər bir səviyyəsində fərdlərin strateji təkəkkürünə yönəlir. Digər qabiliyyətlərlə yanaşı siz ünsiyyət vərdişlərini, komanda kimi işləməyin əsaslarını və digər işlərlə birlikdə işçiləri necə inkişaf etdirməyi öyrənirsiniz. Keçdiyim təlimin nəticəsi olaraq, mən təşkilatda yaxşı rəhbər işçinin rolunun nədən ibarət olmasını gözəl başa düşürəm.



#### Müvəffəqiyyətin düsturu

Hələ məktəbdə oxuyarkən Anar Vəliyev mühəndis atasının işi haqqında daha çox şey bilmək istəyirdi. Bunun üçün də o, yerli və xarici jurnallarda mühəndis işlərinə dair dərc edilmiş və atasının onunla bölüşdüyü məqalələri oxuyurdu. Əldə etdiyi biliklər Anarın mühəndis olmaq qərarına gəlməsində əsas rol oynadı.

Öz arzusuna nail olmaq üçün Anar Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasının istehsal proseslərinin avtomatlaşdırılması fakültəsinə daxil oldu. Üçüncü kursda oxuyarkən o, BP-nin yay təcrübə proqramını reklam edən bir afişə gördü. O, bu proqrama qoşulmaq üçün ərizə ilə müraciət etdi və Səngəçəl terminalında yay təcrübəsinə qəbul edildi. Çox yaxşı işinə görə ona SƏTƏM (sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit) qrupunun texnoloji proseslərdə əməyin təhlükəsizliyi mühəndisi kimi

ixtisaslaşmaq üçün sağlamlıq və əməyin təhlükəsizliyi üzrə Çəllencer kimi çalışmaq təklif olundu. Onun ruh yüksəkliyi, inadkarlığı və daima öyrənmək həvəsi ona Çəllencer proqramını (üç il davam etməsi nəzərdə tutulan) doqquz ayda qurtarmağa kömək etdi. Daha sonra o, terminalda texnoloji proseslərdə əməyin təhlükəsizliyi üzrə BP-nin Azərbaycandakı ilk yerli mühəndisi oldu.

İndi dünyanın ən böyük neft və qaz terminallarının birində risklərin idarə edilməsində iştirak edən Anar məmnuniyyətlə müvəffəqiyyət düsturunu digər gənc mühəndislərlə bölüşür. O deyir: "Aldığın təhsildən maksimum istifadə et və öz ixtisasını yaxşı bil ki, imkan yaranan kimi ondan istifadə edə biləsən. Lakin o zaman da yerində dayanma. Gərək həmişə özünü inkişaf etdirəsən və bunun da məsuliyyəti sən öz üzərinə düşür."



### Böyük layihələr üçün BP-yə gəliş

Məktəbli vaxtlarından Aliyə Axundovanın kimyaya olan güclü həvəsi onun Bakı Dövlət Universitetinin kimya fakültəsinə daxil olmaq barədə qərara gəlməsində həlledici rol oynadı. Doqquz il sonra, o, Elmlər Akademiyasında namizədlik dissertasiyasını müdafiə etdi və Xəzər Ekologiya Laboratoriyasına işə girdi, orada 13 il işləyərək baş kimyaçı vəzifəsində yüksəldi.

Aliyənin elmi və təcrübə bacarıqları birləşdirən nadir bir qabiliyyəti var. O, Xəzərin Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli və Şahdəniz yataqlarında dəniz dibinin monitorinqi də daxil olmaqla, ətraf mühitin quruda və dənizdə keçirilən monitorinqlərində iştirak edib. Bu layihələrdə əldə etdiyi təcrübə ona BP-də iş tapmağa kömək etdi. O, bunu belə xatırlayır: "Boş iş yeri haqqında məlumata BP-nin veb-saytında rast gəldim və kiçik bir

laboratoriyadan dünyanın hər yerində tanınan bir enerji şirkətinə keçmək üçün ərizə vermək qərarına gəldim. BP-də işəgötürmə prosesinin şəffaflığı mənə güclü təəssürat yaratdı. Mənə elə gəlir ki, ətraf mühitin monitorinqində əldə etdiyim təcrübə bu şirkətin sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit sahəsində siyasətini yaxşı başa düşməyimə kömək etdiyi üçün müsahibədən uğurla keçə bildim."

Onun məqsədi texniki bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün gərgin işləmək və imkanlar yarandıqca onlardan istifadə etməkdir. Təhlükəli materiallar üzrə təzə təyin edilmiş mütəxəssis kimi, indi Aliyə qarşıda daha böyük layihələri səbirsizliklə gözləyir. O, inamla deyir: "Öz texniki biliklərimi tətbiq etmək və təhlükəli materialların idarə edilməsi zamanı qarşıya çıxan mürəkkəb problemlərin həll edilməsi yollarını hazırlamaqda BP-yə kömək etmək üçün gözəl imkanım var."

### Xəzər texniki təlim mərkəzi

Xəzər texniki təlim mərkəzi (XTTM) Azərbaycandakı əməliyyatlar və qazma işləri üçün səriştəli işçi qüvvəsi yaratmaq barədə BP-nin öhdəliyinin yerinə yetirilməsi baxımından texniklərə müxtəlif təlim imkanları verir. O, hər gün təxminən 250 nəfərə xidmət göstərir. 2010-cu ildə 120 nəfər texnik mərkəzdən məzun oldu.

Şirkətin davamlı təkmilləşmə proqramına uyğun olaraq iyun ayında XTMM-də əsas təlimdən sonrakı proqram adlı bir proqram həyata keçirilməyə başlandı. Bu proqram müxtəlif resursların birləşməsindən ibarətdir və texniklərin səriştəliliyini artırmaq üçün hazırlanmışdır. 2010-cu ilin sonunda 51 nəfər təlim iştirakçısı altı ixtisas yönümlü qrupa göndərildi.

### Azərbaycanda işləyən əcnəbi vətəndaşların gəldikləri ölkələr, 2010

İş sahəsi	Avropa və Şimali Amerika		Trinidad və Tobaqo	Kolumbiya	İndoneziya	Pakistan	Misir	Ümumi cəmi
	Amerika							
Biznesə dəstək		5						5
Qazma və tamamlama	58		7	9	1	1	1	77
Mühəndis-texniki	56						2	59
Maliyyə	9		1					10
Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi, təhlükəsizlik və ətraf mühit	6							6
Kadrlar şöbəsi	4							4
İnformasiya texnologiyaları və xidmətlər (İTX)	1							1
Hüquq	3							3
Əməliyyatlar	101		1				1	103
Planlaşdırma	7							7
Tədarük və təchizatın idarə edilməsi (TTİE)	3							3
Layihələr	11							11
Geoloji-geofiziki işlər və quyular	22							22
Vergilər	1							1
<b>Ümumi cəmi</b>	<b>287</b>		<b>9</b>	<b>9</b>	<b>1</b>	<b>4</b>	<b>2</b>	<b>312</b>

### Azərbaycanda işləyən əcnəbi vətəndaşlar

2010-cu ildə Azərbaycanda BP üçün işləmək məqsədilə 61 əcnəbi vətəndaş gəldi və həmin ildə müqaviləsi bitdiyi üçün 78 əcnəbi şirkətdən getdi. BP-nin strategiyasını Azərbaycanda həyata keçirilməsində əcnəbi vətəndaşlar mühüm rol oynayırlar. 312 əcnəbi vətəndaşdan 287-si Avropa və Şimali Amerikadan, digərləri isə Kolumbiya, Misir, İndoneziya, Pakistan, həmçinin Trinidad və Tobaqodan olan ixtisaslı işçilərdir.



Mərkəzi Azəri platformasında iş zamanı

### Yüksək vəzifəli əcnəbi menecerlər, 2010 (yalnız Azərbaycan)

Gəldiyi ölkə	Qrupsuz	Qrup rəhbərləri	Ümumi cəmi
Avropa və Şimali Amerika	171	116	<b>287</b>
Trinidad və Tobaqo	6	3	<b>9</b>
Kolumbiya	5	4	<b>9</b>
Misir	2		<b>2</b>
Pakistan	3	1	<b>4</b>
İndoneziya	1		<b>1</b>
<b>Ümumi cəmi</b>	<b>188</b>	<b>124</b>	<b>312</b>

### Yeni gəlmiş əcnəbi vətəndaşlar, 2009-2010 (yalnız Azərbaycan)

İş sahəsi	2009			2010		
	Qadın	Kişi	Ümumi cəmi	Qadın	Kişi	Ümumi cəmi
Biznesə dəstək		3	3	2	2	2
Qazma və tamamlama	2	29	31	12	12	12
Mühəndis-texniki		7	7	1	10	11
Maliyyə		1	1	3	3	3
Kadrlar şöbəsi				2	2	2
İTX				1	1	1
Əməliyyatlar	1	9	10	1	6	7
TTİE				2	2	2
Layihələr		2	2	5	5	5
Geoloji-geofiziki işlər		7	7	1	3	4
<b>Ümumi cəmi</b>	<b>3</b>	<b>58</b>	<b>61</b>	<b>3</b>	<b>46</b>	<b>49</b>

### Öz ölkələrinə qayıtmış əcnəbi vətəndaşlar, 2009-2010 (yalnız Azərbaycan)

İş sahəsi	2009			2010		
	Qadın	Kişi	Ümumi cəmi	Qadın	Kişi	Ümumi cəmi
Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit		6	6	1	1	2
Biznesə dəstək				3	3	3
Qazma və tamamlama		19	19	13	13	13
Mühəndis-texniki	1	5	6	13	13	13
Maliyyə	1	2	3	5	5	5
Kadrlar şöbəsi		1	1	1	1	1
Planlaşdırma				2	2	2
Hüquq		1	1			
Əməliyyatlar	2	18	20	30	30	30
TTİE	3	3	6	2	2	2
Layihələr		4	4	4	4	4
Geoloji-geofiziki işlər və quyular	1	5	6	3	3	3
Texniklər		5	5			
Digər		1	1			
<b>Ümumi cəmi</b>	<b>8</b>	<b>70</b>	<b>78</b>	<b>1</b>	<b>77</b>	<b>78</b>

### Podratçının idarə edilməsi

#### Podratçı işçi qüvvəsi

Yeni Çıraq neft layihəsi üzrə tikinti işlərinə 2010-cu ilin üçüncü rübündə başlandı. Şəbəkə tipli dayaq bloklarının tikintisi "Şelflayihətikinti/BOS" tikinti-quraşdırma sahəsində, dəniz platforması və qazma modulunun tikintisi isə "ATA" tikinti-quraşdırma sahəsində həyata keçirildi. 2010-cu ilin sonunda hər iki tikinti-quraşdırma sahəsində təxminən 2 000 nəfərdən ibarət podratçı heyəti işə cəlb olunmuşdu.

#### Əmək münasibətləri

Çıraq neft layihəsi üçün biz əvvəlki layihələrdə istifadə olunmuş əməyin təşkil edilməsi strukturunun eynisini istifadə etdik. Buraya podratçıların yerli qanunvericiliyə riayət etməsini, həmçinin işçi münasibətləri üzrə etibarlı proses və strategiyaların yerində olmasını təmin etmək daxildir. Biz podratçılarımızı həvəsləndiririk ki, onlar mümkün olduqca öz işçilərini bilavasitə yerli əhali arasından seçsinlər. Hər hansı real və ya potensial əmək problemlərini müəyyən etmək və yoluna qoymaq üçün əsas podratçılarla əməyin idarə edilməsi haqqında aylıq iclaslar keçirilir. Paralel olaraq biz Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti və həmkarlar ittifaqları ilə əlaqələrimizi davam etdirdik.

## Etik normalar və qaydalara uyğunluq

Harada işləməyindən asılı olmayaraq, biz əməkdaşlarımızdan bütün tətbiq oluna bilən hüquqi tələblərə, eləcə də BP-nin davranış kodeksində göstərilən yüksək etik standartlara riayət etməyi tələb edirik



Əməkdaş və davranış kodeksi kitabçası

### Bizim davranış kodeksimiz

BP-nin davranış kodeksi harada fəaliyyət göstərməsindən, vəzifəsindən və mənşəyindən asılı olmayaraq şirkətin biznes və əməkdaşlarından nələr gözlədiyini əks etdirir. Bu kodeks əsas sahələrdə davranışları istiqamətləndirir və daha müfəssəl standartlar, təlimatlar və proseslərə dair mənbələri göstərir. O, bir sıra məsələləri, o cümlədən hədiyyələrin verilməsi və alınması, əyləncələrin təşkili, maraqların toqquşması, rüşvətخورluq, çirkli pulların yuyulması və təchizatçılarla əlaqələri əhatə edir. Kodeks, eyni zamanda, əməkdaşları narahat edən məsələləri necə qaldırmağı və etika, qaydalara uyğunluq və davranış kodeksinin özü barədə sualların verilməsi yollarını izah edir.

Kodeks aydın şəkildə göstərir ki, onunla yerli adət, norma, qanun və ya qaydalar arasında fərqlər olduğu təqdirdə, davranışın ən yüksək standartlarına üstünlük verməsindən asılı olaraq ya Kodeks, ya da yerli tələblər tətbiq olunmalıdır. Bu göstərişə əməl etməmək çox ciddi pozuntu hesab edilir və inzibati tədbirlərin görülməsindən tutmuş işdən azad edilmə ilə nəticələne bilər.

### Öz fikrini bildirmək

İşçilərin məlumatlılığını daha da artırmaq, bütün səviyyələrdə əməkdaşları qaydalara və etik normalara uyğunluq barədə öz sözünü deməyə sövq etmək məqsədi ilə qaydalara və etik normalara uyğunluq haqqında yeni şirkətdaxili veb-sayt açılıb. Veb-sayta davranış kodeksinin əsasını təşkil edən prinsip və tələbləri BP əməkdaşlarının və podratçı işçi heyətin başa düşməsinə kömək etmək üçün nəzərdə tutulan təlim materialları, təlimatlar və etik davranışla bağlı digər məlumatlar daxildir.

Əməkdaşlar "OpenTalk" ("Açıq söhbət") adlanan xətdən həm informasiya mənbəyi, həm də etik dilemmaların həll edilməsi vasitəsi kimi istifadə etməklə, etik məsələlər barədə öz fikirlərini bildirməyə təşviq edilir. "OpenTalk" müstəqil qlobal kömək xəttidir və həm BP işçilərinə, həm də podratçılara qaydalara və etik normalara uyğunluq və davranış kodeksi haqqında suallar verməyə və məxfiliyə riayət olunmaqla narahatçılıqlarını bildirməyə imkan verir. "OpenTalk"la qaldırılan bütün məsələlər qeydə alınır və müstəqil üçüncü tərəf olan şirkət tərəfindən baxılaraq cavablandırılır.

### Biznes etikas

2010-cu ildə, Azərbaycanda BP üçün korrupsiyaya/çirkli pulların yuyulmasına qarşı yeni bir prosedura işlənilib hazırlandı və bunun ardınca mənafelelərin toqquşması və çirkli pulların yuyulması mövzularını əhatə edən elektron-təhsil modulundan istifadə edilməyə başladı. Bundan başqa, BP-nin və agentliklərin bütün yeni əməkdaşları elektron təhsil kursları ilə təmin edildi. İl ərzində biz, həmçinin, BP qrupunun dələduzluq və nizam-intizamın pozulması barədə hesabat vermə standartını qəbul edərək tətbiqinə başladıq.

### Podratçılar və etik normalar

Davranış kodeksi BP üçün və ya BP ilə işləyən hər bir podratçı üçün davranışın minimum standartlarını müəyyən edir. Bütün podratçılarımızın bizim qayda və etik normalara uyğunluq tələblərimizi başa düşməsinə əmin olmaq məqsədi ilə biz 2010-cu ildə təchizatçılarla etik məlumatlılıq seminarları keçirdik. İl ərzində biz təchizatçılarımızdan rüşvətخورluq və korrupsiyaya qarşı qaydalara riayət etdiklərini təsdiq edən bəyannamələr doldurmağı tələb etdik.

### 2010-cu ilin göstəriciləri

2010-cu ildə Azərbaycanda BP-nin qaydalara və etik normalara uyğunluq attestasiyası keçirildi. Bu proses BP-nin işçilərindən tələb edir ki, fəaliyyətlərinin davranış kodeksinə uyğun olduğunu təsdiq etsinlər. Hər hansı pozuntu onlayn formada qeydə alınır. 2010-cu ildə BP Azərbaycanda davranış kodeksinin pozulması ilə əlaqədar cəmi 57 hal haqqında məlumat verilib. Bütün bu pozuntular hamısı dərinəndən araşdırılaraq islahedici tədbirlər görülmüş və ya planlaşdırılmışdı.

2010-cu ildə Azərbaycanda işləyən bir neçə BP əməkdaşı, podratçı və agentlik işçiləri tətbiq olunan qanun və qaydalara riayət etmədiklərinə və davranış kodeksini pozduqlarına görə işdən azad edilib. Pozuntu hallarına narkotik maddələrdən sui-istifadə, təhlükəsizlik proseduralarının pozulması, dələduzluq və şirkət resurslarından düzgün istifadə edilməməsi halları daxil idi.

## Maraqlı tərəflərlə əlaqələr BP qrupunun fəaliyyət göstərdiyi hər yerdə biz işlərimizi yerli icmaların faydalana biləcəyi bir tərzdə aparırıq. Azərbaycanda biz davamlı inkişafa dəstək verir, gəlirlərin şəffaflığını təşviq edir və təhsil təşəbbüslərinə sponsorluq edirik.

İl ərzində Biz Azərbaycanda əsas maraqlı tərəfləri bir çox fərqli fəaliyyət sahələrində əməkdaşlığa cəlb etdik:

### Hökumətlə

Bizə öz iri həcmli neft və qaz layihələrinin işlənməsini etibar edən Azərbaycan hökuməti ilə uğurlu və qarışıqlı faydalı tərəfdaşlığımızı davam etdirdik. Bu əməkdaşlıqdan maraqlı tərəflərin hamısı, xüsusilə də Azərbaycan xalqı bəhrələnilir və gələcəkdə də bəhrələnəcəkdir. 2010-cu ildə bizim hökumətlə əlaqələrimiz kütləvi informasiya vasitələrinin xüsusi diqqətini cəlb edib. İl boyunca bəzi məsələlərlə əlaqədar hökumət bir neçə dəfə BP-nin Xəzər dənizində əməliyyatları təhlükəsiz və məsuliyyətlə yerinə yetirəcəyinə inamını bəyan etmişdir.

- Həyata keçirdiyimiz əməliyyatları müzakirə etmək üçün biz Prezident İlham Əliyev və digər yüksək vəzifəli rəsmilərlə bir neçə görüş keçirdik.
- Mart ayında Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin (ARDNŞ) prezidenti Rövnaq Abdullayev və BP AGT-nin prezidenti Rəşid Cavanşir yeni Çıraqlıq neft layihəsinə sərəmaye qoyuluşuna sanksiya verdilər.
- Oktyabr ayında ARDNŞ-nin prezidenti Rövnaq Abdullayev və BP AGT-nin prezidenti Rəşid Cavanşir BP qrupunun səfərdə olan baş icraçı direktoru Robert Dadlinin iştirakı ilə Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı Şəfaqlıq-Asiman strukturunun birgə kəşfiyyatı və işlənməsi haqqında hasilatın pay bölgüsü sazişini imzaladılar.
- ARDNŞ ilə hasilatın pay bölgüsü sazişləri, tranzit əraziyə malik ölkə hökumətləri ilə sazişlər və digər sazişlər çərçivəsində qarşılıqlı maraqlı doğuran bir sıra məsələlər üzrə birlikdə işlədik.
- Biz İqtisadi İnkişaf Nazirliyində iqtisadi siyasətin analizi və proqnozlaşdırma bacarıqlarının inkişaf etdirilməsinə dəstək verməklə, Azərbaycanda iqtisadi planlaşdırma bacarıqlarının gücləndirilməsi öhdəliyimizə sadiq qaldıq.
- Biz Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası (BMK) tərəfindən həyata keçirilən biznesə imkan yaradan mühit layihəsinin bacarıqların yaradılması komponentini tərəfdaşlarımızla birlikdə maliyyələşdirdik.

### Vətəndaş cəmiyyəti ilə

- Biz müstəqil şirkətdənkənar məsləhət qrupu olan Azərbaycan Sosial Təhlil Komissiyası (ASTK) ilə əlaqələrimizi davam etdirdik.

ASTK Azərbaycandakı sosial fəaliyyətimizlə bağlı əminliyin təmin edilməsi, məsləhətlərin verilməsi və problemlərin müəyyən edilməsi məqsədilə 2007-ci ildə BP tərəfindən təsis edilib. 2010-cu ilin may ayında icra göstəricilərimizlə əlaqədar məsələlərin müzakirə edildiyi ASTK tədqiqatı üçün şərait yaratdıq. ASTK-nın Azərbaycanda BP-yə təqdim etdiyi, bir sıra tövsiyələr verən dördüncü hesabatı bizim cavablarımızla birlikdə BP-nin Azərbaycan veb-saytında yerləşdirildi.

- Mineral Ehtiyatların Hasilatı ilə Məşğul olan Sənaye Sahələrində Şəffaqlıq Təşəbbüsünün çərçivəsində vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq etdik.
- Davamlı inkişaf təşəbbüsümüz vasitəsilə qeyri-hökumət təşkilatları ilə qarşılıqlı fəaliyyətləri davam etdirdik.

### Əməkdaşlarla

- Biz aktual məsələləri müzakirə etmək üçün bir neçə ümumi yığıncaqlar keçirdik.
- Biz daxili intranet sahifəsini müntəzəm olaraq yeniləşdirdik.
- BP AGT prezidenti işçilərlə birbaşa əlaqəni gücləndirmək məqsədi ilə aylıq informasiya bülletenləri göndərdi.
- Biz işçi heyəti üçün 2010-cu ildə fəaliyyətlərimizi əhatə edən "Compass" jurnalının səkkiz nömrəsini Azərbaycan (çap şəklində) və ingilis (onlayn versiyasında) dillərində nəşr etdik.
- Müxtəlif vasitələrdən, o cümlədən veb/elektron poçtu, videolar və interaktiv "Dəyişiklik küləkləri" tədbirindən istifadə etməklə BP-nin yeni əməliyyatların idarə edilməsi sistemi əməkdaşlara izah edildi.
- Bizim yerli texniki işçi qüvvəimizlə əlaqələri gücləndirmək üçün il ərzində texniklər üçün üç forum keçirildi. Şirkətin icra göstəricilərindən tutmuş işçi heyətin təlimləndirilməsi və inkişaf etdirilməsinə kimi müxtəlif mövzular əhatə edirdi.
- Biz 99 nəfər əməkdaşımızı uzunmüddətli xidmət mükafatı ilə təltif etdik. Bu proqram 2008-ci ildə həyata keçirilməyə başlayandan bəri 600 nəfərdən çox əməkdaşı uzunmüddətli xidmətə görə mükafatlandırmışdıq.
- Qaydalara riayət və etika normaları məsələlərinə xidmət edən "OpenTalk" ("Açıq söhbət") etimad telefon xətti bütün il boyu öz işini davam etdirdi.
- Xəzər Enerji Mərkəzində 185 nəfər BP əməkdaşı və podratçısı, həmçinin onların ailə üzvləri üçün beş "ailə günü" keçirdik.



Bakıda "Dəyişiklik küləkləri" interaktiv məşğələsi

### İcmalarla

- Biz Azərbaycandakı obyektlərimizin yaxınlığında yaşayan icmalarda davamlı inkişaf təşəbbüslərinə dəstəyi davam etdirdik.
- Səngəçal terminalı yaxınlığında Səngəçal, Əzizkənd və Ümid qəsəbələrindəki icmalarla üç ictimai görüş keçirmişik. Görüşün məqsədi icmaların obyektlərimizlə əlaqələrini daha da gücləndirmək, sağlamlığa təsirlərinin retrospektiv qiymətləndirilməsinin nəticələri və biznesin son yenilikləri haqqında məlumatları onlarla bölüşdürmək, sual və ya narahatlıqlı doğuran məsələləri dinləmək idi.
- 2010-cu ildə şikayət və narazılıqların yoluna qoyulması mexanizmi BTC/CQBK (Bakı-Tbilisi-Ceyhan/Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri) marşrutu boyunca işlək olub.
- Azərbaycanda BP, icma üzvləri və hökumətin təhlükəsizliyi təmin edən orqanları arasında dialoqa kömək edən Təşkilatlararası Təhlükəsizlik Komitəsinin forumuna göstərdiyimiz dəstəyi davam etdirdik.
- Əməkdaşların cəlb edilməsi proqramı vasitəsilə əməkdaşlarımız icma inkişafına və təhsilə öz töhfələrini verdi.

### Kütləvi informasiya vasitələri ilə

- Azərbaycanda həyata keçirdiyimiz biznes fəaliyyətinin bütün aspektləri üzrə nəticələr barədə kütləvi informasiya vasitələrinə məlumat vermək üçün işlərin gedışı barədə rüblük hesabatlar buraxdıq.
- Bizim Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə regionu üzrə prezidentimiz biznes sahəsində yazan bir qrup yerli və xarici jurnalistlərlə mütemadi görüşərək onlara regionda BP tərəfindən həyata keçirilən layihələrdə əldə olunmuş irəliləyişlər haqqında məlumatlar verib.
- Biz cari fəaliyyətlərimiz, nailiyyətlərimiz və planlarımız barədə televiziya müsahibələri verdik.
- Biz yerli və xarici ölkələrin jurnalistləri üçün

qrup və fərdi brifinqlər və təqdimatlar təşkil etdik. Biz mətbuat işçiləri üçün üç seminar və bizim istehsalat sahələrinə 16 səfər təşkil etdik. Bu brifinqlərə və səfərlərə aşağıdakılar daxil idi:

- BP-nin Azərbaycandakı rəhbərliyi tərəfindən doqquz Türkiyə və 11 Azərbaycan jurnalistinə biznes əməliyyatları haqqında son məlumat verildikdən sonra jurnalistlərin BP-nin operatoru olduğu obyektlərə səfəri
- Avropa İttifaqı (Aİ) ilə qonşu Şimali Afrika ölkələrindən 30 jurnalist və 18 Aİ jurnalisti üçün Səngəçal terminalına səfər və biznes əməliyyatları haqqında son məlumatların verilməsi
- BP və onun tərəfdaşlarının dəstəyi ilə BTC və CQBK boru kəmərləri boyunca yerləşən icmaların inkişafı üçün həyata keçirilən layihələrlə tanış olmaq üçün yerli jurnalistlərin üçgünlük səfəri
- 2010-cu il ərzində mətbuat üçün həyata keçirdiyimiz biznes fəaliyyətimizdəki nailiyyət və irəliləyişləri əhatə edən 15 pres-reviz buraxdıq.
- Fövqəladə hadisələr zamanı 24 saat açıq olan telefon xətti mətbuat nümayəndələrinin suallarına cavab vermək üçün fəaliyyət göstərdi.

- Əlaqələr üzrə menecerimiz müntəzəm olaraq BP-nin Azərbaycandakı fəaliyyətlərinin son yenilikləri barədə məlumat və televiziya müsahibələri verdi.
- 2010-cu ildə iki yeni modul – araşdırma jurnalistikası və sosial media daxil edilməklə BP tərəfindən maliyyələşdirilən Biznes jurnalistikası təlim proqramının əhatə dairəsi genişləndi.
- 2010-cu ildə biz altı nəfər yerli jurnalistin iki dəfə "Thompson Foundation" və "BBC"də təlim keçməsinə təşkil etdik. Bu üçillik proqramın sonunda bütün təlim keçənlərə beynəlxalq sertifikatlar verildi.

### Digər maraqlı təşəvflər

#### İşgüzar səfərlər

Biz Səngəçal terminalında tərəfdaşlarımız olan İTOÇU, Total, ARDNŞ, TPAO, və İNPEX şirkətlərinin nümayəndələrini və qonaqlarını qəbul etdik.

#### Tələbələr

- Layihələrin idarə edilməsi sahəsində dünya səviyyəli təhsili Azərbaycana gətirmək məqsədi ilə biz Layihələrin idarə edilməsi kollecini təsis etmək üçün "ESI International" şirkəti ilə müqavilə imzaladıq.

- 2009-cu il üçün BP-nin Azərbaycanda davamlı inkişaf haqqında hesabatı ilə əlaqədar tələbələrin rəy və təkliflərini bilmək üçün yerli universitetlərin tələbələri ilə müzakirələr apardıq.
- Biz həm Azərbaycanda, həm də ölkədən kənar təqaüd proqramlarına dəstək verdik.
- Təcrübə proqramı vasitəsilə BP-nin Azərbaycandakı müxtəlif şöbələrində tələbələri təhsildən ayrılmadan iş təcrübəsi əldə etmək üçün işə götürdük.

#### Podratçılarla

Biz BP podratçıları üçün tədbirlər təşkil etdik və iştirakçılarla Azərbaycanda korporativ sosial məsuliyyət sahəsində gördüyümüz işlər barədə məlumatları bölüşdük.

#### Geniş ictimaiyyətə

Biz BP-nin ölkədə və regiondakı fəaliyyətlərini işıqlandıran rəsmi ictimai veb-səhifəmizi – BP Xəzər veb-səhifəmizin ingilis və Azərbaycan versiyalarını yenidən işləyib hazırladıq.



### Öyrən və bölüş

2010-cu ilin noyabr ayında BP Azərbaycanda Bakı Dövlət Universiteti, Dövlət Neft Akademiyası, Dövlət İqtisadiyyat Universiteti və Qafqaz Universitetinin tələbələri üçün bir interaktiv tədbir keçirdi. Tədbirin məqsədi BP-nin ölkədəki fəaliyyətləri barədə tələbələrə məlumat vermək, tələbələrin bu fəaliyyətlər və bizim 2009-cu il üçün davamlı inkişaf haqqında hesabatımız barədə fikirlərini öyrənmək idi.

Hər bir universitet dörd və ya beş nəfər tələbədən ibarət bir qrupla təmsil olunurdu. Müzakirələr simulyasiya oyunu formatında aparılırdı – iştirakçılar dörd müxtəlif qrupa bölünərək hökumət, media mənsubları, qeyri-hökumət təşkilatlarının təmsilçiləri və tələbə rollarında çıxış edirdi. Hər bir qrup davamlı inkişaf haqqında hesabatın konkret bölümünü nəzərdən keçirib hesabatın özü və BP-nin Azərbaycandakı fəaliyyətləri barədə öz rəy və təkliflərini bildirdi.

Tədbirdən sonra tələbələr yeni əldə etdikləri bilikləri digər tələbələrlə bölüşdürməyə təşviq edildi. 27 tələbədən 11-i öz yoldaşları və müvafiq fakültələri üçün ya fərdi, ya da qrup təqdimatları keçirdi. Daha sonra təqdimat aparıcılar öz təcrübələrini və auditoriyadan aldıkları rəy və təklifləri bölüşmək üçün BP-nin Bakı ofisinə dəvət olundu. Bu son məşğələdə tələbələr BP-nin Azərbaycandakı kadrlar şöbəsinin təmsilçiləri ilə görüşmək və işəgötürmə prosesi, təcrübə və təqaüd proqramları barədə məlumat almaq imkanı əldə etdilər.

Bakı Dövlət Universitetinin tələbəsi Asya Xankişiyeva tədbir haqqında fikrini qısaca belə ifadə etdi: "Bu tədbir BP-nin Azərbaycandakı fəaliyyətləri barədə hərtərəfli məlumat almağıma kömək etdi və bu məlumatları başqaları ilə bölüşmək imkanı verdi."

# Əməyin təhlükəsizliyi və sağlamlıq

BP-də çalışan işçilərin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, əməliyyatlarımızın düzgün planlaşdırılması və idarə edilməsi həmişə biznesimizi necə idarə etməyimizdə mərkəzi yer tutmalıdır

## Əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəricilər

Əməliyyatlarımızı təhlükəsiz surətdə yerinə yetirmək üçün biz həm işçi heyətimizin, həm də proseslərimizin əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəricilərini yaxşılaşdırmaq yollarını necə axtarıq

Səhifə 30



## Podratçılarnın idarə edilməsi

Təchizatçılarımız üçün əməyin təhlükəsizliyi tələblərini standartlaşdırmaq məqsədi ilə iş qruplarımız arasında sıx əməkdaşlığın olmasını nəzərdə tutan təchizatçının təhlükəsizliyi proqramını həyata keçirməyə başladıq

Səhifə 33



## Sağlamlıq

Ciddi beynəlxalq səhiyyə standartlarına uyğun olaraq necə fəaliyyət göstərməyimiz və yerli tərəfdaşlarımızın bu standartlara nail olması üçün onlarla necə işləməyimiz barədə

Səhifə 34



## Əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəricilər 2010-cu ildə biz qeydiyyata alınan xəsarətlərin tezliyi üzrə göstəricimizi xeyli yaxşılaşdırdıq. İş gününün itirilməsi hadisələrinin tezliyi və yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi səviyyəsi aşağı olaraq qaldı.

2010-cu ildə Meksika körfəzində baş vermiş faciəli qəza biznesimizdə idarə etməli olduğumuz bütün mühüm riskləri bizə bir daha xatırladı.

BP AGT-də quyular üzrə mütəxəssislər heyəti hadisədən sonra dərhal tədbir görülməsi üçün hazırlanmış ilkin təlimatın tələblərini yerinə yetirir. Buraya dəniz dibində dağılmaya qarşı armatur sisteminin yoxlanması, bu sistemlərin təzələnməsi planı, quyuların sementlənməsinə tam təminat verilməsi və həlledici qərarların verilməsi üçün səlahiyyətlərin gücləndirilməsi daxildir.

2011-ci ildə quyular üzrə mütəxəssis heyəti BP-nin daxili hesabatında Meksika körfəzindəki qəza ilə əlaqədar irəli sürülmüş 26 tövsiyənin yerinə yetirilməsində tam iştirak edərək, bu işləri qrupun qalan üzvləri ilə əlaqələndirəcəkdir.

Biz əməyin təhlükəsizliyini Azərbaycanda həmişə diqqət mərkəzində saxlamışıq və onun yaxşılaşdırılması üçün daim yollar axtarıyıq. Şirkət yüksək texniki xarakteristikalara malik avadanlıqlardan və texnologiyalardan istifadə edir, biz yaxşı təlimlənmiş insanları işə götürür, təhlükəsizlik və bütövlük üzrə sənayedə ən dəqiq proses və sistemlərdən istifadə edirik. Bundan başqa, biz Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) və müvafiq nazirliklərlə sıx əlaqədə işləyir və onlara öz fəaliyyətlərimiz barədə məlumat veririk.

2010-cu il Azərbaycanda BP üçün əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəricilərə görə mühüm bir il oldu. Bizim qeydiyyata alınan xəsarətlərin tezliyi 0,17 oldu ki, bu da 2009-cu ilə müqayisədə 26% azdır. İş gününün itirilməsi hadisələrinin tezliyi və yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi səviyyəsi az olaraq qaldı.

İl ərzində quyunun planlaşdırılmış dayandırılması zamanı üfurmə xəttində təzyiqin yüksək olması, nəqliyyat vasitəsinin aşması, eşyanın düşməsi, su inyeksiyası manifoldunun nasazlığı kimi dörd yüksək potensialı insident qeydə alındı. Bu qəzalarla bağlı müfəssəl təhqiqat hesabatları tərtib olundu və təcrübədən alınan dərslərin xülasələri müvafiq işçi heyətlərinə çatdırıldı. Eyni zamanda, əməyin təhlükəsizliyi haqqında məlumatları artırmaq və gələcək əməliyyatlar üçün tövsiyə və təlimatların təmin edilməsi məqsədi ilə enerji sisteminin təcrid edilməsi üzrə dəniz platformalarında yüksək/aşağı təzyiq interfeyslərinə diqqət yönəldən təqdimat keçirildi.

<sup>a</sup> Bu 26 tövsiyə ilə bağlı daha ətraflı məlumatı [www.bp.com](http://www.bp.com) veb saytında yerləşdirilmiş BP Davamlı inkişaf xülasəsi, səhifə 7-də əldə edə bilərsiniz.

### BP-nin Azərbaycanda əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəriciləri, 2009-2010<sup>b</sup>

	2009	2010
Ölüm halları	1	0
Yüksək potensialı insidentlərin tezliyi <sup>c</sup>	0.02	0.045
İş gününün itirilməsi hadisələrinin tezliyi <sup>d</sup>	0	0.01
Qeydiyyatata alınan xəsarətlərin tezliyi <sup>e</sup>	0.23	0.17
Yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi səviyyəsi <sup>f</sup>	0.92	0.88
Əsas SƏTƏM (sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit) təlimlərinin tamamlanması faizi <sup>g</sup>	88%	82%
Qət edilmiş kilometr (milyon)	21.84	17.02
İşlənmiş saatlar (milyon)	17.94	17.97

<sup>b</sup> BP-də xəsarət və xəstəliyə verilmiş təriflər ABŞ Peşə Sağlamlığı və Əməyin təhlükəsizliyi İdarəsi tərəfindən müəyyənləşdirilmiş təriflərdən və bu təriflərin müvafiq şərhlərindən götürülmüşdür. Burada yalnız layihələrə dair məlumatlar yoxdur.

<sup>c</sup> Yüksək potensialı insidentlərin tezlikləri hər 200 000 iş saatına düşən insidentlərin sayı ilə ifadə olunur.

<sup>d</sup> İş gününün itirilməsi hadisəsi (İGH) iş ilə bağlı xəsarət və ya xəstəlik nəticəsində ziyan çəkmiş şəxsin iş qabiliyyətini itirməsinə və belə hadisənin baş verdiyi gündən sonrakı ən azı bir normal iş növbəsinə çıxma bilməsinə səbəb olan hadisə deməkdir. İGH tezliyi işlənmiş 200 000 saat ərzində əməkdaş və ya podratçının bir və ya bir neçə gün (növbə) ərzində iş qabiliyyətini itirməsi ilə nəticələnən xəsarət və ya xəstəliklərin sayı ilə ifadə olunur.

<sup>e</sup> Qeydiyyatata alınan xəsarət (QX) ilk tibbi yardımdan əlavə müalicə tələb edən işlə bağlı məruzə edilmiş bütün xəsarət hallarının sayıdır. QX tezliyi işlənmiş 200 000 saat ərzində məruzə edilmiş QX-lərin sayı ilə ifadə olunur.

<sup>f</sup> Yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi səviyyəsi nəqliyyat vasitəsilə qət edilmiş hər milyon kilometr məsafəyə düşən məruzə edilmiş yol-nəqliyyat qəzalarının sayıdır.

<sup>g</sup> Əsas SƏTƏM təlimi kurslarında iştirak faizi təlimlərə olan əvvəlcədən təyin edilmiş tələbatla müqayisədə hesablanır.

### BP AGT-nin əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəriciləri, 2009-2010<sup>h</sup>

	2009	2010
Təhlükəsizliklə bağlı müşahidələr və söhbətlər (TMS <sup>i</sup> ) üzrə göstəricilər	Təxminən 133%	125%
Davranışın müşahidəsi üzrə təhlükəsizlik sistemi (DMTS <sup>j</sup> ) üzrə göstəricilər	Təxminən 171%	145%

<sup>h</sup> Ofis və istehsalat sahələrinin əməkdaşları üçün müəyyən edilmiş aylıq DMTS/TMS hədəfinin yerinə yetirilmə faizi.

<sup>i</sup> TMS iş yerlərində sistemli şəkildə müşahidələrin aparılması üçün vasitədir. O, rəhbərliklə işçilər arasında müsbət qarşılıqlı əlaqə yaranmasını təşviq edir. Bu vasitədən əməliyyatların təhlükəsizliyinin qorunub saxlanması cavabdeh olan bütün rəhbər şəxs və işçilər istifadə edir.

<sup>j</sup> DMTS işçiləri iş başında təhlükəsizliklə bağlı müşahidə və söhbətlərə sövq edən bir vasitədir.

### Əməyin təhlükəsizliyinin auditinə sistemli yanaşma

BP-nin əməyin təhlükəsizliyi və əməliyyat riski (ƏTƏR) qrupu BP qrupu rəhbərliyini və şirkətin idarə heyətinin audit komitəsini əməliyyatlar üçün nəzərdə tutulmuş sistemli və strukturlaşdırılmış audit proqramı ilə təmin edir. Bu auditlər üç illik mərhələlərlə aparılır.

2010-cu ildə Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə (AGT) regionunun dəniz və quyud obyektlərində, o cümlədən qurudakı müvafiq yardımçı funksiyalarda ƏTƏR qrupu tərəfindən hərtərəfli audit keçirildi. BP qrupundan 23 auditorun daxil olduğu çoxixtisaslı audit qrupu bu auditü üç həftə müddətində yerinə yetirdi.

BP qrupu tərəfindən müəyyən edilmiş praktikaya, mühəndis-texniki qaydalara və əməliyyatların idarə edilməsi sistemine uyğunluğun auditü aparıldı.

2010-cu il üçün ƏTƏR auditü bitirmə vaxtı bir neçə aydan altı ilə qədər dəyişən bir sıra tədbirlərin görülməsi ilə nəticələndi. ƏTƏR auditinin tövsiyə etdiyi tədbirlərin bitməsi üçün işlərin tamamlanmasını AGT və BP qrupunun auditlə məşğul olan xüsusi yoxlama qrupları təsdiq etməlidir. Bu proses ƏTƏR qrupunun aşkar etdiyi məsələlərin keyfiyyətlə və vaxtında həll olunmasını, biznes risklərinin ciddi şəkildə azalması və əməliyyatların təhlükəsiz və etibarlı şəkildə aparılmasını təmin edir.



### Əməyin təhlükəsizliyi mədəniyyəti

Biz öz obyektlərimizdə vəziyyəti "hiss etmək", icra göstəricilərini ölçmək, gücümüzü müəyyən etmək, təkmilləşdirilməli sahələri prioritetləşdirmək üçün müntəzəm olaraq əməyin təhlükəsizliyi mədəniyyəti üzrə qiymətləndirmələr aparırıq. Bu zaman əsas diqqət fərdi təhlükəsizlik, proseslərin təhlükəsizliyi və başlıca təhlükələr üzərində cəmlənir.

2009-cu ildə görülmüş işlərin əsasında biz 2010-cu ildə BP-nin Azərbaycandakı bütün dəniz platformalarında və qazma qurğularında, eləcə də bizim podratçımız olan iki şirkətdə – "ASCO" və "Saipem" şirkətində təhlükəsizlik mədəniyyəti üzrə yoxlamalar keçirdik. Yoxlamalar 14 mövzunu, o cümlədən əməyin təhlükəsizliyi ilə əlaqədar rəhbərliyin öhdəliyi, rabitə və məlumatlandırma, risklərə münasibət və podratçılarla əlaqələri əhatə etdi

### 2010-cu ildə əməyin təhlükəsizliyi üzrə əlamətdar faktlar

- Qeydiyyatda alınan xəsarətlərin tezliyi 0,17 (BP AGT-nin çox tələbkar 0,2 hədəfindən daha az) olub, 2009-cu illə müqayisədə 26%, 2008-ci illə müqayisədə 57% azaldı.
- Yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi səviyyəsi 2009-cu illə müqayisədə 4% və 2008-ci illə müqayisədə 57% azaldı.
- Quruda yüklərin daşınması qrupu 10 ildə heç bir İGİH-in baş verməməsini bayram etdi, dənizdə əməliyyatlar qrupu İGİH olmadan işlədiyi iki ili qeyd etdi, Qərb ixrac boru kəməri Azərbaycan isə 11 il ərzində öz fəaliyyətində heç bir İGİH qeydə almayıb.

Yoxlamalardan sonra biz əsas mövzular ətrafında müzakirələr aparmaq üçün yığıncaqlar təşkil etdik ki, iştirak edən şəxslər öz rəylərini bildirərək əməyin təhlükəsizliyi mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi prosesinə cəlb olunsunlar. Bundan sonra təkmilləşdirmə planları hazırlandı. 2010-cu ildə həyata keçirilmiş ayrı-ayrı tədbirlərə aşağıdakı misallar daxildir:

- əməyin təhlükəsizliyi ilə bağlı mükafat/ stimulların verilməsi və işlərin planlaşdırılması/komplektləşdirilməsinə yenidən diqqət yetirilməsi
- təhlükələrin qiymətləndirilməsi və baş vermiş hadisələrin təftişinə daha ciddi yanaşma
- proseduralardan "istifadə imkanları"nın yaxşılaşdırılması
- rəhbərliyin istehsalat sahələrində daha çox olması.

### Əməliyyatların bütövlüyünün idarə edilməsi

#### Quruda

Səngəçal terminalında hələ terminalın ilkin tikintisi zamanı basdırılmış və yoxlanılması çətin olan xeyli miqdarda boru var. Bu problemi həll etmək üçün biz 2010-cu ildə bir sıra yeni təftiş metodları tətbiq etdik.

Bu metodlardan biri uzun radiuslu ultrasəs qalınlıq yoxlamasıdır. Bu yoxlama kipləyici muftadan boru boyunca ultrasəs impulsları göndərilməklə həyata keçirilir. Ultrasəs qayıdaraq mufta üzərindəki qəbuledicilərdə əks olunur və beləliklə, boru seksiyasındakı daxili və xarici qüsurlar, qaynaq qüsurları və dəyişikliklər haqqında məlumat alınır

Biz bu texnologiyadan ilk dəfə terminalın ən köhnə boruların basdırıldığı ilkin neft layihəsi ərazisində istifadə etdik. Boruların hər iki tərəfində 10 metrədek uzun radiuslu ultrasəs qalınlıq qiymətləndirməsinə imkan verən doqquz xəndək qazıldı. Basdırılmış və gizli qüsurların aşkar edilməsi nəticəsində boruların örtlüklerində bir sıra təmir edilmişdir.

Bundan başqa, daxili metal itkisini və konfigurasiyanı yoxlamaq üçün 2010-cu ilin avqust və sentyabr aylarında Cənubi Qafqaz qaz boru kəmərinə uğurlu təftiş aparıldı. Məruzə olunmuş bütün parametrlər dünyada qəbul edilmiş standartlar əsasında qiymətləndirildi və boru kəmərinin bütövlüyü baxımından məqbul hesab olundu.

#### Dənizdə

2010-cu ildə biz Azəri-Çıraq-Günəşli yatağındakı sualtı boru kəmərlərinin bütövlüyünün kənar ekspertlər tərəfindən akustik vasitələrdən istifadə olunmaqla yoxlanılmasını həyata keçirdik. Yoxlamanın nəticələri heç bir əhəmiyyətli anomaliyanın olmadığını göstərdi. Şahdənizin 20 düym diametrlili qaz və 12 düym diametrlili kondensat xətlərinin bütün uzunluğu boyu şirkətdaxili yoxlama da aparıldı. Nəticələr boru kəmərlərinin bütövlüyünə təsir edə biləcək heç bir əhəmiyyətli korroziya və ya anomaliyanın olmadığını göstərdi.



### Birlik anı: Meksika körfəzindəki neft dağılmasına qarşı cavab tədbirləri görürük

Azərbaycan da daxil olmaqla dünyanın hər yerindən olan BP mütəxəssisləri Meksika körfəzindəki neft dağılmasına qarşı cavab tədbirlərinin görülməsində iştirak etdi. İşlərin ən qızgın çağında oraya 48 000 nəfər adam, 6 500 gəmi və 125 uçuş vasitəsi cəlb olunmuşdu.

Sənaye gigiyenası üzrə məsləhətçi Hicran Cəfərova BP Azərbaycandan Meksika körfəzinə kömək üçün göndərilmiş 19 nəfərdən biri idi. İyul ayında o, Houmadakı Luiziana Vahid Qəza-xilasətmə İşləri Komandanlığının sənaye gigiyenası qrupuna qoşuldu. Bu qrup qəza-xilasətmə tədbirləri çərçivəsində aparılan əməliyyatlar nəticəsində yarana biləcək bütün sənaye gigiyenası risklərini müəyyən etmək, onları yüngülləşdirmək və azaltmaq üçün məsuliyyət daşıyırdı.

Cavab tədbirlərinin miqyası və çoxsaylı şirkətdaxili və şirkətdənkənar qrupların qarşılıqlı fəaliyyəti Hicranı təəccübləndirdi. Onun sözlərinə görə: "Sənaye gigiyenası mütəxəssisləri kimi biz yerlərdə təsirə məruz qalmanın monitorinqi proqramlarının təmin olunmasına nəzarət etməli idik. Biz ABS-in Sahil Mühafizəsi, Peşə Təhlükəsizliyi və Səhiyyə Administrasiyası, Milli Peşə Təhlükəsizliyi və Səhiyyə İnstitutu, Toksikologiya və Ətraf Mühitin Sanitar Vəziyyəti Mərkəzi və "Bureau Veritas" şirkəti ilə yaxından işlədik." Hicranı buraya cəlb olunmuş minlərlə insanın fədakarlığı, işə can yandırması və çalışqanlığı xüsusilə heyran etmişdir.



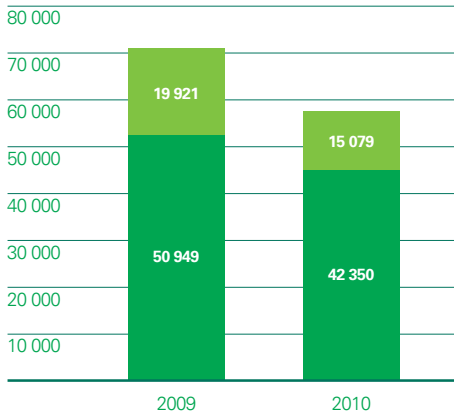
Səngəçal terminalında  
fövqəladə vəziyyət təlimi

## Azərbaycanda və Gürcüstanda sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit üzrə təlim kursları

(adam saat)

2010-cu ildə biz Azərbaycan və Gürcüstanda sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit üzrə təlimlərə 2,3 milyon dollardan çox vəsait xərcləmişik. Bu məbləğ 2009-cu ildə 3,3 milyon dollar olub. Məlumatlar BP Azərbaycan və Gürcüstandan bir əməliyyat sahəsi kimi toplandığına görə müvafiq məlumatları yalnız Azərbaycan üçün təqdim edə bilmirik.

- Əməliyyatlar və texniki işlər
- Sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi, və ətraf mühit



## Nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz idarə edilməsi

Nəqliyyat vasitələrindən təhlükəsiz istifadə Azərbaycanda BP-nin həmişə diqqət mərkəzində olmağına baxmayaraq, 2010-cu ilin birinci yarısında iki ağır nəqliyyat qəzası<sup>9</sup> qeydə alınıb.

Bu iki yol-nəqliyyat qəzası ilə əlaqədar cavab tədbirləri görmək üçün nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz idarə edilməsinin mütəmadi təkmilləşdirilməsi proqramımızı işə saldıq. Biz bir çox konkret tədbirlərdən, o cümlədən monitoring, stimullaşdırma və inzibati vasitələrdən istifadə etdik. Nəqliyyat vasitələrindən təhlükəsiz istifadə, yorğunluğun idarə edilməsi, Ramazan ayında oruc tutulan zaman və qış mövsümündə nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsi mövzularında təhlükəsizlik kampaniyaları keçirildi. Azərbaycan boru kəməri əməliyyatları üçün və Səngəçal terminalında nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz idarə edilməsi standartlarının auditləri aparıldı və nəqliyyat vasitələrini özləri idarə edən əməkdaşlar üçün yeni qaydalar hazırlandı.

2010-cu ilin ikinci yarısında Azərbaycanda heç bir ağır yol-nəqliyyat qəzası qeydə alınmadı və yol-nəqliyyat qəzalarının ümumi səviyyəsi həmin il üçün aşağı düşərək 0,88 oldu (müqayisə üçün ötən beş il ərzində bu rəqəm 0,92 ilə 2,03 arasında dəyişmişdir).

İl ərzində biz həm də nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz idarə edilməsi standartlarımızı əməliyyatların idarə edilməsi sisteminin (ƏİES) tələblərinə uyğunlaşdırdıq.

## Əməyin təhlükəsizliyi üzrə təlim və məlumatlılıq

2010-cu ildə BP və BP-nin Azərbaycan və Gürcüstandakı podratçı işçi heyəti üçün apardığımız sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi, təhlükəsizlik, ətraf mühit və əməliyyatlarımızla bağlı təlimlərin saatla hesabı 57 429 saat olub. Bizim təlim tələbatlarımızın səmərələşdirilməsi nəticəsində bu, 2009-cu ilə nisbətən 19% azdır.

<sup>9</sup> Ağır yol nəqliyyat qəzası ölüm, xəsarət, nəqliyyat vasitəsinin dağılması, aşması, daha ciddi xəsarət və ya nəqliyyat vasitəsinin yararsız hala düşməsi deməkdir.

## Radioaktiv mənbələrin idarə edilməsi

Quyu karotajı qazma quyusunun dəlib keçdiyi geoloji formasiya haqqında müfəssəl məlumatların alınması metodudur. Radioaktiv quyu karotajı zamanı formasiyanın xüsusiyyətlərini müəyyən etmək üçün radioaktiv mənbədən istifadə olunur. 2009-cu ildə "quyuda ilişib qalmış radioaktiv mənbə" halları ilə əlaqədar Azərbaycan Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN) öz narahatçılığını bildirdi.

Buna cavab olaraq, biz BP Azərbaycanın platforma və qazma qurğularında həyata keçirilən radioaktiv quyu karotajlarının sayını azaltmaqla belə halların başvermə faizini aşağı salmaq üçün beşillik plan hazırladıq. Bu işdə xeyli irəliləyiş əldə olundu və biz radioaktiv quyu karotajının aparılması sayının xeyli azalmasına nail olduq. 2009-cu ildə bu say 21 olduğu halda, 2010-cu ildə səkkiz oldu.



## Tərəfdaş və podratçılarla işimiz Məsuliyyətin nə olduğu barədə ortaqların anlayışla təchizatçılarımız, podratçılarımız və tərəfdaşlarımızla möhkəm əlaqələr qurmaq üçün işləyirik

2010-cu ildə biz təchizatçılarımız üçün əməyin təhlükəsizliyi tələblərini standartlaşdırmaq məqsədi ilə BP AGT-nin maddi-texniki tədarük və təchizat sisteminin idarə edilməsi qrupu və SƏTƏM qrupunu əməkdaşlığa cəlb etməklə təchizatçı təhlükəsizliyi proqramını həyata keçirməyə başladığımız. Əməliyyatların idarə edilməsi sisteminə uyğun olaraq bütün müqavilələrdə vahid SƏTƏM tələbat və standartlarının yerinə yetirilməsi məqsədi ilə Standart Müqavilə Nümunəsinin bir hissəsi kimi standartlaşdırılmış SƏTƏM Bölməsi işlənilib hazırlanıb.

Bu təşəbbüsün bir hissəsi kimi, 15 podratçı üçün şirkətimizdə mühəndis-texniki, hasilat və qazma, sənayedə təmizlənmə/tullantıların idarə edilməsi, texniki xidmət, təhlükəsizlik obyektlərini və məktəbləri əhatə edən birgə SƏTƏM və maliyyə auditləri keçirildi. Auditlərin nəticəsində üzə çıxan ümumi məsələlərə sənədlərə nəzarət, işlərin vaxtında başa çatdırılması, işçi heyətin saxlanılmasına və işçi qüvvəsi ilə əlaqələrin saxlanılmasının əhəmiyyəti daxil idi. Fərdi audit hesabatlarının hazırlanması başa çatdıqdan sonra görülməli tədbirlər podratçılarla razılaşdırıldı. Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionundakı əsas podratçılar əhatə etmək üçün 2011-ci ildə ikinci silsilə auditlərin keçirilməsi planlaşdırılır.

İlin sonuna yaxın bizim anbar əməliyyatlarımızda ağır və yüngül nəqliyyat vasitələrinin işini qiymətləndirmək məqsədi ilə obyektlərə iki həftədən bir səfərlər edildi. Səfərlərdən sonra obyektlərin əməliyyatçıları ilə çatışmazlıqlar və onların aradan qaldırılması tədbirləri müzakirə olundu.

### Fövqəladə hallarda cavab tədbirləri: BP Azərbaycan və FHN birgə işləyir

BP və Fövqəladə Hallar Nazirliyinin (FHN) fövqəladə hallar zamanı birgə cavab tədbirləri görülməsi üzrə birinci məşqi 2010-cu ilin sentyabr ayında uğurla Azərbaycanın Ağstafa rayonunda, Bakı-Tbilisi-Ceyhanın pazlı siyirtmə stansiyalarından birinin yaxınlığında keçirildi. FHN-nin təklif etdiyi ssenariyə əsasən hazırlanmış, çoxsaylı tələfatla, neft dağılması və yanğınlara nəticələnən "terror aktı"nın nümayiş etdirən məşqin məqsədi təşkilatlararası fəaliyyətlərin necə əlaqələndirilməsini yoxlamaq idi.

Real zaman miqyasında Azərbaycan ixrac boru kəmərlərinin sahə qəza-xilasətmə qrupu, BP Azərbaycanın qəza-xilasətmə işlərinin idarə edilməsi qrupu və BP-nin neft dağılımları zamanı cavab tədbirləri görülməsi üzrə

### Təhlükəsiz qaydada birgə işimiz

"Təhlükəsiz qaydada birgə işimiz" adı altında birinci Bakı qazma podratçısı forumu 2010-cu ilin may ayında keçirildi. Bu forumda BP-nin və qazma podratçılarının bütün yüksək vəzifəli menecerləri, o cümlədən SƏTƏM menecerləri iştirak edirdi. Məqsəd BP-ni və podratçılarını hər iki tərəfə təsir edən cari SƏTƏM məsələləri barədə müzakirəyə cəlb etməklə əməyin təhlükəsizliyi üzrə göstəricilərimizi yüksəltmək idi.

Forum iştirakçıları 2009-cu ilin icra göstəricilərini müzakirə etdi, növbəti illər üçün planlarla tanış oldu və ƏİES-in tətbiq edilməsindən sonra BP-nin əməliyyatlarını aparmasında mühüm dəyişikliklər barədə məlumat aldılar. Nümayəndələrin hamısının

İcra göstəricilərinin aylıq qiymətləndirmə cədvəlindən istifadə edilməklə SƏTƏM üzrə strateji və əsas podratçı göstəriciləri izləndi. Bundan sonra "təcrübədən alınmış dərslər" gələcək fəaliyyətlərini yaxşılaşdırmaq üçün əsas podratçılara çatdırıldı. Əhatə olunmuş məsələlərə ilkin mühafizə qatının itirilməsi, yükqaldırma və düşən əşyalar, iş nəzarət və nəqliyyat vasitələrindən təhlükəsiz idarə edilməsi kimi məsələlər daxil idi.

İl ərzində Səngəçal terminalının rəhbər qrupu öz podratçılarını əlaqələndirən daha da genişləndirdi. Terminalda uzun müddət yaxşı SƏTƏM göstəricilərinə malik xeyli sayda podratçı var. Bununla belə, hiss olunurdu ki, podratçılarının yüksək vəzifəli menecerləri ilə onların SƏTƏM strategiyası, gündəlik işlərə rəhbərliyindən bizim

podratçısı səfərbər edildi. Resurslar, o cümlədən yanğınsöndürmə və tibbi yardım qrupları, yanğınsöndürən maşınlar, təcili tibbi yardım maşınları, yanğınsöndürmə və desant helikopterləri isə FHN tərəfindən təmin olundu.

BP-nin Azərbaycanda böhran vəziyyətlərinin idarə olunması və fövqəladə hallarda cavab tədbirləri üzrə meneceri Anar Həsənov deyir: "Bu məşqin məqsədi gələcəkdə təkmilləşdirilməsi tələb olunan əsas əməkdaşlıq sahələrini müəyyən etmək idi. BP və FHN tərəfindən hazırlanacaq qarşılıqlı əməliyyat planında nəzərə alınmasına ehtiyac duyulan sahələrin aşkar edilməsi baxımından bu məşq çox faydalı oldu. Bu plan hazırda işlənilib hazırlanır."

Gələcəkdə təkmilləşdirilməsinə ehtiyac duyulan məsələlərə vaxtın razılaşdırılması, birgə BP və FHN fəaliyyətlərinin

iştirakı ilə canlı müzakirə keçirildi. Problemlər ortaya qoyuldu və onların həlli üçün strategiyalar işlənilib hazırlandı. Forum zamanı BP AGT-nin prezidenti nümayəndələri fəaliyyət və əməyin təhlükəsizliyi standartlarını daimi nəzarət altında saxlaya bilmələri üçün davamlı olaraq bütün diqqətlərini öz işləri üzərində cəmləməyə çağırdı.

Gələcək forumlarda əsas diqqətin quyular, hasilat və midstrim əməliyyatlarına yönəlməsi gözlənilir. Belə görüşlər əhəmiyyət kəsb edən məsələlər üzrə lazım olduğu qədər tez-tez, istənilən halda isə ildə bir dəfədən az olmayaraq keçiriləcəkdir. Forumlarda ortaya çıxan konkret məsələlər mütəmadi olaraq keçirilən podratçılarının idarə edilməsi iclasları vasitəsilə həll olunacaqdır.

nələri gözlədiyimiz, davamlı və mənalı təhlükəsizlik mədəniyyətini inkişaf etdirmək üçün bizim onlara necə dəstək verə biləcəyimiz barədə söhbətlərlə onların fəaliyyətlərini daha da yaxşılaşdırmaq imkanı var.

Bu təşəbbüsün bir hissəsi kimi, podratçılar və Səngəçal terminalının rəhbər qrupu ilə iki dəfə təhlükəsizlik üzrə liderlik forumu keçirildi. Podratçılar üçün təhlükəsizlik fasiləsi elan edildi – bu zaman iş dayandırıldı, proseslər və fərdi təhlükəsizlik, istilik stressi və ilanlar haqqında məlumatlılıq kimi konkret təhlükəsizlik məsələləri xüsusilə vurğulandı. Podratçılar tərəfindən əməyin təhlükəsizliyinin necə idarə edildiyini müşahidə etmək üçün onların obyektlərinə səfərlər də təşkil edildi.

əlaqələndirilməsi və məlumat mübadiləsi kimi məsələlər daxil idi.

Məşqə rəhbərlik edən və cavab tədbirlərini yerində müşahidə etmiş Fövqəladə Hallar nazirinin müavini Etibar Mirzəyevə görə: "Əsas məqsəd bizim öz fəaliyyətlərimizi BP ilə nə dərəcədə yaxşı əlaqələndirdiyimizi sınaqdan keçirmək və belə bir qəzanın nəticələrini səmərəli surətdə necə aradan qaldıra bildiyimizi müəyyən etmək idi. 200 nəfərdən çox işçinin, 30-dan çox nəqliyyat vasitəsinin və 2 helikopterin cəlb olunduğu bu təlim həqiqətən də çox böyük bir məşq idi. Ümumiyyətlə, düşünürəm ki, o, uğurla həyata keçirildi."

## Sağlamlıq Bizim sağlamlıq proqramlarımıza sağlamlıq risklərinin qiymətləndirilməsi, sağlamlıq aksiyaları, ərzaq təhlükəsizliyinin auditləri, legionella risklərinin qiymətləndirilməsi və sağlamlıq üçün təhlükəli maddələrə nəzarət edilməsi daxildir



Şərqi Azəri platformasında tibbi müayinə

### Sağlamlıq təşəbbüsləri

2010-cu ildə aşağıdakılar da daxil olmaqla bir neçə mühüm sağlamlıq təşəbbüsü həyata keçirildi:

- Səngəçal terminalında (ST) sağlamlığa təsirin retrospektiv qiymətləndirilməsi – Bu, terminal və onun ətrafındakı ərazidəki insanlar üçün sağlamlığa təsirin ilkin qiymətləndirilməsini əldə etmək məqsədilə keçirilən bir tədqiqat idi. Tədqiqatın məqsədi icmanın və əsas maraqlı tərəflərin sağlamlıqla əlaqədar narahatlıqlarını və terminalın keçmişdə həyata keçirdiyi tullantılar/ emissiyalarla bağlı sağlamlıq məsələlərini elmi cəhətdən analiz etmək idi. Qiymətləndirmənin başa çatdırılması doqquz ay çəkərək planlaşdırma, müşahidə və hesabat mərhələlərini əhatə etdi. 2010-cu ildə bununla əlaqədar hesabat hazırlandı və atmosfer havasının monitorinqinə əsasən belə bir nəticəyə gəldi ki, terminalın icma sağlamlığına təsir göstərmə ehtimalı çox azdır. Tədqiqatın nəticələri ilə ictimaiyyəti tanış etmək, şərhlərini dinləmək və onları narahat edən suallara cavab vermək üçün Səngəçal, Əzimbənd və Ümid qəsəbələrində ictimaiyyətlə açıq görüşlər keçirildi. Gələcəkdə keçiriləcək hər hansı oxşar tədqiqat zamanı bu hesabatdakı məlumatlardan ilkin mənbə kimi istifadə ediləcəkdir.
- Dəriyə nəzarət proqramı – Bu təşəbbüs qıcıqlandırıcı/həssaslaşdırıcı kimyəvi maddələrin təsirinə potensial məruz qalma riski olan işçilərin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsini əhatə edirdi. BP AGT dəniz platformalarında 2009-cu ildə müəyyən edilmiş bütün fərdlər 2010-cu ildə öz iş yerlərində nəzarət proqramına əsasən həkimlər tərəfindən müayinə olunublar. “Riskə məruz” işçilər həmçinin Azərbaycan İxrac Boru Kəmərinin aralıq ərşinlə təmizlənmə stansiyası (IPA2) və nasos stansiyası 2-də (PSA2) aşkar edildilər. Bu fərdlər üzərində müşahidə 2011-ci ildə həyata keçiriləcəkdir.

- Sağlamlıq risklərinin qiymətləndirilməsi – 2010-cu ilin dekabr ayında yeni Çıraq neft layihəsinin tikinti-quraşdırma sahələrində (“ATA” və “BOS Şelf”) sağlamlıq risklərinin qiymətləndirilməsi aparıldı. Fövqəladə hallarda tibbi hazırlıq və iş yerlərində tibbi avadanlıqların olması da daxil olmaqla bir sıra təkmilləşdirilməsi lazım olan tədbirləri müəyyən edən sağlamlıqla bağlı hesabat hazırlanaraq podratçılarla razılaşdırıldı.
- İş yeri kimi laboratoriyada çalışanların məruz qaldığı təsirin qiymətləndirilməsi – İl ərzində ST və Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) boru kəmərinin istehsalat laboratoriyalarında işləyən işçilərin kimyəvi, bioloji və fiziki risklərə məruz qalmalarının qiymətləndirilməsi həyata keçirildi. Bu qiymətləndirmə 2009-cu ildə başlamışdı və indi də davam edir.

### Sağlamlıq kampaniyaları

- ƏİES-in (əməliyyatların idarə edilməsi sistemi) ellə yerinə yetirilən bütün fəaliyyətlərin müəyyən edilmiş riskə görə kateqoriyalara bölünməsi və qiymətləndirilməsi tələbinə cavab olaraq, biz bütün BP AGT-də “Sənin Təklifin” adlı kampaniyaya başladıq.
- Məqsədyönlü işçi təqdimatları ellə yükləmə-boşaltma əməliyyatlarının təhlükələri və risklərin qiymətləndirilməsi mexanizmləri barədə aydın məlumatlar verdi.
- Ümumdünya Diabet Gününü qeyd etmək üçün biz noyabr ayında bütün BP AGT regionunda “Gəlin diabeti nəzarət altında saxlayaq” adlı kampaniya keçirdik. Bu tədbir diabet haqqında məlumatların artırılması yığıncaqları vasitəsilə həyata keçirildi. Bizim və podratçıların təxminən 400 nəfər işçisi könüllü olaraq sağlamlıq yoxlamasında iştirak

etdilər.

- Biz həmçinin ilin axır rübündə qrip haqqında hər il keçirilən məlumatların artırılması və peyvənd kampaniyasını həyata keçirdik. Bizim və podratçıların 661 nəfər işçisi A/H1N1 (pandemiya) qripinə və iki digər qrip virusuna qarşı peyvənd edildi.

### Sağlamlıq göstəriciləri

BP AGT-nin səhiyyə qrupu üç yerli tibb müəssisəsində onların pandemiya və ya qeyri-mütəmadi baş verən infeksiyon xəstəliklərin öhdəsindən gəlmək imkanlarını qiymətləndirmək üçün yoxlamalar keçirdi. Təvsiyələr hazırlandı və təchizatçılara çatdırıldı.

Avqust ayında həm Dərinsulu Günəşli (DərSG), həm də Çıraq platformalarında zərərli maddələrin sağlamlığa təsirinə nəzarət üçün auditlər keçirildi. Sahələrdə çalışan işçi heyəti tərəfindən yerinə yetirilmək üçün bir sıra təvsiyələr verildi.

ST-də, ixrac boru kəmərləri marşrutları boyunca yerləşən obyektlərdə, Bakı ofislərində və seçilmiş podratçı istehsalat sahələrində ərzaq təhlükəsizliyi auditləri keçirildi. ST-də, BTC-nin IPA və PSA2 stansiyasında, dəniz platformalarında legionella riskinin qiymətləndirilməsi aparıldı. Çıraq, DərSG və Şahdəniz platformalarındakı mövcud su sistemlərində legionella təhlükələri ilə bağlı hər tərəfli yoxlamalar keçirildi.

Yuxarıda göstərilənlərdən başqa, “PSA2 çoxsaylı tələfat planı” adlı yeni bir prosedura hazırlandı. Bu planda sahədəki cavab tədbirləri görə qrupa və BTC boru kəmərinin PSA2 stansiyasındakı fövqəladə hallar zamanı tibbi tədbirlər görə qrupa yerli şəraitə uyğun konkret təlimatlar verilir.

### Dəniz xəstəliyi üzrə proqram

2009-cu ilin sonunda BP Azərbaycanın dəniz platformalarına və qazma qurğularına işçilərin daşınması üsulu helikopterlərdən gəmilərə keçməklə dəyişdirildi. Bu dəyişmənin arzuolunmaz kənar effekti dördsaatlıq səfər zamanı bəzi sərnəşinlərin dəniz xəstəliyinə tutulması idi.

BP Azərbaycanın səhiyyə qrupuna bu problemi aradan qaldırmaq və profilaktik tədbirlər işləyib hazırlamaq tapşırıldı. Nəticədə təkmilləşməyə ehtiyacı olan bir neçə sahə müəyyən olundu və tədbirlər həyata keçirildi:

- Dərmanların yerli bazarlarda olub-olmaması, onların təsiri və əlavə təsiri yoxlanıldı. İndi bütün işçilərə gəmiyə minməzdən əvvəl dəniz xəstəliyinə qarşı müvafiq həblər verilir və həkim onların istifadəsi barədə məsləhət verir.

- Dəniz xəstəliyinin nəticələri və onun bəzi ciddi təsirləri barədə təqdimat işləyib hazırlandı və dənizdə işləyən əməkdaşlara çatdırıldı. Dəniz xəstəliyinin idarə edilməsi prosedurası nəşr olundu.
- Görülən tədbirlərin səmərəliliyini qiymətləndirmək üçün dəniz xəstəliyinə qarşı dərman qəbul edən sərnəşinlərin sayı və onun simptomlarından ciddi əziyyət çəkən sərnəşinlərin sayı kimi məsələlərə dair müxtəlif statistik məlumatlar toplandı. Alınan nəticələr rübdə bir dəfə təhlil edilir.

2010-cu ilin son doqquz ayı ərzində bütün dəniz sərnəşinlərinin 37%-i dəniz xəstəliyinə görə dərman qəbul edib. Dənizdə işləyən əməkdaşların yalnız 2%-i nəqliyyat gəmilərində və yalnız 0,2%-i platformalarda dəniz xəstəliyinə tutulduqları barədə məlumat verib.

# Ətraf mühit

Biz enerjini mümkün olan ən məsuliyyətli şəkildə, insanlar, icmalar və ətraf mühitə təsirləri minimallaşdıraraq istehsal etmək barədə öhdəliyimizə anlayış və hörmətlə yanaşır, yüksək dəyər veririk

## İstixana qazları

İstixana qazlarının emissiyasını idarə etmək məqsədi ilə avadanlığı dəyişdirərək neçə yeniləşdirməyimiz, qazın məşəldə yandırılması prosesi və sistemlərini neçə optimallaşdırdığımız barədə

Səhifə 36

## Tullantıların idarə edilməsi

Tullantıların minimuma endirilməsi üzrə programımızın bir hissəsi kimi yeni strategiyaları həyata keçirir və tullantıların idarə edilməsi proseslərini yaxşılaşdırırıq

Səhifə 38

## Ətraf mühitin monitorinqi

Fəaliyyətimizin əhatə dairəsindəki ətraf mühitə göstərə biləcəyi potensial təsirlərin davamlı monitorinqinə ciddi yanaşmamız

Səhifə 40



**Ətraf mühitin idarə olunması il ərzində qazın məşəldə yandırılmasını əhəmiyyətli dərəcədə azaldıq və uzun müddətdir hasil edilmiş lay suyunun utilizasiyasında yaxşı irəliləyişə nail olduq.** Obyektlərimizin bir neçəsində çirkab sularının emalı ilə bağlı problemlər yarandı.

### İstixana qazları

2010-cu ildə BP-nin Azərbaycanda istixana qazları (İXQ) emissiyalarının xalis həcmi cəmi 671 min ton (kte) olmaqla 2009-cu ilə nisbətə 6% azaldı.

Bu azalmanın başlıca səbəbi bizim dəniz platformalarımızın əksəriyyətində, o cümlədən Mərkəzi Azəri, Şərqi Azəri, Dərinsulu Güneşli (DərSG), Çıraq və Şahdəniz platformalarında, eləcə də Səngəçal terminalında qazın məşəldə yandırılmasının aşağı düşməsi idi. 2010-cu ildə İstiqlal qazma qurğusunda İXQ emissiyalarının səviyyəsinin aşağı düşməsi qazma əməliyyatlarının 2010-cu ilin birinci rübündə dayandırılmasından sonra baş verdi.

### 2010-cu ilin ətraf mühitlə bağlı mühüm hadisələri

- Məşəldə yandırılan qazın ümumi həcmi 2009-cu ilə müqayisədə əhəmiyyətli dərəcədə – 26% azaldı
- İXQ emissiyaları 2009-cu ilə müqayisədə 6% azaldı
- Hasil edilmiş lay suyunun 99,6%-i dənizdə yenidən laya vuruldu
- İstiqlal qazma qurğusundakı çirkab suları təmizləyən qurğu dəyişdirildi
- Çıraq neft layihəsi üzrə ətraf mühit və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi ETSN tərəfindən təsdiq edildi
- Tısbağaların yetişdirilməsi/təbiətə buraxılması proqramı başa çatdırıldı

### Qazın məşəldə yandırılması

2010-cu ildə Azərbaycanda BP və tərəfdaşları tərəfindən təxminən 423 kte karbohidrogen məşəldə yandırılmışdır ki, bu da 2009-cu ilə müqayisədə 26% azdır. Bu azalmanın səbəbi Mərkəzi Azəri platformasında qazın laya vurulması sistemində edilmiş dəyişiklik və yeniləşdirmə oldu.



**Ramiz Əliyev**  
ARDNŞ-nin ekoloji layihələrin idarə edilməsi şöbəsinin müdiri

2010-cu ildə BP tərəfindən Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (ARDNŞ) üçün təşkil edilmiş Dəniz əməliyyatları haqqında məlumatlılıq seminarı konkret peşəkar mövzulara həsr edilmişdi və bizim mütəxəssislərimiz üçün alınan məlumatlar və biliklər çox faydalı oldu. Seminar Xəzərdə dəniz platformalarının mühəndis-tikinti layihələşdirilməsi, inşası və istismarı zamanı BP-nin istifadə etdiyi qabaqcıl ekoloji standartlar və texnologiyaları əhatə etdi. Bəzi iştirakçılar üçün Mərkəzi Azəri platformasına səfər də təşkil edildi.

Bu da öz növbəsində qazın laya vurulması sisteminin dayandırılması hallarının azalması ilə nəticələnmişdir. Bununla da Azəri yatağındakı platformaların əksəriyyətində və Çıraq platformasında qazın yenidən laya vurulması maksimuma çatmış, qazın məşəldə yandırılması isə minimuma enmişdir.

2010-cu ildə Çıraq kompressorlarının izolyasiyası təkmilləşdirildi və dəyişikliklərə məruz qaldı. Nəticədə qazma aletinin endirilib-qaldırılma əməliyyatlarının, dayandırmaların sayı minimuma endirildi və ixrac edilən qazın həcmi 2009-cu ilə nisbətən artdı. DərSG-dəki 3 saylı laya su vurma turbininin iş saatlarının artması da daha çox yanacaq qazının istehlakına və qazın məşəldə yandırılmasının azalmasına gətirib çıxardı.

Səngəçalda məqsədi planlaşdırılmamış dayandırılmaların sayını azaltmaq olan qazın məşəldə yandırılmasının təkmilləşdirilməsi proqramı həyata keçirildi. Bu, qazın məşəldə yandırılmasının davamlı olaraq azaldılmasına səbəb oldu. Bundan başqa, növbəti məşəl odluqlarının etibarlılığı təkmilləşdirildi və bu, məşəldə yandırılan qazın həcmi daha çox azaltmağa imkan verdi. Ümumiyyətlə, terminal 2009-cu ilə müqayisədə qazın məşəldə yandırılmasının təxminən 39% azalmasına nail oldu.

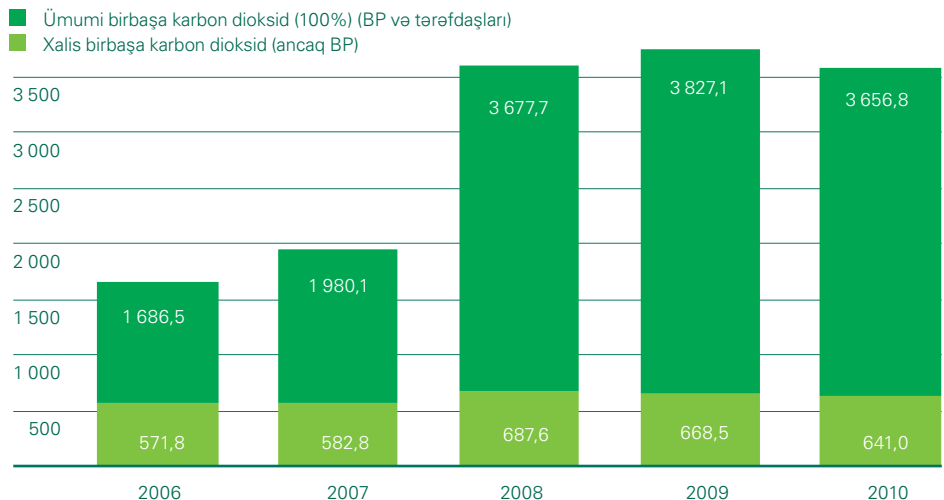
### Enerji istehlakı

2010-cu ildə yanacaq qazının istehlakı 2009-cu ilə müqayisədə 75 kte (təxminən 8%) artdı. Dizel yanacağının istehlakı 3,4 kte (təxminən 12%), eyni zamanda elektrik enerjisi idxalı 52 296 meqavatt saat artdı. İstehlakdakı bu dəyişmələr aşağıdakı amillərlə bağlı idi:

- Artıma baxsaq, 2008-ci ildə baş vermiş qaz sızmasından sonra 2009-cu ildəki məhdud iş rejimi ilə müqayisədə Mərkəzi Azeridəki bütün qaz vurma turbinləri istismarda idi. Bu, yanacaq qazının istehlakında artmaya gətirib çıxardı. Səngəçal terminalında bu artım hasilatın artması ilə bağlı idi.
- Azalmaya baxsaq, 2009-cu ildə İstiqlal qazma qurğusu BP AGT tərəfindən altı ay müddətində, 2010-cu ildə isə doqquz ay müddətinə müqavilə əsasında icarəyə götürülmüşdü. Səngəçal terminalında dizel yanacağı istehlakının azalması orada nəqliyyat vasitələrindən nisbətən az istifadə olunması ilə əlaqədar idi.

### BP-nin Azərbaycanda birbaşa CO<sub>2</sub> emissiyaları, 2009-2010

(min ton)





### “Iris acutiloba”nın köçürülməsi

Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) boru kəmərinin tikintisi marşrut dəhlizi boyunca bitki örtüyünün geniş şəkildə pozulmasını zəruri etdi. Bərpa prosesinin bir hissəsi kimi, BP şirkəti Azərbaycanın Qırmızı Kitabına daxil edilmiş “Iris acutiloba” süsən növünün çıxarıldığı yerlərə, məsələn, Qobustanın səhra ərazisində yenidən əkilməsinə başladı.

Bu bərpa işləri 2010-cu ildə Qaradağ Sement Zavoduna (QSZ) məxsus daş karxanasını açmaq üçün qazılacaq ərazidə külli miqdarda “Iris acutiloba” populyasiyasının olduğunu öyrəndikdən sonra davam etdirildi. Nəticədə, BP şirkəti QSZ ilə daş karxanasının ərazisindən 16 000 süsən bitkisinin çıxarılması və BTC dəhlizi ərazilərinə əkilməsi üçün qarşılıqlı razılığa gəldi. Bu barədə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə (ETSN) məlumat verildi və köçürmə prosesi üçün əhatəli iş planı işlənib hazırlandı.

2010-cu ilin noyabr ayına qədər 11 000-dən çox “Iris acutiloba” bitkisi daş karxanası üçün təklif edilən ərazidən çıxarılıb. Qazılma, daşınma, yenidən əkilmə sürətlə yerinə yetirildiyinə və bitkilər yad mühitə köçürülmədiyinə görə bu işin uğurla başa çatacağı gözlənilir. BTC boyunca bitkinin yeni əkildiyi ərazilər kənar müdaxilələri azaltmaq üçün çəpərlənib.

### İSO 14001 sertifikatı

BP qrupunun əməliyyatların idarə edilməsi sisteminin tələblərindən biri “əsas əməliyyat sahələrində kənardan İSO 14001 attestasiyasını keçirmək”dir. 2010-cu ildə BP-nin Azərbaycandakı obyektlərində “Moody International” Attestasiya Qrupu tərəfindən iki dəfə uğurla İSO 14001 üzrə təftiş auditi aparıldı. May ayında Şərqi Azəri və Şahdəniz platformaları və Səngəçal terminalı yoxlamadan keçdi. Villa Petrolea ofisimizin, Səngəçal terminalındakı çirkab sularının təmizlənməsi qurğusunun və Səngəçal terminalındakı tullantıların mərkəzləşdirilmiş toplanması ərazisinin, eləcə də Şelflayihetikintinin tullantıların toplanması mərkəzi ərazisi və təchizat bazasının auditləri sentyabr ayında keçirildi. Bu auditin nəticəsi kimi, 11 düzəliş tədbirinin görülməsi tələbi irəli sürüldü ki, bunların da altısı bizim ilk dəfə yoxlamadan keçən Villa Petrolea ofisimizə aid idi.

### Karbohidrogen dağılmaları<sup>a</sup>

BP-nin hədəfi karbohidrogen dağılmaları baş verdikdə mənfi effektləri minimallaşdırmaq və sürətlə aradan qaldırılmasına kömək etmək üçün cavab tədbirlərinə hazırlığı lazımı səviyyədə saxlamaqdır. 2010-cu ildə Azərbaycandakı obyektlərimizdə cəmi 11 karbohidrogen dağılması qeydə alınıb (bu rəqəm 2009-cu ildə 10 olub). Bütün dağılmalar dənizdə baş verib. 2010-cu ildə dağılmış 32 181 litr karbohidrogenin (2009-cu ildə 9 831 litr olub) təxminən 99%-i (31 789 litri) yığılaraq təmizlənib. Dağılmaların həcmindəki bu artım Şərqi Azəridə səhv klapanın istifadəsi nəticəsində böyük bir dağılmanın meydana gəlməsi ilə bağlıdır. Bu dağılmanın həcmi cəmi 23 848 litr olub. 2010-cu ildə baş verən karbohidrogen dağılmalarının ümumi həcmnin 74%-ini təşkil edən bu dağılma tam yığılaraq təmizlənib. Ətraf mühitə bütün dağılmalar barədə ETSN və ARDNŞ-yə məlumat verilib. BTC -də neft dağılmaları haqqında BTC-nin şirkətdən xaric kredit qrupuna məlumat verir.



Səngəçal terminalında tısbağaların təbiətə buraxılması proqramının son mərhələsi

### Biomüxtəliflik

Flora, fauna və yerli növlərə qarşı həssaslıqla işləmək ətraf mühitə təsirləri idarə etmək istiqamətində səylərimizin ayrılmaz hissəsidir.

### Tısbağaların yetişdirilməsi/təbiətə buraxılması<sup>b</sup>

Səngəçal terminalının yaxınlığındakı müvəqqəti qoruqda yetişdirilmiş daha 60 tısbağanın may ayında əvvəlki illərdəki metodologiya istifadə edilməklə Qobustan ərazisinə buraxılması ilə bütün qalan tısbağaların təbiətə buraxılması layihəsi 2010-cu ildə başa çatdı. Azərbaycan Bioloji Müxtəliflik Mərkəzinin 2010-cu ilin sentyabr ayında keçirdiyi monitorinq bu tısbağaların təbii mühitə uyğunlaşmasının qənaətbəxş olduğunu aşkar etdi.

<sup>a</sup> Karbohidrogen dağılmaları həcmi bir barel (42 ABŞ qallonuna bərabər 159 litr) və ya daha çox olan maye hidrokarbonun atılması kimi təyin olunur.

<sup>b</sup> Azərbaycanda BP-nin Aralq dənizi tısbağalarının (*Testudo graeca*) yetişdirilməsi və təbiətə buraxılması proqramı barədə ətraflı məlumat ötən illərin davamlı inkişaf haqqında hesabatlarında verilib.



**Daha geniş məlumat:**

[bp.com/sustainabilitymappingtool](http://bp.com/sustainabilitymappingtool)



**Ətraf mühitə bağlı göstəricilər**

Səhifə 42-də daha geniş məlumat

## Tullantıların idarə edilməsi Biz tullantıların idarə edilməsində ən yaxşı sənaye göstəricilərinə nail olmaq məqsədi ilə "beşikdən qəbrədək"<sup>a</sup> yanaşmasına riayət edirik

2010-cu ildə biz Sərəncə təhlükəli tullantıların idarə edilməsi qurğusunda (TTİEQ) saxlanılan təhlükəli tullantıların ləğv edilməsi üçün texniki cəhətdən münasib podratçıların seçilməsi məqsədi ilə müfəssəl təchizat zənciri strategiyası işləyib hazırladıq. Bu iş 2011-ci ildə davam etdiriləcək. Seçilmiş tullantıların ləğvini əhatə edən müvafiq qaydalara riayət edilməsini yoxlamaq üçün BP mütəxəssisləri tərəfindən əminlik auditləri keçirildi.

Bizim tullantıların minimuma endirilməsi proqramımız xeyli irəliləyişə nail oldu. Qazmada daha yaxşı nəticələr qazma üçün istifadə olunan kimyəvi maddələrin idarə edilməsi prosesinin yoxlanılması və daha sonra optimallaşdırılmasından sonra əldə olundu. Bu, yenidən istifadəni maksimuma çatdırmaq və inventardan istifadəni yaxşılaşdırmaqla tullantı kimyəvi maddələrin yaranmasını aradan qaldırmağa və minimuma endirməyə kömək etdi. Sərəncə TTİEQ-də toplanmış bir sıra tullantı kimyəvi maddələr<sup>b</sup> əməliyyatlar üçün yararlı hesab olundu və yenidən istifadə üçün qazma əməliyyatlarına göndərildi.

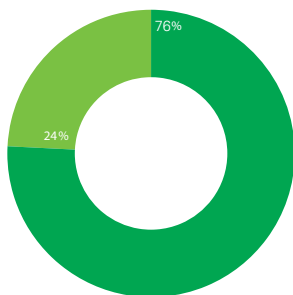
2010-cu ildə bizim Azərbaycanı əməliyyatlar nəticəsində cəmi 71 659 ton tullantı hasil edildi ki, bunun 61 420 tonu təhlükəli, 10 239 tonu isə təhlükəsiz tullantı idi. 2009-cu ilə müqayisədə bu 22%-lik artım əsasən qazma şlamlarının həcmnin artmasına görə baş verdi. Bundan əlavə, 425 936

<sup>a</sup> Her hansı məhsulun və ya proqramın hər bir aspektinə onun bütün istismar dövrü müddətində – layihələşdirilməsi və ya alınmasından ləğv edilməsinə və ya təklifdən xitam verilməsinədək nəzarət etmək məsuliyyəti.

<sup>b</sup> Novatin, Novamul, Novamul L, Ksanvis, tullantı neft, tullantı dizel.

### Şlamların emalı – Sərəncə TTİEQ, 2010 (%)

- Dolayı termal desorbsiya (DTD) qurğusunda emal edilmiş
- Emal edilməmiş şlamlar üçün anbar



2009-cu ilin sonunda Sərəncə TTİEQ-də 3 939 ton qazma şlamı anbarda saxlanılırdı. 2010-cu ildə qurğu 36 156 ton qazma şlamı və qazma məhlulu qəbul etdi və bunun 25 582 tonu DTD vasitəsilə emal olundu. Regenerasiya edilmiş 2 050 ton xam neft və 5 509 ton su yenidən DTD qurğusunun soyuducu sistemində istifadə olundu. 2010-cu ilin dekabr ayında 5 470 ton bioloji bərpa sahəsinə göndərildi.

ton təmizlənməmiş və emal edilmiş çirkab suları hasil etdik (2009-cu ildəkindən 5% çox) və Səngəçal terminalında əhəmiyyətli həcmərdə hasil edilmiş lay suları qəbul etdik.

Təhlükəsiz tullantıların təxminən 61%-i və təhlükəli tullantıların 4%-i yerli şirkətlər tərəfindən ya təkrar emal olundu, ya da yenidən istifadə edildi.

### BP tərəfindən Azərbaycanda suya atılmış qazma şlamları, 2010 (ton)

Yataqlar/Obyektlər	SuQM ilə qazılıb suya atılmış şlamlar	SiQM ilə qazılıb suya atılmış şlamlar	Suya atılmış qazma şlamlarının cəmi
Çıraq	0	3 308	<b>3 308</b>
Mərkəzi Azəri (MA)	0	0	<b>0</b>
Şərqi Azəri (ŞA)	1 519	0	<b>1 519</b>
Qərbi Azəri (QA)	608	0	<b>608</b>
Dərinsulu Günəşli (DərSG)	0	0	<b>0</b>
Şahdəniz (ŞD)	0	0	<b>0</b>
Dədə Qorqud (DDQ) qazma qurğusu	906	0	<b>906</b>
İstiqlal qazma qurğusu	1 716	0	<b>1 716</b>
<b>Cəmi</b>	<b>4 749</b>	<b>3 308</b>	<b>8 057</b>

### Qazma şlamları

#### Suya atılmalar və yenidən laya vurulma

BP Azərbaycanda həyata keçirdiyi qazma əməliyyatlarında həm su əsaslı qazma məhlulundan (SuQM), həm də sintetik əsaslı qazma məhlulundan (SiQM) istifadə edir. 2010-cu ildə bizim atılmış qazma şlamlarının 59%-ində aşağı toksiklik dərəcəsinə malik və dünyada geniş şəkildə istifadə olunan SuQM var idi. Yerdə qalan şlamların tərkibinə Çıraq platformasından atılan SiQM olmuşdur. Her iki atılma Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG) hasilatın pay bölgüsü sazişinin və ilkin neft layihəsinin ətraf mühitə təsirin qiymətləndirilməsi tələblərinə uyğundur. 2010-cu ildə Xəzər dənizinə cəmi 8 057 ton qazma şlamı və onunla əlaqədar mayelər (qazma məhlullu) atılmışdır ki, bu, 2009-cu ilə müqayisədə 10% azalma deməkdir. Keçən il olduğu kimi, bu azalma 2008-ci ildə qəza ilə əlaqədar dayandırılmadan sonra MA platformasında qazma fəaliyyətlərinin azalması və İstiqlal qazma qurğusunun yalnız bir ildən az müddətdə BP AGT-nin sərəncamında olması ilə əlaqədar idi.

Bu amillər Çıraq platformasında qazma işlərinin artması ilə kompensasiya olundu. Orada SiQM istifadə olunmaqla yeni A-22 quyusunun üst hissələri<sup>c</sup> və ŞA platformasında SuQM istifadə olunmaqla iki quyunun üst hissələri qazıldı.

Bundan başqa, 2009-cu ildə yenidən laya vurulan 96 715 ton tullantı ilə müqayisədə Azəri və DərSG platformalarında yenidən laya vurulan

Tullantıların qalanı ya təmizlənərək təsdiq edilmiş metod və marşrutlardan istifadə edilməklə ləğv edildi, ya müvəqqəti olaraq Sərəncə TTİEQ-də saxlandı və yaxud da BP-nin Sumqayıtdakı yeni xüsusi təyinatlı poliqonunda torpağa (yalnız təhlükəsiz tullantılar) basdırıldı.

tullantıların həcmi 49 591 ton oldu ki, bu da 49% azalma deməkdir. Bu tullantılara qazma şlamları, qazma məhlulu, dəniz suyu, neftli sular və durulducu çənin təmizlənməsindən qalan materiallar daxil idi.

#### Quruda tullantıların idarə edilməsi

Sərəncə TTİEQ 2010-cu ildə dənizdəki qazma əməliyyatlarında hasil edilmiş cəmi 27 809 ton (2009-cu ilə müqayisədə təxminən 63% çox) emal edilməmiş qazma şlamı, eləcə də 8 348 ton qazma məhlulu və durulducu çənin təmizlənməsindən qalan materiallar qəbul etdi. Sahilə göndərilən qazma şlamları həcmələrinin artması ilə ərzində Çıraq neft layihəsində dəniz qazma fəaliyyətlərinin artmasının ardınca baş verdi.

Təxminən 25 582 ton şlam DTD qurğularından istifadə edilməklə emal olundu.<sup>d</sup> Bunun nəticəsində 2 050 tona yaxın xam neft əldə olundu və təkrar istifadə üçün qazma podratçısına göndərildi. Emal edilmiş qazma şlamları (təhlükəsiz kimi təsnif olunmuş) sahədə yenidən istifadə/ atılma üçün toplandı.

Hasil edilmiş qazma şlamlarının ümumi həcmnin yüksək olmasına və nəticədə sahilə emal üçün göndərilmiş yüksək həcmə görə, biz Sərəncə TTİEQ-də 7 000 ton şlamın bioloji təmizlənməsinə başladırıq. Bu iş 2011-ci ildə başa çatdırılacaqdır.

Təxminən 4 229 ton emal edilmiş qazma şlamı Təhlükəli Tullantılar MMC-nin təhlükəsiz tullantıların basdırılması poliqonunda tullantıların küləklə,

<sup>c</sup> A-22 quyusunun üst hissələri SiQM ilə qazıldığından SiQM göstəricisi artmışdır. Çırağın bu tullantıların atılmasına icazəsi var.

<sup>d</sup> Qazma şlamlarının emalı metodlarından biri. DTD metodu qazma şlamlarını təmizləyərək bərk süxur hissələrini hidrokarbon və sudan ayırmaq üçün şlamların dolayı isidilməsindən istifadə edir.



quşlarla və ziyanvericilərlə yayılma potensialını minimuma endirmək məqsədi ilə basdırılma örtüyü kimi istifadə olundu. Emal edilmiş tullantılardan daş karxanalarının bərpasında doldurucu kimi istifadə edilməsi sahəsində əlavə tədqiqat işləri aparıldı. Bir sıra kimyəvi analiz sınaqları həyata keçirildi və onlar DTD vasitəsilə emal edilmiş qazma şlamlarının təhlükəsiz xarakterli olduğunu təsdiq etdi.

Azəri və DərSG platformalarından qazma şlamlarının və neftli/kimyəvi tullantıların yenidən laya vurulması 2010-cu ildə 49 591 ton təşkil etdi. Bu rəqəm 2009-cu ildə 96 715 ton olmuşdu.

### Çirkab suları

2010-cu il ərzində çirkab suları ilə əlaqədar bir sıra problemlərlə, əsasən də DərSG platformamızda, eləcə də bir neçə halda üç Azəri platformasında çirkab sularının emalı qurğusunun (ÇSEQ) işindəki nasazlıqla üzləşdik.

Ümumiyyətlə, DərSG platformasındakı ÇSEQ nasazlıqlarının sayı kəskin şəkildə artdı və Azəri platformalarında belə hallar bir qədər azaldı. 2009-cu ildəki 18 atılma ilə müqayisədə 2010-cu ildə platformadan cəmi 30 atılma baş verdi (61% artım). Atılmaların həcmi isə 2010-cu ildə cəmi 444 234 litr oldu ki, bu da 2009-cu ildəki 617 480 litrlə müqayisədə 28%-lik azalmadır.

Nəticədə təmizlənmiş çirkab suları bəzən bizimlə razılaşdırılmış texniki şərtlərə uyğun gəlmədi. Bundan başqa, elektro-kimyəvi elementlərin, solenoid klapaların və zibidoğrayan aqreqatın düzgün işləməməsi səbəbindən təmizlənməmiş çirkab sularının Xəzərə axıdıldığı bir neçə hal baş verdi.<sup>a</sup>

Azəri platformalarında təmizlənmiş çirkab sularının keyfiyyəti, xüsusilə də ŞA və QA platformalarında fekal bağırsağ çöpü bakteriyalarının<sup>b</sup> aralıq baş verən "xarakteristikaldan kənar" səviyyələri, 2010-cu ildə razılaşdırılmış texniki xarakteristikaldan bir qədər artıq oldu. ŞA və QA platformalarında aparılan texniki xidmət və əməliyyat rejimlərinin yaxşılaşdırılması il ərzində dayanmaların sayını azaldı. Çirkab sularını təmizləyən sistemlərin işinin təkmilləşdirilməsi və təlim keçirilməsi məqsədi ilə beynəlxalq konsultant "NTL Alaska" şirkətinin xidmətlərindən istifadə olundu. 2011-ci ildə DərSG platformasında çirkab sularının keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün sınaq modifikasiyaların aparılması planlaşdırılır.

Çıraq platformasında "Redfox" ÇSEQ-in işini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə cari təmir işləri aparıldı. Təmir işləri qurtardıqdan sonra 2010-cu ilin üç ayı ərzində əslı hissəciklərin ümumi miqdarının səviyyəsi məqbul texniki xarakteristikalar həddinə getirildi. Bu iş haqqında müfəssəl məlumat rəsmi olaraq Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə (ETSN) çətdirildi.

Ən qızğın iş saatlarında çirkab sularının bufer çəndən aero-koagulyatora maneəsisiz hərəkətini təmin etmək üçün 2010-cu ildə ŞD platformasındakı ÇSEQ-in elektrik açarlarında və bufer çəninin nasoslarında dəyişikliklər edildi. Bu, aero-koagulyatorun həddən artıq yüklənməsinin qarşısını almağa kömək etdi və sistemin işinin yaxşılaşdırılmasına gətirib çıxardı. Fekal bağırsağ çöpü bakteriyalarının sayı üzrə nəticələri yaxşılaşdırmaq üçün 2011-ci ildə ŞD platformasındakı ÇSEQ-in xlor nasosunun dəyişdirilməsi planlaşdırılır.

Digər bir təkmilləşdirmə İstiqlal qazma qurğusundakı çirkab sularının emalı aqreqatının (ÇSEA) membranlı bio-reaktor aqreqatı ilə dəyişdirilməsi oldu. Bu aqreqat qazma qurğusunun 2010-cu ildə tərsənədən birinci quyunun qazılmasına göndərilməsindən əvvəl dəyişdirildi.

Səngəçal terminalında köhnə su-kanalizasiya boruları təzələndi və il ərzində yeni xətlər çəkildi. Təmizlənmiş çirkab sularının monitorinqi göstərdi ki, götürülən nümunələrin əksəriyyətinin analizinin nəticələri ətraf mühit və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi tələblərinə uyğundur. İl ərzində yalnız iki ölçmə bioloji oksigen tələbatı (BOT)<sup>c</sup> üçün aşağı səviyyə limitindən artıq oldu – aşağı hədd 20mq/l (milliqram/litr) olduğu halda, mart ayı üçün 23 mq/l və sentyabr ayında isə 24 mq/l. Terminalın ÇSEQ-inin emal gücündən artıq olan emal edilməmiş sular ləğv edilmək üçün Sahil şəhər çirkab sularının emalı zavoduna göndərildi.

Azərbaycan İxrac Boru Kəmərlərində bir yeni ÇSEA uğurla İPA1 ərsinləmə stansiyasında quraşdırıldı və 2010-cu ilin yanvar ayında işə salındı. Bütün il boyu ətraf mühitə atılmalar Ekoloji və sosial fəaliyyət planı (ESFP) standartlarına tam uyğun oldu.

Yeni ÇSEA-nın işlədiyi birinci ay – 2010-cu ilin yanvar ayı ərzində əlverişsiz hava şəraitinə görə atılmış sular bağırsağ çöpü bakteriyaları (400/100ml (millilitr) standartla müqayisədə 700/100ml və 16 000/100ml arası), ammonyaqlı azot (10mq/l standartla müqayisədə 11,45 mq/l) və məcmu azot (15mq/l standartla müqayisədə 25,7

mg/l) səviyyələri üzrə razılaşdırılmış standartlara uyğun gəlmədi. Aprel və noyabr aylarında yağın güclü yağışlar da bağırsağ çöpü bakteriyası səviyyələrinin standartdan artıq olmasına gətirib çıxardı.

Aprel ayında PSA2 düşərgəsindəki fırlanan bioloji sızıcıda (FBS) çat əmələ gəldi. Çirkab sularının emalı dərhal dayandırıldı. Bundan sonra bütün emal edilməmiş çirkab suları təmizlənmək üçün BP-nin uyğun hesab etdiyi Sahil şəhər çirkab sularının emalı zavoduna göndərildi. FBS qurğusu iyul ayında uğurla yenidən istismara verilərək işə salındı.

2010-cu ildə PSA2 düşərgəsində təmizlənmiş çirkab sularının yoxlama nəticələri, bağırsağ bakteriyalarının ümumi səviyyəsi istisna olmaqla, ESFP standartlarına uyğun oldu. Bağırsağ bakteriyalarının ümumi səviyyəsi 400/100ml standartı ilə müqayisədə fevral ayında 920/100ml, iyul ayında 9 000/100ml və oktyabr ayında 910/100ml-ə çatdı. Sonradan aparılmış araşdırma göstərdi ki, nəticələr FBS emal sistemindeki hər hansı nasazlığa görə deyil, yağışlara görə belə olub.

### Hasil edilmiş lay suyu

2010-cu ildə Səngəçal terminalında BP-nin istismar etdiyi dəniz platformalardan cəmi 1 213 000 ton hasil edilmiş lay suyu qəbul edildi – Çıraqdan 420 739 ton, Azəridən 712 320 ton, DərSG-dən 58 542 ton və ŞD-dən 22 350 ton. 2009-cu ildə isə terminal tərəfindən 666 986 ton qəbul edilmişdi. 82% artım terminala gələn hasil edilmiş lay suyunda AÇG payının artırılmasına əsaslanan proqnozlarımıza uyğundur.

Hasil edilmiş lay suyunun təxminən 1 208 585 kub metr (2009-cu ildəki 76,6% qarşı 99,6%) laya vurulmaq və atılmaq üçün dənizə qaytarıldı. 2010-cu ildə qurudakı üçüncü tərəf podratqlar tərəfindən heç bir lay suyu atılması olmadı.

### Təhlükəli maye tullantılar

Sənaye tullantılarının utilizasiya edilməsi xidmətlərini yerinə yetirmək üçün ETSN tərəfindən lisenziya verilmiş "RT Services" adlı yerli şirkət 2010-cu il ərzində 6 606 ton çirkələnmiş dəniz suyu (2009-cu ildə bu rəqəm 7 504 ton idi) emal etdi ki, bu da keçən ilə müqayisədə 12% azdır. "Ekol-AAS BM" 2010-cu ildə 13 794 ton çirkələnmiş dəniz suyu emal etdi. Bu, 2009-cu ildə emal edilmiş 13 162 tondan bir qədər artıqdır.

<sup>a</sup> Elektro-kimyəvi elementlər çirkab sularını oksidləşdirir. Solenoid bir elektrik cihazının qaz və ya maye axımını idarə etməsinə imkan verən elektro-mexaniki qurğudur.

Zibidoğrayanlar isə çirkab sularını üyüdükcü kiçik hissələrə parçalayır.

<sup>b</sup> Fekal bağırsağ çöpləri əsasən necisədə olan bakteriya növləridir.

<sup>c</sup> BOT mikroorqanizmlərin tullantıları parçalaması üçün istifadə etdiyi oksigenin ölçüsüdür. Çirkab sularında üzvi tullantıların səviyyəsi yüksək olduqda BOT da yüksək olur.

## Ətraf mühitin monitorinqi Bizim ətraf mühitin monitorinqi sahəsində söylərimiz iki müxtəlif hissədən – BP obyektlərinin yaxınlığında ətraf mühitin vəziyyətinə diqqət yetirən yaxın ətraf mühitin monitorinqindən və əməliyyatlarımız nəticəsində baş verən atılma və emissiyaların mənbədə ölçüldüyü əməliyyat monitorinqindən ibarət olub

### Yaxın ətraf mühitin monitorinqi proqramı

BP-nin Azərbaycanda yaxın ətraf mühitin monitorinqi proqramı 2004-cü ildən bəri həyata keçirilir və o, ətraf mühitin monitorinqinə və nəticələrin emalına sistemli yanaşmanı təmin etmək üçün işlənib hazırlanmışdır. 2010-cu ilin sonuna, ötən yeddi il ərzində ümumilikdə 90 monitorinq tədqiqatı yerinə yetirilmişdi. Şirkətdə aparılan təşkilati yenidənqurmadan sonra, bu proqramın adı 2010-cu ilin iyun ayında dəyişdirilərək Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə regionunun ekoloji monitorinq proqramı oldu. 2010-cu ildə aparılan 20 tədqiqatın altısı dəniz tədqiqatı, biri Səngəçal körfəzində sahiləni tədqiqat və 13-ü Səngəçalı (yeddi tədqiqat), Azərbaycan İxrac Boru Kəmərlərini (iki tədqiqat) və Sərəncə təhlükəli tullantıların idarə edilməsi qurğusunu (TTIEQ) (dörd tədqiqat) əhatə edən quruda həyata keçirilmiş yaxın ətraf mühit tədqiqatları idi.

### Dəniz tədqiqatları

2010-cu ildə aparılan dəniz tədqiqatları mövcud yataqların mütəmadi olaraq keçirilən adi monitorinqi, qazmadan sonra quyuların yerləşdiyi ərazilərin monitorinqi və regional ekoloji monitorinqdən ibarət idi.

Regional dəniz tədqiqatları arxa fonda cərəyan edən ekoloji meyilləri başa düşməyimizə kömək etmək üçün aparılır. Dəniz mühitində baş verən təbii dəyişikliklər barədə məlumatların təmin edilməsi üçün bizim fəaliyyətlərimizdən (və üçüncü tərəf əməliyyatlarından) uzaqda yerləşən ərazilərdə nümunələrin götürülməsi işi həyata keçirilir.

2010-cu ildə hasilat əməliyyatlarının təsirini qiymətləndirmək üçün Çıraq, Mərkəzi Azəri və Şərqi Azəri platformalarının yaxınlığında dəniz dibinin cari monitorinqi aparıldı. Qazma əməliyyatlarından və platformanın quraşdırılmasından sonra ətraf mühitin vəziyyətini öyrənmək üçün SDX-5 quyusunun yerləşdiyi ərazinin yaxınlığında qazma sonrası tədqiqat həyata keçirildi. Bundan başqa, Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli (AÇG) kontrakt sahəsinin yaxınlığında regional tədqiqat aparıldı. Bu tədqiqata dəniz dibindən və su sütunundan fiziki və kimyəvi analizlər üçün nümunələrin, bentik və planktonik populyasiyaların fauna nümunələrinin götürülməsi daxil idi.

### Yaxın ətraf mühitin tədqiqat nəticələrinin xülasəsi<sup>a</sup>

Dənizdə	
Şahdəniz kontrakt sahəsi – regional tədqiqat	Bu tədqiqatda nümunə götürülən məntəqələrin ayrı-ayrı qruplarında çöküntülərin növü, dərinliyi və sahilədən olan məsafəsi ilə əlaqədar fiziki-kimyəvi və bioloji xüsusiyyətləri öyrənilirdi. Məlum oldu ki, karbohidrogen və metal konsentrasiyasının səviyyəsi ümumiyyətlə aşağıdır, sahilə ən yaxın məntəqələr (Məntəqə 20, 21 və 22) və kontrakt sahəsinin şərq cəhətinin mərkəzindəki məntəqə (Məntəqə 28) istisna olmaqla, əvvəlki illərdəki tədqiqatların nəticələri ilə müqayisədə nisbətən dəyişməz qalıb. Həmçinin, daha aşağı səviyyəli bioloji müxtəlifliyə doğru təmayül var və bu, həmin regionda təbii dəyişmələrlə bağlıdır.
Şahdəniz platforması – ekoloji tədqiqat	Bu tədqiqatın nəticələri göstərdi ki, Şahdəniz Mərhələ 1 platformasında həyata keçirilən əməliyyatlar ətraf məntəqələrdə fiziki-kimyəvi xarakteristikalara və makrobentik icmalara təsir etməyib.
Qərbi Azəri platforması – ekoloji tədqiqat	Monitorinqin keçirildiyi bütün müddət ərzində (2002-2009) nümunə götürülən məntəqələrin əksəriyyətində çöküntülərin fiziki xarakteristikalarında nisbətən böyük müvəqqəti dəyişikliklər və qalqıq metalın konsentrasiyasında heç bir güclü qradient və ya meyillərin olmadığı qeydə alındı (platformanın yaxınlığında barium çöküntüsünün yüksək konsentrasiyası istisna olmaqla). Lakin bununla belə, antropogen fəaliyyətə aid edilə bilən heç bir aşkar təmayül və ya əlamətlər müşahidə olunmadı. Faunaya aid rəqəmlərdəki və paylanma modellərindəki müvəqqəti təmayüllər dəniz əməliyyatlarının başlamasından sonra faunada cüzi dəyişikliyin olduğunu göstərir.
DərSG platforması – ətraf mühitin monitorinqi	Əvvəlki aparılmış tədqiqat məlumatları ilə müqayisə ətraf bentik mühitdə əhəmiyyətli çirklənmə baş verdiyini sübut edən heç bir dəlilin olmadığını göstərir və bentik icmanın sağlamlığına ölçüyə gələ bilən heç bir təsir olmayıb. 500 m şimala, şimal-şərqə, cənuba və 750 m qərbə uzanan bir ərazinin fiziki pozulmaya məruz qalması ehtimal olunur. Bunu annelid və amfipod bolluğunda müşahidə edilmiş azalma ilə əlaqələndirmək olar. Əgər bu ərazidə dəniz dibində pozulma olubsa belə, indi bu prosesin daha baş verməməsi və ya azalması həmin icmaların özünə gəlməsinə imkan verir.
Çıraq neft layihəsi – ətraf mühitin ilkin vəziyyətinin tədqiqi	Qərbi Çıraqda 2003-cü ildə keçirilən tədqiqatın nəticələri ilə müqayisə göstərir ki, 2009-cu ildə Çıraq neft layihəsi icmasında daha çox bio-müxtəliflik və bolluq olub. Ümumilikdə, fiziki-kimyəvi göstəricilər hər iki tədqiqatda bir-birinə çox oxşar olub. 2009-cu ildə daha yüksək müxtəliflik və bolluqla əlaqələndirilə bilən heç bir nəzərəçarpan fərq müəyyən olunmayıb.
Şahdəniz 2 ters qırılma 1 ərazisi – ətraf mühitin ilkin vəziyyətinin tədqiqi	Əvvəlki məlumatlarla müqayisə göstərdi ki, çöküntü növləri, qalqıq metal və karbohidrogen konsentrasiyaları bu ümumi ərazidə aparılmış əvvəlki tədqiqatlarla qeydə alınmış göstəricilərə oxşardır və onları bu ərazi üçün xarakterik olan fon kəmiyyətləri hesab etmək olar. Amfipodlar və xərçəngbənzərlərin bolluğu və növ zənginliyi çöküntülərdə lil-gil tərkibi ilə ters-mütənəsiblik təşkil etsə də, azqılların bolluğu və lil-gil tərkibi arasında müsbət bir əlaqə var idi. Nümunə götürülmüş məntəqələrdə azqılların bolluğunun ən aşağı səviyyələri karbohidrogen konsentrasiyalarının ən yüksək olduğu məntəqələrdə müşahidə olundu.
Sahiləni ərazidə	
Səngəçal - balıqların monitorinqi	2008-ci ilin payızında və 2009-cu ilin yazında keçirilmiş iki tədqiqatın nəticələri göstərdi ki, Səngəçalda sahilə yaxın tutulmuş balıqların sağlamlığı yaxşıdır. Əhəmiyyətli zərər və ya xarici təsirin olmasını göstərən heç bir simptom aşkar edilmədi. Çoxnövüli aromatik karbohidrogen metabolitlərinin ölçülməsi göstərdi ki, körfəz daxilində və Neftçalada balıqlar arası neft təsirinə məruz qala bilər, lakin digər ölçmələrdən belə görünür ki, belə təsir nə davamlı, nə də ölçüyə gələn bir mənbədir.
Quruda	
Səngəçal terminalı – torpaq və bitki örtüyünün tədqiqatı	Səngəçal terminalı yaxınlığında ekosistemin vəziyyətinin ümumi qiymətləndirilməsi onun proqnozlaşdırılmış hədlərdə olduğunu göstərdi. Bu ərazidə terminala aid olmayan fəaliyyətlərin artması gələcəkdə narahatçılığa səbəb ola bilər.
Səngəçal terminalı – havanın keyfiyyətinin monitorinqi	NO <sub>x</sub> , SO <sub>2</sub> və dəyişkən üzvi birləşmələrin orta illik səviyyələri üzrə nəticələr onların hamısının Dünya Bankı/Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı təlimatlarında göstərilən hədlərdən aşağı olduğunu göstərdi. Bir neçə istehsalat sahəsində benzolun səviyyəsi standartdan artıq oldu, çox güman ki, üçüncü tərəf fəaliyyətlərinə görə baş verdiyindən, bu nəticələr ehtiyatla izah edilməlidir. NO, NO <sub>2</sub> , NO <sub>x</sub> və SO <sub>2</sub> üzrə real vaxtda monitorinq aparma məntəqəsindən alınmış orta nəticələrin hamısı normativ səviyyələrindən aşağı idi.

<sup>a</sup> 2010-cu ildə dənizdə, sahiləni ərazilərdə və quruda həyata keçirilmiş yaxın ətraf mühitin monitorinqinin nəticələri 2011-ci ildə nəşr ediləcəkdir.

### Sahiləni tədqiqatlar

2010-cu ildə Səngəçal yaxınlığında dənizdibi çöküntülərin tədqiqatı zamanı Səngəçal körfəzində ətraf mühitin vəziyyəti və ona BP Azərbaycan və ya üçüncü tərəflərin təsirləri müəyyən edildi və

qiymətləndirildi. Əldə edilmiş məlumatlar 1996 (ilkin vəziyyətinin tədqiqi), 2000, 2003, 2006 və 2008-ci illərdə aparılmış tədqiqatların nəticələri ilə müqayisə ediləcək.

## Yaxın ətraf mühitin tədqiqat nəticələrinin xülasəsi

Quruda	
Səngəçal terminalı – quşlar üzrə tədqiqatlar	Səngəçal terminalında aparılan əməliyyatların quş populyasiyalarına əhəmiyyətli təsiri qeydə alınmadı. Quş növlərinin bolluğu və müxtəlifliyinə terminaldan daha çox ərazidə əlverişli təbii yaşayış mühitinin paylanması təsir edir.
Səngəçal terminalı – yeraltı və səth sularının monitorinqi	Səngəçal terminalında keçirilmiş yeraltı və səth sularının monitorinqi bir neçə quyuda çirklənmə aşkar etdi. Tezliklə çirkləndirmə mənbəyi müəyyən edildi və bütün tələb olunan profilaktik tədbirlər görüldü. Riskin qiymətləndirilməsi üzrə tədqiqat əhali və ya ətraf mühit üçün heç bir riskin olmadığını təsdiq etdi.
Sərəncə TTİEQ-də havanın keyfiyyətinin monitorinqi	Sərəncə TTİEQ-də havanın keyfiyyəti üzrə iki dəfə keçirilən monitorinqin nəticələri, havada bərk hissəciklərin səviyyəsi istisna olmaqla, bütün göstəricilərin beynəlxalq hava keyfiyyəti standartlarına uyğun olduğunu göstərdi. Yaxınlıqdakı qəsəbələrdə bərk hissəciklərin aşkar edilməsi nisbətən yüksək səviyyəsinin səbəbi, yaqın ki, hal-hazırda bu ərazidə aparılan genişmiqyaslı tikinti işləri idi.
Sərəncə TTİEQ – yeraltı sularının monitorinqi	Bütün monitorinq müddətində əldə edilmiş nəticələrin təhlili göstərir ki, Sərəncə TTİEQ ərazisinin yaxınlığında yeraltı suların heç bir ardıcıl və ya davamlı çirklənməsi yoxdur.
Səngəçal – səs-küyün monitorinqi	2009-cu ildə Səngəçal terminalının ətrafındakı üç yaşayış ərazisində – Əzizkənd, Ümid kəndi və Səngəçal qəsəbəsində gecə və gündüz səs-küy səviyyələrinin monitorinqi həyata keçirildi. Gündüz vaxtı keçirilən monitorinqin nəticələri Dünya Bankı standartlarına uyğun gəldi. Gecə vaxtı keçirilən monitorinq Səngəçal qəsəbəsində səs-küy səviyyəsinin bir qədər artıq olduğunu göstərdi ki, bu da çox güman ki, qəsəbə, qonşuluqdakı elektrik stansiyası və yaxınlıqdakı daş karxanasından daş daşıyan ağır yük maşınlarının yaratdığı səs-küyə görə idi.
Azərbaycan ixrac boru kəmərləri – səs-küyün monitorinqi	Azərbaycan ixrac boru kəmərlərinin yerüstü qurğuları və pəzlə siyirtmələri ətrafında monitorinq proqramına uyğun olaraq yaranan səs-küyün layihənin texniki tələbləri çərçivəsində olmasını təmin etmək məqsədi ilə yaxın ətraf mühitin səs-küy monitorinqi keçirildi. 2009-cu il ərzində heç bir göstərici qoyulmuş hədləri keçmədi.
Azərbaycan ixrac boru kəmərləri – yaxın ətrafda havanın keyfiyyətinin monitorinqi	2009-cu ildə BTC-nin Azərbaycandakı PSA2 nasos stansiyası və İPA1 ərsinləmə stansiyasında ətraf havanın keyfiyyətinin monitorinqi keçirildi. Monitorinqin nəticələri bütün parametrlərə görə BTC üzrə ekoloji və sosial tədbirlər planına (ESTP) riayət olunduğunu nümayiş etdirdi.
Azərbaycan ixrac boru kəmərləri – yeraltı və səth sularının keyfiyyətinin monitorinqi	BTC/CQBK (Bakı-Tbilisi-Ceyhan/Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri) marşrutu boyunca müxtəlif yerlərdə aparılmış səth və yeraltı suların monitorinqindən əldə olunan nəticələr ətraf mühitin ilkin vəziyyətinin tədqiqatından əldə edilmiş nəticələrlə uyğun idi.
Azərbaycan ixrac boru kəmərləri – bitki örtüyünün monitorinqi	BTC/CQBK dəhlizi boyunca bitki örtüyünün bərpası və bitki müxtəlifliyi də tədqiq edildi. Tədqiqat göstərdi ki, dəhlizin qərb hissəsində (Gəncə-Gürücün sərhədi) bitki örtüyünün vəziyyəti ona bitişik toxunulmamış ərazilərdə olduğu bərabər və ya daha yaxşıdır. Boru kəməri dəhlizinin şərq hissəsində (Səngəçal-Hacıqabul) bitki örtüyü toxunulmamış ərazilərlə müqayisədə 50% azdır. Dəhlizinin mərkəzi hissəsində (Hacıqabul-Gəncə) bitki örtüyü toxunulmamış ərazilərlə müqayisədə 10% azdır. Orta hesabla, bütün arealdakı bitki örtüyünün əvvəlki illərlə müqayisədə artmağa meyilli olduğu müşahidə olundu. Boru kəməri dəhlizi və yaxınlıqdakı toxunulmamış ərazilər arasında növlərin ümumilik səviyyəsi hələ də aşağıdır (bəzi ərazilərdə bu səviyyə daha aşağı olsa da, əsasən 30%-ə yaxın) və əksər areallarda bu ümumilik 2007 və 2009-cu illər arasında qeydə alınmış səviyyələrdən bir qədər artıq olub. Buna görə də, təbii bitki toxumlarının toplanması, dökülməsi və ekilməsi işi davam etdirildi.
Nadir bitki növlərinin monitorinqi	Boru kəməri dəhlizində " <i>İris acutiloba</i> " növünün (Qırmızı Kitaba salınmış süsən növü) cəmi 1 018 ədədi (dəhlizdə ilkin olaraq ekilənlərin 4%-i) müşahidə olundu.

### Quruda tədqiqatlar

2010-cu il ərzində quruda yaxın ətraf mühitin bir sıra monitorinqlərini həyata keçirdik. Səngəçal terminalında əsas diqqət bitki örtüyü və torpağın stabilliyinə, quş populyasiyaları, havanın keyfiyyəti, səs-küy, yeraltı və səth sularına yetirildi. Sərəncə TTİEQ-də əsas diqqət havanın keyfiyyəti və yeraltı suların monitorinqi üzərində cəmləndi. BTC boru kəməri boyunca havanın keyfiyyəti, yeraltı sular, səs-küy və bitki örtüyünün monitorinqinə xüsusi diqqət yetirildi. Qərb ixrac boru kəmərinin marşrutu boyunca havanın keyfiyyətinin və bitki

örtüyünün monitorinqi keçirildi.

BTC boru kəməri dəhlizində eroziyanın qarşısını almaq məqsədi ilə eroziyaya həssas olan əraziləri müəyyən etmək, eroziyanın tempini öyrənmək və profilaktik müdaxilələrin planlaşdırılmasına kömək etmək üçün coğrafi informasiya sistemi istifadə olundu. Eroziya potensialının təhlilini aparmaq məqsədi ilə hər il ancaq qeyri-əkin sahələri üçün bitki örtüyünün təhlilindən alınan məlumatlardan istifadə olundu ki, boru kəməri dəhlizində bitki örtüyünün bərpasındakı meyillər və bütövlükdə dəhlizin bitki örtüyünün vəziyyəti izlənilsin.



Denizdə ekoloji tədqiqat zamanı AÇG kontrakt ərazisindən dəniz suyu nümunələrinin götürülməsi

### Əməliyyatlarla bağlı ətraf mühitin monitorinqi

2010-cu ildə BP-nin Azərbaycandakı obyektlərində ətraf mühitin əməliyyatlarla bağlı hərtərəfli monitorinqi həyata keçirildi. Aşağıdakılar istisna olmaqla, bütün nəticələr hasilatın pay bölgüsü sazişləri, həmçinin ətraf mühit və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi (ƏMSTQ) kimi sənədlərdə layihəyə dair öhdəliklərin tələblərinə uyğun idi:

- Quruda və dənizdə təmizlənmiş və atılmış çirkab sularından götürülmüş bir neçə nümunənin analiz nəticələri (yuxarıdakı çirkab suları bölməsinə baxın).
- BTC-nin PSA2 nasos stansiyasındakı dörd əsas neft xətti nasoslarının tüstü borularından atmosfərə buraxılmış NOx emissiyaları. Bu boruların üçü ƏMSTQ tələblərinə uyğun, lakin hamısı ESFP standartlarını aşmışdı.
- PSA2 ətrafında SO<sub>2</sub> səviyyələri ESFP standartlarından yüksək, lakin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının təlimat qiymətlərindən aşağı idi.
- BTC boru kəməri boyunca yerləşən BV-7 və BV-10 pəzlə siyirtmə stansiyalarında ətraf mühitdəki səs-küyün səviyyəsi ESFP-də müəyyən edilmiş gecə vaxtı həddindən 2 desibel yuxarı olmuşdur.
- Səngəçal terminalında sınaq zamanı neft qızdırıcılarının iş yükünün çox olmasına görə mühərrik və turbinlər 500 at gücündən artıq güclə işlədikdə atmosfərə buraxılmış NOx emissiyaları.

# Ətraf mühitin mühafizəsi ilə bağlı təfəssilatlı məlumat

## Qazın məşəldə yandırılması (hər obyekt üzrə ümumi), 2009-20100

(min ton)

Yataq / Obyekt	Faktiki 2009	Faktiki 2010
Mərkəzi Azəri	56,7	<b>86,7<sup>a</sup></b>
Şərqi Azəri	121,7	<b>86</b>
Qərbi Azəri	87,9	<b>66,3</b>
Dərinsulu Günəşli	167,7	<b>77,9</b>
Çıraq	69,3	<b>64,4</b>
Şahdəniz	0	<b>0</b>
İstiqlal qazma qurğusu	3,1	<b>0</b>
Dədə Qorqud qazma qurğusu	0	<b>0</b>
AÇG Səngəçal terminalı	43,3	<b>31,2</b>
ŞD Səngəçal terminalı	25,1	<b>10,8</b>
<b>Cəmi</b>	<b>574,9</b>	<b>423,3</b>

<sup>a</sup> Maksimal debit şəraitində qaz vurulmasında və ixrac qazı kompressorunda dayanmalar 2010-cu ildə məşəldə yandırılmış qazın məcmu miqdarında yüksəlişə səbəb oldu. QA, ŞQ və DərSG-də azalmalar MA-dakı qaz vurulmasında dayanmalar zamanı qazın məşəldə yandırılması əsasən MA-da baş verdiyindən QA, ÇQ və DərSG platformalarında qazın məşəldə daha az yandırılmasına görə baş vermişdir.

## BP tərəfindən Azərbaycanda hasil edilmiş tullantı həcmi, 2009-2010

(ton)

	2009	2010
Təhlükəli tullantılar <sup>b</sup>	51 055	<b>61 420</b>
Təhlükəsiz tullantılar	7 479	<b>10 239</b>
Çirkab suları	402 810 <sup>c</sup>	<b>425 936</b>
Səngəçal terminalı	666 986	<b>1 213 951</b>
tərəfindən qəbul edilən dənizdə hasil edilmiş lay suyu		

<sup>b</sup> Buraya qazma şlamları və hasil olunmuş lay sularının filtrasiyasından qalmış tullantılar daxildir.

<sup>c</sup> 2009-cu ilin Davamlı inkişaf haqqında hesabatında səhven göstərilmiş 64 775 əvəzinə.

## BP-nin Azərbaycanda xalis istixana qazı emissiyaları, 2009-2010

Yalnız Azərbaycan üzrə	Faktiki 2009	Faktiki 2010
Əməliyyatlarda xalis istixana qazı emissiyaları (bir ilə düşən min ton)	712,2	<b>670,9</b>
Əməliyyatlarda normallaşdırılmış istixana qazı emissiyaları (hər min barel neft ekvivalentinə düşən ton) <sup>d</sup>	15,9	<b>13,85</b>

<sup>d</sup> Hasil olunmuş hər min barel neft və ya qaza düşən emissiyalar.

## BP-nin Azərbaycanda hər obyekt üzrə xalis istixana qazı emissiyaları, 2009-2010

(min ton)

Yataq / Obyekt	Faktiki 2009	Faktiki 2010
Mərkəzi Azəri (MA)	105,6	<b>123,6<sup>e</sup></b>
Şərqi Azəri (ŞA)	57,5	<b>39,8</b>
Qərbi Azəri (QA)	46,2	<b>35,3</b>
Dərinsulu Günəşli (DərSG)	105,1	<b>80,2</b>
Çıraq	36,6	<b>36,1</b>
Şahdəniz (ŞD)	2,3	<b>2,1</b>
İstiqlal qazma qurğusu	3,8	<b>2,6</b>
Dədə Qorqud qazma qurğusu	2,4	<b>3,2</b>
AÇG (Azəri-Çıraq-Dərinsulu Günəşli) Səngəçal terminalı	249,5	<b>239,5</b>
ŞD Səngəçal terminalı	44,3	<b>46,2</b>
BTC (Bakı-Tbilisi-Ceyhan) Azərbaycan	26,1	<b>27,2</b>
CQBK (Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri) Azərbaycan	0,1	<b>0,2</b>
QİBK (Qərb ixrac boru kəməri) Azərbaycan	4,2	<b>4,1</b>
Maddi-texniki təchizat	27,2	<b>29,6</b>
Tullantıların idarə edilməsi poliqlonları	1,3	<b>1,2</b>

<sup>e</sup> İstixana qazlarının miqdarında 2010-cu il müşahidə olunan artım məşəldə yandırılan qazın 50% artmasına (maksimal debit şəraitində qaz vurulmasında və ixrac qazı kompressorunda dayanmalar 2010-cu ildə məşəldə yandırılmış qazın məcmu miqdarına təsir etdi), həmçinin yanacaq qazlarının yanmasının 15% artmasına (2008-ci ildə baş vermiş qaz sızmasından sonra 2009-cu ildəki məhdud iş rejimindən fərqli olaraq bütün qaz vurma turbinləri işlək olmuşdur) görə baş vermişdir.

## Qeyri-istixana qazı emissiyaları – SOx və NOx (ümumi), 2009-2010

(ton)

	Faktiki 2009	Faktiki 2010
Kükürd oksidləri (SOx)	2 842	<b>3 396<sup>f</sup></b>
Azot oksidləri (NOx)	8 412	<b>8 908<sup>g</sup></b>

<sup>f</sup> SOx emissiyalarının həcmindəki artım əməliyyat sahələrində dizel yanacağının istehlakında artım (2009-cu ildəki 45,4 min tonla müqayisədə 2010-cu ildə 48,8 min ton) və mobil dəniz qazma qurğularında SOx həcmnin hesablanması metodologiyasında təkmilləşmə ilə bağlıdır.

<sup>g</sup> NOx emissiyalarının həcmindəki artım əsasən MA-da daha çox (2009-cu ilə müqayisədə 261 tonluq artım) yanacaq qazın istifadə olunması ilə bağlıdır.

## BP-nin Azərbaycanda enerji istehlakı, 2009-2010

Yalnız Azərbaycan	Faktiki 2009	Faktiki 2010
Yanacaq qazı (min ton)	888,4	<b>963,7</b>
Dizel yanacağı (min ton)	45,4	<b>48,8</b>
Elektrik enerjisinin idxalı (meqavat saat)	7 339 253 <sup>h</sup>	<b>10 908 374</b>

<sup>h</sup> 2009-cu ilin Davamlı inkişaf haqqında hesabatında səhven göstərilmiş 2,1 əvəzinə.

# Cəmiyyət

Əməliyyatlarımızı məsuliyyətlə aparmaqla bərabər icmalara yatırımlarımızı həm yerli əhali, həm də BP-yə faydalı olacaq şəkildə etməklə sosial-iqtisadi təsirimizin müsbət nəticə verməsinə çalışırıq

## Gəlirlərin şəffaflığı

Gəlirlərin şəffaflığı üzrə təşəbbüsləri necə təbliğ edir, səmərəli idarəçilik layihələrinə necə dəstək veririk

Səhifə 44



## Sahibkarlığın inkişafı

Yerli sahibkarlığa göstərdiyimiz dəstəyi davam etdirir və davamlı iqtisadi inkişafa kömək edirik

Səhifə 45



## Təhsil təşəbbüsləri

Təhsil sahəsində təşəbbüslərə dəstək vermək Azərbaycanda davamlı BP biznesi qurmaq istiqamətində səylərimizin ayrılmaz hissəsidir

Səhifə 51



## Gəlirlərin şəffaflığı Biz Azərbaycanda səmərəli idarəçilik layihələrinə dəstək verir, ölkəyə geniş sosial-iqtisadi faydalar gətirə biləcəyinə inanaraq, gəlirlərin şəffaflığı təşəbbüslərini təbliğ edirik

2003-cü ildə BP qrupu Londonda Mineral Ehtiyatların Hasilatı ilə Məşğul olan Sənaye Sahələrində Şəffaflıq Təşəbbüsünün (MHŞT) başlanmasına dəstək verdi. Bizim məqsədimiz mədən sənayesində fəaliyyət göstərən şirkətlərin ödənişləri və hökumətin əldə etdiyi gəlirlər barədə şəffaf hesabatın olması üçün könüllü, bütün dünyada qəbul edilən standartlaşdırılmış proseslər yaradılması idi.



### Şahmar Mövsümov

İcraçı direktor,  
Azərbaycan  
Respublikası Dövlət  
Neft Fondu

BP Azərbaycanda MHŞT-nin həyata keçirilməsinə ən çox dəstək olan şirkətlərdən biri olmuşdur. Bu şirkət prosesin lap başlanğıcından təşəbbüsün hazırlanması və tətbiqində fəal iştirak etmişdir. MHŞT-nin şəffaflıq sahəsində bir sənaye standartı kimi inkişaf etməsinə BP-nin verdiyi mühüm töhfələr müqayisənə çətin edəcək dərəcədə böyükdür.

Bu təşəbbüs çərçivəsində biz Azərbaycan hökuməti, vətəndaş cəmiyyəti və mədən sənayesi sahələrində fəaliyyət göstərən digər şirkətlərlə işləməyi 2010-cu ildə də davam etdirdik. Mart ayında BP Azərbaycanda özünün 2009-cu ilin yanvar-dekabr aylarını əhatə edən 12-ci MHŞT hesabatını təqdim etdi. 2010-cu ilin yanvar-iyun aylarını əhatə edən 13-cü MHŞT hesabatımızı 2010-cu ilin avqust ayında və 2010-cu hesabat ilini əhatə edən 14-cü MHŞT hesabatını 2011-ci ilin mart ayında təqdim etdik. Axırncı hesabatda əksini tapmış məlumatlarla bu nəşrin 53-cü səhifəsində tanış olmaq olar.

MHŞT çərçivəsində biz həm də Varşavadakı Sosial və İqtisadi Tədqiqat Mərkəzi (SİTM) tərəfindən Bakıda həyata keçirilən Makro-iqtisadi İdarəetmə və İnstitusional İslahatlar üzrə Məsləhət Xidmətləri (MiiIMX) layihəsinə dəstək verməyə davam etdik.

MiiIMX layihəsinin bir hissəsi kimi, biz İqtisadi İnkişaf Nazirliyində (İİN) proqnozlaşdırma bacarıqları və iqtisadi siyasətin analizini yaxşılaşdırmaqla Azərbaycanda iqtisadi planlaşdırma imkanlarını gücləndirmək səylərinə maliyyələşdirmə cəhətdən zəmanət verdik. Həyata keçirilməsinə 2008-ci ilin sentyabr ayında başlanmış bu layihənin müddəti 24 ay kimi planlaşdırılsa da, bu müddət daha 17 ay kimi müddətinə uzadıldı və indi o, 2012-ci ilin yanvar ayında sona çatacaq. SİTM ilə bağlanmış müqavilənin dəyəri 1,25 milyon dollardır. Bu məbləğin təxminən 450 000 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.

Yenə də MiiIMX layihəsinin bir hissəsi kimi, 2010-cu ildə rüblük iqtisadi icmalar üçün metodoloji baza diqqətlə işlənib hazırlandı. SİTM ekspertləri İİN əməkdaşlarına bu icmaların hazırlanmasında, həmçinin inflyasiya, ümumi daxili məhsul, mübadilə

məzənnələri, əmtəə bazarı və digər mövzuların aylıq analizinin aparılmasında kömək etdilər.

Bundan başqa, SİTM ekspertləri İİN üçün il ərzində 2008-09-cu illər dünya iqtisadi böhranının Azərbaycan iqtisadiyyatına təsirinin analizini apardı, iqtisadi diversifikasiya konsepsiyasını hazırladı, ölkədə real əilə gəlirlərinin və istehlakın bölüşdürülməsini tədqiq etdi və Azərbaycanda sosial yardım siyasətlərinin analizi üçün metodoloji baza təklif etdi. İyul ayında SİTM ekspertləri və İİN əməkdaşları yeni yaranan bazar iqtisadiyyatlarına dünya iqtisadi böhranının təsirinə həsr edilmiş seminar təşkil etdilər. Seminarla İİN-nin, Mərkəzi Bankın və Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun nümayəndələri iştirak etdilər.

Belə layihələrə dəstək verməklə, inanırıq ki, BP neft və qaz sənayesinin yaratdığı gəlirlərin səmərəli idarə edilməsinə öz tövəhsini verir, bu da Azərbaycana uzunmüddətli sosial-iqtisadi faydalar gətirəcəkdir.



### Ədalət Muradov

İqtisadi siyasət, təhlil  
və proqnozlaşdırma  
şöbəsinin müdiri, İİN

BP və onun tərəfdaşları bizim nazirlikdə həyata keçirilən makro-iqtisadi məsləhət layihəsinə iki ildən də artıq bir müddətdə sponsorluq edib. Bu layihə həm bizim nazirlik tərəfindən istifadə edilən makro-iqtisadi proqnozlaşdırma modelinin əsaslı şəkildə işlənib hazırlanmasına gətirib çıxarıb, həm də makro-iqtisadi təhlil sahəsində güclü mütəxəssis komandasının yaranmasında mühüm rol oynayıb.



**MHŞT üzrə hesabat verilənləri**  
Səhifə 53-də daha geniş məlumat

## Sahibkarlığın inkişafı BP-nin hədəfi yerli biznesin bizim təchizat zəncirində iştirakını təmin etməkdir

BP və tərəfdaşlarımız 2010-cu ildə 60 yerli şirkətlə dəyəri 915 milyon dollardan artıq olan yeni uzunmüddətli müqavilələr imzaladı. Bundan başqa, bütün il ərzində ümumilikdə 165 yerli şirkət sahibkarlıq sahəsində inkişaf və təlim proqramlarında iştirak etdi. Bu şirkətlərdən 15-i BP və onun tərəfdaşları, 14-ü digər beynəlxalq şirkətlər, 20-si isə yerli şirkətlərlə müqavilə bağlamaq üçün tenderdə qalib gəldi.

Bizim əsas beynəlxalq təchizatçılarımıza standart icra göstəricilərinin təcridən tətbiq olunması davam etdirildi. Bu göstəricilər təchizatçıların idarə edilməsi prosesinin bir hissəsi kimi yerli xərcləri və işçi qüvvəsinin milliləşdirilməsini əhatə edir. Onlar həm də təchizatçıların fəaliyyətinə müvafiq hasilatın pay bölgüsü sazişləri əsasında razılaşdırılmış özlərinə aid milliləşdirmə hədəfləri ilə müqayisədə nəzarət etməyə kömək edir.

### Bilirdinizmi? 2010-cu ildə BP Azərbaycanca 60-dan çox yerli şirkətlə yeni müqavilələr bağladı və 40-dan artıq şirkətlə mövcud müqavilələrin müddəti uzadıldı.

Bütün il boyu biz yerli kiçik və orta müəssisələri (KOM) beynəlxalq neft-qaz sənayesi standartlarına aid bacarıqlarla bağlı boşluqları aradan qaldırmaq məqsədi daşıyan layihələrə cəlb etdik. Yerli müəssisələrin inkişaf proqramlarını bizim tədarük və yerliləşdirmə strategiyamıza uyğunlaşdırmaq təşəbbüsləri davam etdirildi.

Kiçik, o cümlədən iri həcmli istehsal xidmətlərini təmin etməyə qabil potensial yerli şirkətləri müəyyən etmək üçün yerli istehsal və dəzgahqayırma sektorunda tədqiqat aparıldı.

BP və tərəfdaşlarımızın Azərbaycanda dəstək verdikləri inkişaf layihələri haqqında ən son məlumatları çatdırmaq üçün biz biznes e-mərkəzinin açılışını etdik. [www.ecbaku.com](http://www.ecbaku.com) ünvanında yerləşən veb-sayt BP və digər beynəlxalq və yerli şirkətlərlə işləməyin yolları barədə faydalı məlumatlar verir.

### 2010-cu ildə bizim Azərbaycandakı xərclərimiz

BP və tərəfdaşlarının 2010-cu ildə Azərbaycanda əməliyyatlar və layihələr üzrə xərcləri cəmi 1,03 milyard dollar təşkil etdi ki, bu, 2009-cu ildəki qədərdir. Buraya 11% artımla KOM-lar vasitəsilə birbaşa çəkilmiş 147 milyon dollar, 14% artımla birgə müəssisələr vasitəsilə çəkilmiş 365,5 milyon dollar, 4% azalma ilə dövlət şirkətləri vasitəsilə çəkilmiş 27,7 milyon dollar və 11% azalma ilə Azərbaycanda işləyən xarici təchizatçılar vasitəsilə dolayı yolla çəkilmiş 486 milyon dollar məbləğində yerli xərclər daxil idi.

Yerli təchizatçılar vasitəsi ilə ölkə daxilindəki davamlı əməliyyat xərclərimiz 9% azalaraq 812 milyon dollar təşkil etdi ki, bu da çoxsaylı kiçik kontraktların bir neçə böyük kontraktla birləşdirilməsi üçün göstərilən uğurlu səyləri əks etdirir. Xərclərin cəminə kiçik və orta müəssisələr vasitəsilə birbaşa xərclənmiş 144,2 milyon dollar (13% artım), dövlət şirkətləri vasitəsilə xərclənmiş 27 milyon dollar (4% azalma), birgə müəssisələr vasitəsilə xərclənmiş 263,4 milyon dollar (14% azalma) və dolayı şəkildə xərclənmiş 377,3 milyon dollar (13% azalma) daxil idi.

Ümumilikdə, 2010-cu ildə BP və tərəfdaşları Azərbaycanda 281 şirkətlə iş görmüşdür. Bu şirkətlərin 221-i (79%) kiçik və orta müəssisələr olmuşdur.

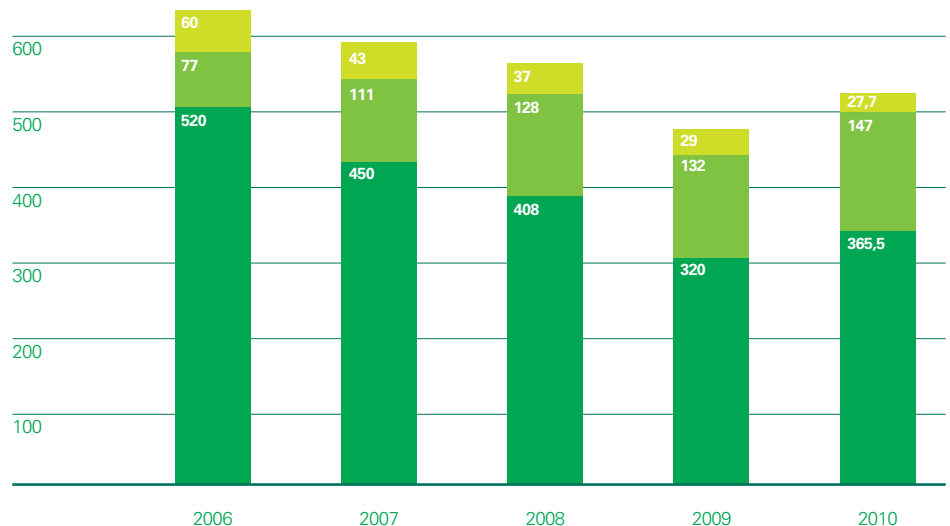


Biznes inkişaf e-mərkəzinin veb-saytı

### Azərbaycan üzrə birbaşa ölkədaxili xərclər, 2006-2010

(milyon dollar)

- Azərbaycan kapitalı ilə birgə müəssisələr
- Kiçik və orta müəssisələr
- Dövlətə məxsus şirkətlər



## Aparıcı podratçı işçi qüvvəsinin milliləşdirilməsi üzrə tələblərini yerinə yetirir

2010-cu ildə BP-nin neft və qaz mühəndisliyi və modifikasiyalar üzrə Azərbaycanda əsas beynəlxalq podratçısı "AMEC" çox iddialı bir milliləşdirmə proqramı işləyib hazırlayaraq, onu həyata keçirdi.

Beş il davam edəcəyi nəzərdə tutulan bu proqramın məqsədi mövcud milli kadrların səriştəliliyini inkişaf etdirmək və həm təcrübəli, həm də məzun səviyyəsində olan milli kadrları işə götürməklə "AMEC"-in azərbaycanlı işçi qüvvəsini artırmaq və əcnəbi işçi heyətini onlarla əvəz etməkdir. Bu cür yanaşma həm də "AMEC"-in ölkənin mühəndislik sahəsində uzunmüddətli mövcudluğunu qorumaq və möhkəmləndirmək üçün işlənmişdir.

Layihənin əsas xüsusiyyəti formal və işdən ayrılmadan təlimlənmə vasitəsilə səriştəliliyin inkişaf etdirilməsinə diqqət yetirilməsidir. Əcnəbi əməkdaşlar təlimatlandırma və hamilik yolu ilə yerli kadrların inkişafına cavabdehdir. "AMEC"-in mühəndis-tikinti və modifikasiya xidmətləri üzrə layihə meneceri Kevin Stivensonun sözlərinə görə, bu proqram on nəfər yerli işçinin tələb olunan icra və səriştəlilik meyarlarına əsasən qiymətləndirilməsindən sonra gözlənilməyindən də tez daha yüksək səviyyə və ya vəzifəyə irəliləyə bilməsi ilə planı qabaqladı.

"AMEC" həm də öz yerli təchizat sisteminin inkişaf etdirilməsi və gücləndirilməsinin vacibliyini nəzərə alır. Stivenson deyir: "Biz buna potensial təchizat mənbələrini müəyyən etmək üçün yerli təchizatçılarla fəal qarşılıqlı əlaqədə olmaqla, "AMEC"-in yerli tələb və planlarını yığcam şəkildə potensial təchizatçılara çatdırmaqla, həmçinin yerli təchizatçıları təsbit edilmiş məlumat bazamızda qiymətləndirmək və təsdiq etməklə nail olmuşuq."

## Sahibkarlığın inkişafı və təlim proqramı

Biz neft və qaz sektorunda fəaliyyət göstərən yerli şirkətlərin beynəlxalq standartlara nail olmasına və beləliklə də Azərbaycanda bağladığımız müqavilələrlə yerli ehtiyatlardan istifadə edilməsini artırmağa kömək etmək məqsədi ilə 2007-ci ildə startı verilmiş Sahibkarlığın inkişafı və təlim proqramına (SİTP) dəstək veririk.

SİTP-yə potensial yerli podratçıların müəyyən edilməsi, çatışmazlıqların müfəssəl analizi və müvafiq hallarda məxsusi inkişaf planının yaradılması və həyata keçirilməsi kimi müxtəlif fəaliyyətlər daxildir. 2010-cu ilin sonuna qədər tərəfdaşlarımızla birlikdə bu proqrama 2,83 milyon dollar, o cümlədən ancaq 2010-cu ildə 590 000 dollar xərcləmişik.

Bizim kadrların milliləşdirilməsi istiqamətində səyimizin bir hissəsi kimi, SİTP-ni həyata keçirən beynəlxalq "ACDI/VOCA" təşkilatı il ərzində tədricən yerli "AZERMS" şirkəti ilə əvəz edildi.

2010-cu ildə 165 yerli şirkət SİTP-də iştirak etdi. İştirakçı şirkətlərin təlimləndirilməsinə dəstək vermək məqsədi ilə çatışmazlıqların 40 müfəssəl analizi və 40 biznes inkişafı planı hazırlandı. 2010-cu ildə 20 şirkət bu proqramı başa vurdu.

Bütövlükdə, 2007-ci ildən bəri SİTP proqramını 65 şirkət tamamlayıb, 534 şirkət bu proqramda iştirak edib və SİTP-də iştirak edən şirkətlərə kömək etmək üçün 149 biznes-plan və çatışmazlıqların 157 müfəssəl analizi hazırlanıb.

2010-cu ilin sonunda BP bir neçə SİTP iştirakçısını tenderdə iştirak etməyə dəvət etdi. Onlardan bir neçəsi, o cümlədən "Telcoplus", "Barama", "MCG", "MQS", "Real Gas" və "Azecolab" BP və onun tərəfdaşları ilə müqavilə bağladı.

2010-cu ildə SİTP iştirakçılarının bağladığı kontraktların ümumi dəyəri cəmi 14,6 milyon dollar oldu ki, bunun da 2 milyon dollarına yaxın məbləği BP ilə bağlanan kontraktlar idi. Proqramın başlanğıcından bəri SİTP iştirakçılarının bağladığı kontraktların məcmu dəyəri 60 milyon dollardan çox olub və bunun da 27 milyon dollardan artıq bir hissəsi Azərbaycanda BP ilə bağlanmış kontraktların payına düşür.

2007-ci ildən bəri SİTP müştəriləri yeni əsaslı avadanlıqlara və gücləndirilmiş keyfiyyətin idarə edilməsi sistemlərinə təxminən 7 milyon dollar sərməyə qoyub və bunun da 1,1 milyon dolları 2010-cu ildə yatırılıb. Proqramın başlanğıcından 2010-cu ilin sonunadək SİTP iştirakçıları işə 250 nəfər, o cümlədən 2010-cu ildə 70 nəfər yeni əməkdaş götürüb.

## Biznesə imkan yaradan mühit layihəsi

BP və onun tərəfdaşları Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası (BMK) tərəfindən həyata keçirilən Biznesə imkan yaradan mühit (BİYM) layihəsini birgə maliyyələşdirir. Bu proqram icazə/lisensiyaların alınması və biznesin qeydiyyatdan keçirilməsi sahələrində qanunvericiliyi yaxşılaşdırmaq üçün Azərbaycan hökumətinə kömək etmək məqsədi ilə təsis edilib. BİYM layihəsinə 500 000 dollardan bir qədər az vəsait ayrılıb ki, bunun da 260 000 dolları 2010-cu ildə proqramın yerli potensialın yaradılması komponentinə xərclənilib.

2010-cu ilin fevral ayında BMK 142 kiçik və orta müəssisənin (KOM) 510 fərdi sahibkar və meneceri ilə keçirdiyi biznesin qeydiyyatı üzrə sorğunun nəticələrini təqdim etdi. Sorğu 2008-ci ilin yanvar ayında İqtisadi İnkişaf Nazirliyi və Vergilər Nazirliyi ilə birlikdə qeydiyyatdan keçmənin sadələşdirilməsi üçün tətbiq edilmiş "vahid pəncərə" sisteminin uğurlu olduğunu təsdiq etdi, həmçinin, Azərbaycanda biznesin qeydiyyata alınmasını ən yaxşı beynəlxalq təcrübəyə yaxınlaşdırmağın yollarını (onlayn qeydiyyatının tətbiq edilməsi kimi) ümumi şəkildə göstərdi. 2010-cu ilin ikinci yarısında BMK, Dövlət Statistika Komitəsi və Dövlət İqtisadi İslahatlar İnstitutunun təmsilçiləri vergi ödəyicilərinin ikinci məmnunluq sorğusunu keçirdi. Sorğunun məqsədi vergi ödəyicilərinin müxtəlif vergi idarələrindən nə dərəcədə razı qaldığını qiymətləndirmək idi. Sorğunun nəticələri 2011-ci ildə təqdim ediləcək.

## Mikro və kiçik kreditlərin verilməsi və məsləhət proqramı

2006-cı ildə imzalanmış çərçivə sazişinə uyğun olaraq, BP və onun tərəfdaşları Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı (AYİB) vasitəsilə Azərbaycanda və Gürcüstanda özəl sektorun inkişafına kreditlər və texniki yardım verilməsi üçün 6 milyon dolları ayırdı. Məqsəd hər iki ölkədə maliyyə mənbələrinə çıxış imkanlarını artırmaq və güclü mikro-maliyyə sektorunun inkişafına kömək etmək idi.

2010-cu ildə AYİB kredit proqramı tərəfindən dəstək verilən maliyyə institutları Azərbaycanda yerli sahibkarlara məcmu dəyəri 48,5 milyon dollar olan 15 000-dən artıq biznes krediti verdi. Nəticədə 3 700 yeni iş yeri açıldı. 2007-ci ildən bəri ümumi dəyəri 200 milyon dollar olan bu proqram çərçivəsində 54 000-dən çox kredit verilib və 13 600-dən artıq yeni iş yeri açılıb.



2010-cu ilin mart ayında Mikro və kiçik kreditlərin verilməsi və məsləhət proqramına Azərbaycan KOM Kredit Məsləhət Xidmətləri adlanan 30-aylıq təşəbbüs üzrə fondan 1,6 milyon dolların istifadə edilməsinə imkan verən düzəliş edildi. Bu layihədə əsas diqqət Azərbaycanda ilkin olaraq yeddi maliyyə institutunu texniki yardım göstərməklə gücləndirməyə yönəlib ki, onlar şəhər və kənd rayonlarında KOM kreditlərini davamlı səviyyədə təmin edə bilsin.

**Bilirdinizmi? Yerli şirkətlərə Azərbaycanda BP ilə iş görmək üçün tələb olunan ilkin addımlar haqqında məlumat vermək məqsədi ilə 2010-cu ilin iyun ayında biznes inkişaf e-mərkəzi yaradıldı: [www.ecbaku.com](http://www.ecbaku.com)**

Bu təşəbbüsə start verildikdən sonra Azərbaycanın altı rayonunda dörd maliyyə institutunu təmsil edən 34 nəfər işçi kredit müfəttişliyi üzrə əsas təlim kursu keçdi.

Bundan başqa, dörd rayonda yeddi maliyyə institutunu təmsil edən 23 nəfər "tələmatçıları təlimatlandır" məşğələlərində iştirak etdi.

### **Təchizatçı müəssisələri maliyyələşdirmə mexanizmi**

Təchizatçı müəssisələri maliyyələşdirmə mexanizmi (TMMM) 2006-cı ildə BMK ilə birgə Azərbaycanda neft və qaz sənayesini təchiz edən yerli şirkətlərə kömək etmək üçün təsis edilmişdir. O, BP maddi-texniki tədarük və təchizatın idarə edilməsi (TTIE) şöbəsinin tərəfdaşlarından müqavilə bağladığı yerli təchizatçı şirkətlərə kreditlər təklif edir.

2009-cu ildə TMMM vasitəsilə təxminən 2,1 milyon dollar həcmində kredit almış dörd yerli şirkət – "Debet", "AzMetco", "Rapid Solutions" və "Student Travel International" – 2010-cu ildə öz dövriyyələrini təxminən 7,5 milyon dollaradək artırdı. Nəticədə onlar işçilərinin ümumi sayını 117 nəfərdən 230 nəfərədək ikiqat artırmağa nail oldular.

### **2011-ci il üçün perspektivlər**

2011-ci ildə biz yerli iqtisadiyyata dəstək vermək üçün bir neçə yeni təşəbbüsün həyata keçirilməsini planlaşdırırıq. Onlara aşağıdakılar aiddir:

- Yerli ehtiyatlardan istifadə ilə əlaqədar tədbirlər keçirmək. Məqsəd yerli sahibkarlığın inkişafına təsirimizin şəffaf olmasını təmin etmək, kadrların milliləşdirilməsi və əməliyyatların təhlükəsizliyi üzrə öhdəliyimizə sadıq olduğumuzu nümayiş etdirmək, yeni imkanlar yaratmaq və yeni layihələr haqqında məlumatları yaymaqdır.
- Azərbaycanda BP üçün yerliləşdirmənin vahid proqramının işlənilməsi və hazırlanması və həyata keçirilməsi. Bu proqrama milliləşdirmə strategiyası, həyata keçirilmə mərhələləri və nəzarət mexanizmləri daxildir.
- Rəqabətə davamlı yerli təchizat sistemlərinin reyestrini yaratmaq üçün yeni təchizatçı keyfiyyətinin idarə edilməsi prosesini başlamaq.



### **Yerliləşdirmə istiqamətində söyləyər qarşılıqlı faydalı nəticələr verir**

Əvvəllər "Metal Qaynaq Sınaq" şirkəti kimi tanınan MQS 1998-ci ildə Qafqaz Enerji Qurğuları Trestinin qaynaq və sınaq işləri üzrə mərkəzi əməliyyat laboratoriyasının varisi kimi yaradıldı. Laboratoriya keçmiş Sovet İttifaqının hər yerində böyük elektrik stansiyalarının tikintisində çox böyük təcrübə əldə etmişdi. Hazırda MQS Xəzər regionunun neft, qaz və neft-kimya layihələrinə cəlb edilmişdir. Onun ixtisaslaşdığı sahələrə polad konstruksiyaların, boru və boru kəməri sistemlərinin hazırlanması, şırnaqla təmizləmə, rəngləmə və qaynaq işləri daxildir.

MQS-nin direktoru Rasim Məmmədovun sözlərinə görə, şirkətin biznesdə qazandığı uğurlar əsasən təchizatçıların inkişaf etdirilməsi üzrə BP və onun tərəfdaşları tərəfindən təşkil edilmiş proqramlar ilə bağlıdır. Bu proqramlar MQS-ni keyfiyyətə nəzarət, sağlamlıq, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühit, həmçinin beynəlxalq neft və qaz sənayesinin tələb etdiyi əminlik və şəffaf hesabatvermə üzrə yeni bacarıqlarla silahlandırır. Rasim deyir: "Bizim məhsul və xidmətlərimizin keyfiyyətinə ən yaxşı sübut

BP və onun tərəfdaşları ilə Azərbaycanda həyata keçirilən neft və qaz layihələrində nail olduğumuz uzunmüddətli əməkdaşlıqdır."

Məsələn, 2008-ci ildə şirkət BP-nin milliləşdirmə strategiyası əsasında boru kəmərinə texniki xidmət və təmir işlərinin təmin edilməsi üçün dəyəri bir neçə milyon dollar olan uzunmüddətli bir müqavilə imzaladı. Daha sonra, 2011-ci ilin mart ayında BP-nin operator olduğu Səngəçal terminalı və onunla bağlı ixrac neft və qaz kəmərlərinin hazırlanması və texniki-təmir xidmətlərinin təmin edilməsi üçün üçillik kontraktın qalibi oldu.

Bundan üç il sonra MQS BP ilə davamlı tərəfdaşlığa nail oldu. BP İxrac boru kəmərlərinə texniki-təmir xidmətləri və maddi-texniki təchizat meneceri Hikmət Bağirovun sözləri ilə desək, "Biz MQS ilə əməkdaşlığımızın səviyyəsindən məmnunuq. MQS yüksək etibarlılıq nümayiş etdirir, boru kəmərinin keyfiyyətli və sərfəli şərtlərlə hazırlanmasını, eləcə də örtüyün təmiri xidmətlərini müvəffəqiyyətlə təmin edir."

İndi MQS neft-qaz sənayesində öz texniki-təmir xidmətlərini Xəzər regionundan kənara da genişləndirməyi planlaşdırır.

## İcmalarla işimiz BP Azərbaycandakı fəaliyyət obyektlərimizin yaxınlığında yerləşən icmaların davamlı inkişafına dəstək verir



Goranboyda "istixana əkinçiliyi" təşəbbüsü

2010-cu ildə bizim icma proqramımız Azərbaycanın 90 icmasında həyata keçirildi. Burada əsas diqqət icmalar üçün gəlir yaratma və daha geniş iqtisadi imkanlar yaratmağa yönəlib. Biz tərəfdaşlarımızla birlikdə bu proqrama 1,1 milyon dollardan artıq vəsait ayırdıq və bir çox layihələrə dəstək verdik. Bu layihələrə aşağıdakılar daxil idi:

### Qaradağlı icmasında kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafı

Bu birlik layihəyə Ucar rayonunun Qaradağlı kəndində 2009-cu ilin noyabr ayında start verildi. Layihə Gəncə Aqrobiznes Assosiasiyası (GABA) tərəfindən həyata keçirilir. Məqsəd kənd təsərrüfatı sektorunda çalışan icma üzvləri üçün davamlı gəlirlər yaradan mexanizmlərin təmin edilməsi idi.

Layihənin bir hissəsi kimi, 140 fermer torpağın əkin üçün yararlılığı, mal-qaranın yetişdirilməsi, dənli bitkilərin ekilməsi və biznesin idarə edilməsi kimi mövzularda təlimlərdən keçdi. 150 fermer 4 800 kiloqramdan artıq yem və tərəvəz toxumları ilə təmin olundu və yeni bir yem emalı qurğusu tikildi. Təxminən 1 785 nəfər 2010-cu ilin dekabr ayında sona çatan bu təşəbbüsdən bilavasitə faydalandı. Bu layihənin büdcəsi 119 570 dolları idi ki, bunun 67 562 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.

### Xatınlı icmasının inkişaf etdirilməsi

BP-nin və onun tərəfdaşlarının Azərbaycanda dəstək verdikləri və GABA tərəfindən həyata keçirilən bu layihə Xatınlı icmasını əhatə edir. Yem emal edən obyekt və soyuducu anbar layihələşdirildi və inşa edildi. Yüksək keyfiyyətli yem hasilatı üçün yeni dənli bitkilər və üzvi gübrə komposterlənməsi üçün bioloji qaz texnologiyası getirildi. Yeni obyektləri idarə etmək üçün

məhdud məsuliyyətli şirkət təsis edildi. Təxminən 2 400 adam 2009-cu ilin iyun ayında başlanmış və 2010-cu ilin dekabr ayında sona çatmış bu layihədən faydalandı. Layihənin 255 703 dollarlıq ümumi büdcəsinin təxminən 100 789 dolları keçən il xərcləndi.

### Goranboy icmalarında istixana əkinçiliyinin inkişaf etdirilməsi

Bu layihə GABA tərəfindən həyata keçirildi. Layihəyə 2010-cu ilin iyun ayında Goranboy rayonunun Əzizbəyov, Yolpaq, Nadirkənd və Cinli Borsunlu kəndlərində "istixana əkinçiliyi" yaradılmaqla başlandı. On iki istixana tikildi və 332 nəfər icma üzvü ilə 24 təlim məşğələsi keçirildi. 2010-cu ildə 452 sakin bu layihədən faydalandı. İl ərzində layihənin 171 255 dollarından ibarət ümumi büdcəsinin 127 693 dolları xərcləndi.

### Ağstafa Aqroxidmət Mərkəzinin işinin yaxşılaşdırılması

2009-cu ilin avqust ayında başlayan və 2011-ci ilin fevral ayında başa çatdırılan bu layihə Yerli İdarəetməyə Yardım İctimai İttifaqı tərəfindən həyata keçirildi. Layihənin hədəfi Ağstafa ərazisində Bakı-Tbilisi-Ceyhan və Cənubi Qafqaz qaz boru kəmərləri marşrutu boyunca yerləşən on altı icma idi. Məqsəd Ağstafa Aqroxidmət Mərkəzinin məhsuldarlığını və səriştəliliyini artırmaq idi. Biznes inkişafı üzrə 14 seminar keçirildi və fermerlərə müxtəlif xidmətlər göstərildi. Təxminən 300 nəfər təlim məşğələlərində iştirak etdi və bu layihədən 2 000 nəfər icma üzvü bilavasitə faydalandı. Layihənin büdcəsi 129 273 dollar təşkil edirdi ki, bu məbləğin 71 222 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.

### İcma mikro-layihələrinin idarə edilməsi

Büdcəsi 1 389 295 dollar olan bu layihənin həyata keçirilməsinə 2009-cu ilin yanvar ayında başlandı və "Ümid" sosial inkişafa dəstək təşkilatı (SİD) tərəfindən həyata keçirildi. Layihənin məqsədi Ağsudən Ağstafayadək 39 icmanı davamlı sosial-iqtisadi inkişaf üçün tələb olunan bacarıq və resurslarla təchiz etmək idi. 2010-cu ildə layihə xərcləri 459 427 dollara bərabər oldu və təxminən 59 215 nəfər bu layihədən faydalandı. Təşəbbüs çərçivəsində 39 mikro-layihə uğurla başa çatdırıldı. İcma üzvləri rəhbərlik və qrup tərkibində iş, layihənin idarə edilməsi və müqavilələrin hazırlanması kimi

sahələri əhatə edən ixtisaslaşdırılmış 148 təlim kursunda iştirak etdi. Layihə 2010-cu ilin noyabr ayında başa çatdı.

### İqtisadi imkanların genişləndirilməsi və icma bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi proqramı

"Ümid" SİD tərəfindən həyata keçirilən bu 18-aylıq layihə 2009-cu ilin oktyabr ayında başlandı və Kürdəmir, Ucar və Ağdaş rayonlarının icmalarını əhatə etdi. Məqsəd sahibkarlar üçün yerli vəziyyəti yaxşılaşdırmaq və gənclərin işlə təmin edilməsinə dəstək verməkdir.

2010-cu ildə 44 nəfər usta yanında şagirdlik təlimindən keçdi və 33 usta köməkçisi iş tapmağa nail oldu. İcma üzvləri üçün bacarıqların yaradılması məqsədi ilə 160-dan çox seminar məşğələsi keçirildi və icmalarda irəli sürülən 11 biznes ideyasına 60 000 dollar məbləğində qrantla dəstək verildi. Hesablamalara görə, 2010-cu ilin sonuna qədər 50 286 nəfər icma üzvü bu proqramdan faydalanıb. Layihənin ümumi büdcəsi 326 155 dollar idi ki, bunun 81 529 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.

### Süd məhsulları istehsalçılarına icma əsaslı dəstəyin təmin edilməsi

"Ümid" SİD tərəfindən həyata keçirilən bu birlik layihə 2010-cu ilin iyul ayında başlandı. Onun məqsədi süd məhsulları istehsal edən kiçik və orta fermer təsərrüfatlarını genişləndirmək və regional toplama mərkəzi ilə kommersiya emalçıları arasında əlaqələri yaxşılaşdırmaqla süd istehsal edən özəl fermer təsərrüfatları və kiçik fermerlərin davamlı inkişafını gücləndirməkdir.

Layihənin əsas maliyyələşdiricisi ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi (USAID) ilə birgə BP və onun Azərbaycandakı tərəfdaşlarıdır. Bu layihə üçün BP bütövlükdə 86 000 dolları ayırmışdır ki, bunun 60 002 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.

Bu il ərzində layihə ilə əlaqədar planlar hazırlandı və təsdiq üçün USAID-ə təqdim edildi. Yeddi rayonun 50 icmasında iştirakçı üçün məlumatlandırma məşğələləri keçirildi. Beş rayonun (Yevlax, Goranboy, Samux, Şəmkir və Göygöl) kəndləri hədəf icmalar kimi seçildi. Layihənin bir hissəsi kimi təlim materialları və məlumat kitabçaları hazırlandı. Layihə çərçivəsində yeddi süd toplayan məntəqədə və 24 süd emal edən məntəqədə yoxlama keçirildi. İki süd emal edən məntəqə seçildi və onlardan biri ilə anlaşma memorandumu imzalandı.

## Gənclərin inkişafına dəstək

Biz Azərbaycanda gənclərin bacarıq və vərdişlərini yaxşılaşdırmağı nəzərdə tutan bir sıra təşəbbüsləri də maliyyələşdirdik:

- “Ümid” SİD tərəfindən həyata keçirilən və 2010-cu ilin noyabr ayından başlayaraq 2012-ci ilin iyununa qədər davam edəcək bir layihə. Məqsəd davamlı bazar yanaşmaları vasitəsilə icma iş adamlarının və gənclərin bacarıq və gəlirlərini artırmaqdan ibarətdir. Buna nail olmaq üçün biz birləşdirilmiş büdcə metodundan istifadə edərək icma layihələri həyata keçirməyi, təhlükəsiz və yeni texnologiyaların tətbiqi ilə icma iş adamlarının imkanlarını genişləndirməyi və gəncləri inkişafın hərəkətverici qüvvəsi kimi fəaliyyət göstərməyə təşviq etməyi planlaşdırırıq. Layihənin büdcəsi 500 000 dollardır.
- Avrasiya Əməkdaşlıq Fondu tərəfindən həyata keçirilən birillik gənclərin inkişafı layihəsi. Məqsəd gənclərə biznesə başlamaq və mikro-iqtisadi layihələr həyata keçirmək təcrübəsi aşılamaqla onların iqtisadi və sahibkarlıq imkanlarını artırmaqdan ibarətdir. Beş rayonda on hədəf icmanın gənclərini əhatə edən beş gənclər fondu yaradıldı. Hər bir fondun öz icmalarında digər gənclərə bacarıqların yaradılması və biznes təlimləri keçən yeddi üzvü var idi. Hər rayonda iki və ya üç ən yaxşı biznes planı və ya mikro-iqtisadi layihənin həyata keçirilməsi üçün fondlar vasitəsilə maliyyə köməyi göstərildi. 2010-cu ildə bütövlükdə bu layihədən 100 gənc faydalandı. Layihənin büdcəsi 138 551 dollar idi ki, bunun 129 445 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.
- Gənclərin məşğulluğu və iqtisadi imkanların genişləndirilməsi üzrə “Ümid”in həyata keçirdiyi üçillik təşəbbüs. Bu layihədə əsas diqqət Bakı Dəhlizindəki icmalara yönəlmişdi və layihənin məqsədi gənclərə peşə və sahibkarlıq vərdişləri aşılamaq, onlara iş tapmaqda və ya öz bizneslərinə başlamaqda kömək etmək idi. Bu layihə 2010-cu ilin avqust ayında başa çatdı. Bütövlükdə 214 gənc kursları qurtardı. Bundan sonra onların 145 nəfəri işə götürüldü, 45 nəfəri isə Sıçrayışlı Başlanğıc üçün İqtisadi Layihə qrantlarının köməyi ilə öz bizneslərini qurmağa nail oldu. Layihənin büdcəsi 439 090 dollar idi ki, bunun 66 404 dolları 2010-cu ildə xərcləndi.
- 2010-cu ilin dekabrında gənclərin sahibkarlıq bacarıqları əldə etməsinə yönəlmiş dördüncü bir layihə başladı. Layihə 2012-ci ilin iyun ayınadək davam edəcək. Azərbaycan İcma İnkişafı Tədqiqat, Təlim və Resurs Mərkəzi tərəfindən həyata keçirilən bu layihə

## Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyədə sosial xərclər, 2010

(min dollar)

	BP və tərəfdaşları	Yalnız BP	Yalnız BP (%)
Azərbaycan	4 776	2 341	49%
Gürcüstan	5 824	1 369	23%
Türkiyə	3 718	938	30%
Cəmi	13 718	4 648	34%



### Bacarıqlar müvəffəqiyyətə çevrilir

Usta yanında şagirdlik proqramında iştirak etməyin müsbət nəticələri özünü iştirakçıların sonrakı uğurlarında çox yaxşı göstərir.

Ruhidə Şahmərđanova 2007-ci ildə BP və onun tərəfdaşlarının dəstək verdiyi “Gələcək İcmalar” proqramı çərçivəsində “Ümid” SİD tərəfindən təklif edilən bərbərlik üzrə altı-aylıq usta yanında şagirdlik kursunun məzunlarından biridir. Bu proqram vasitəsilə Ruhidə dəyərli bacarıqlar əldə etdi və öz biznesinə başlamaq üçün qrant aldı. Sonra o, effektiv bir biznes planı tərtib etdi və irəli gedərək öz biznesini qurdu – Hacıqabul şəhərində “Fidan” gözəllik salonunu açdı.

Bu müvəffəqiyyət Ruhidəni tam qanə etmədi, öz bacarıqlarını başqalarına da aşılamaq istədi. Belə ki, o, BP və onun tərəfdaşlarının dəstəyi ilə “ÜMİD” SİD-in həyata keçirdiyi davam etməkdə olan usta yanında şagirdlik təlim proqramına qoşuldu. Lakin bu dəfə o, gənc şagirdlərin müəllimi oldu. O belə deyir: “Mən sənətin bütün sirlərini şagirdlərimə ötürməyə üçün əlimdən gələni edirəm. İstəyirəm ki, onlar elə peşəkar olsunlar ki, gələcəkdə başqa birisini öyrədə bilsinlər”. Ruhidənin öz işinə vurğunluğu iki təzə usta köməkçisi – Bənövşə Süleymanova və Aysən İbrahimovanı özünə cəlb etdi və onlar bu yaxınlarda “Fidan” gözəllik salonunda kurs keçməyə başladılar.

bacarıqların inkişaf etdirilməsi üzrə təlim kursları təklif edir. Bu layihədən təxminən 600 nəfər gəncin faydalanacağı gözlənilir. Bu təşəbbüsün həyata keçirilməsinə cəmi 98 845 dollar ayrılmışdır.

### Əməkdaşların cəlb edilməsi proqramı

Əməkdaşların cəlb edilməsi proqramı (ƏCP) əməkdaşlarımızı təşviq edir ki, onlar öz vaxt və istedadlarını könüllü olaraq icmalara sərf etsin, belə ki, şirkət təşəbbüsə vaxtın dəyəri qədər dəstək verir. 2010-cu ildə 30-a yaxın əməkdaş müxtəlif təhsil layihələri vasitəsi ilə ƏCP-də iştirak edərək öz vaxtlarından 1 721 saat töhfə verdilər ki, bunun dəyər ekvivalenti 34 420 dollardır.

2009-cu ilin noyabr ayından 2010-cu ilin dekabr ayınadək yerli QHT – “Sağlam həyat” təşkilatı ƏCP-nin topladığı vəsaitdən istifadə etməklə dəyəri 70 120 dollar olan 11 ƏCP layihəsini həyata keçirdi. Buraya BP-nin verdiyi 34 420 dollar, layihəni həyata keçirən QHT-nin 16 890 dollar payı və BP Azərbaycan əməkdaşlarının 18 893 dolları məbləğində bəxşisi daxil idi. Həyata keçirilən təşəbbüslər arasında aşağıdakı layihələr də var idi:

- Meqa kitabxana layihəsinin 2-ci mərhələsi. Dəyəri 5 000 dollar olan bu layihə Neft Akademiyasında və digər təhsil müəssisələrində neft və qaz ixtisasları üzrə təhsil alan 1 500 tələbəyə kömək etmək üçün nəzərdə tutulmuşdu. Mühəndis-geoloq və digər neft-qaz ixtisaslarına dair kitablar onlayn alındı və Azərbaycan Dillər Universitetinin İnformasiya Resurs Mərkəzinə verildi.
- BP-nin kitabxana təşəbbüsü. Bu təşəbbüs əvvəlcədən seçilmiş altı məktəbin ikisində – Hacıqabulda 5 nömrəli və Yevlaxda 8 nömrəli orta məktəbdə kitabxanalarının təmiri və/yaxud bərpası və yeni kitab rəflərinin quraşdırılması işlərini əhatə edirdi. 18 891 dollarlıq büdcəsinin üçdə iki hissəsi BP AGT əməkdaşlarının bəxşisləri hesabına maliyyələşən bu iki layihədən təxminən 80 müəllim və 1 565 şagird faydalandı.

## Mədəni irsin qorunub saxlanması Biz Azərbaycanın mədəni irsini qorumaq üçün ABŞ-da yerləşən Smitsonian İnstitutu və Azərbaycan Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutu ilə əməkdaşlıq edirik



- 1 Bakı-Tbilisi-Ceyhan boru kəmərinin çəkilməsi zamanı aşkar edilmiş qədim maddi mədəniyyət nümunələri
- 2 Zeynalabdin Tağıyev barəsində kitabın təqdimatı

BTC/CQBK-nin (Bakı-Tbilisi-Ceyhan/Cənubi Qafqaz qaz boru kəməri) mədəni irs proqramı 2008-ci ildə Azərbaycanda və Gürcüstanda həyata keçirilməyə başladı. Onun əsas tərkib hissələri potensialın yaradılması və ictimaiyyətin məlumatlandırılması işlərindən ibarətdir. BP və onun tərəfdaşları bu proqrama 1 078 000 dollar məbləğində vəsait ayırıb. 2010-cu ildə bu məbləğin 395 300 dolları xərcləndi.

İl ərzində Vaşinqton şəhərində yerləşən Smitsonian İnstitutu (Sİ) bu proqram və BTC/CQBK marşrutu boyunca aşkar edilən maddi mədəniyyət nümunələri barədə bir neçə dildə "Boru kəmərləri dəhlizində keçmiş və gələcək irs" adlı bir kitab nəşr etdirdi.

2010-cu ilin aprel ayında BTC/CQBK-nin mədəni irs proqramından bəhs edən [www.agt.si.edu](http://www.agt.si.edu) veb-saytı istifadəyə verildi.

Xəzər Enerji Mərkəzi öz arxeoloji sərgisinin nümayişini davam etdirdi (Təhsil təşəbbüsləri bölməsinə baxın).

Aprel ayında Sİ həm də BTC/CQBK-nin arxeoloji proqramında iştirak etmiş Azərbaycan və Gürcüstan arxeoloqları/alimləri üçün maddi-mədəniyyət nümunələrinin qiymətləndirilməsi, toplanması və qorunub saxlanması üzrə ikigünlük seminar keçirdi. Seminarı Sİ, Arizona Universiteti və Berlin Milli Muzeyinin beynəlxalq ekspertləri apardı. Qobustan Dövlət Tarix-İncəsənət Qoruğunun, Azərbaycan Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun və Gürcüstan Milli Muzeyinin 40-dan artıq təmsilçisi bu seminarla iştirak etdi.

Bundan başqa, il ərzində azərbaycanlı xeyriyyəçi və neft sənayeçisi Hacı Zeynalabdin Tağıyevə həsr edilmiş foto-albomun nəşrinə sponsorluq etdik. Bu albom (ingilis və Azərbaycan dillərində) xeyriyyəçilik, milli sərvəti təhsil və mədəniyyətin inkişaf etdirilməsinə sərf etmək ideyalarını təbliğ edir.



### Gələcəyin təməli qoyulur

Günel Abdullayeva 2010-cu ildə BP-nin Azərbaycanda maliyyə dəstəyi ilə Qafqaz Universitetinin kimya mühəndisliyi fakültəsi açılışında ora qəbul edilən səkkiz tələbədən biridir. Universitetə qəbul imtahanında o, ölkədə ən yüksək (700) bal toplamağa nail oldu.

Yeni proqrama daxil olan Günel Azərbaycanda həm də beynəlxalq səviyyədə qəbul edilmiş kurikulum və yeni təsis edilmiş kimya laboratoriyasından faydalanan ilk tələbələrəndən biri oldu. 2011-ci ildə tam işlək vəziyyətdə olacaq laboratoriyaya dolaşan Güneli onun müasirliyi və avadanlıqları heyretləndirdi.

Qafqaz Universitetində bu ali təhsil təsisatının açılmasına dəstək verməklə, BP Azərbaycanda yerli tələbələrin ölkəni tərk etmədən beynəlxalq səviyyədə təhsil alması üçün yeni imkanlar yaratmağa ümid edir. BP-nin Azərbaycanda təhsil bölməsinin rəhbəri Ceyhun Kərəmov deyir: "Yüksək potensiallı azərbaycanlı tələbələrin kimya mühəndisliyi ixtisasını seçməsindən çox məmnunluq və bizim maliyyə dəstəyimiz onlara təhsillə bağlı qarşılarına qoyduqları məqsədlərə çatmaqda kömək edəcəkdir. İnanırıq ki, bu fakültə Azərbaycanın kimya mühəndisliyi sahəsini inkişaf etdirərək beynəlxalq səviyyəyə çatdırmaq işində hərəkətverici qüvvə olmaq potensialına malik mütəxəssislər yetişəcəkdir."

## Təhsil təşəbbüsləri Təhsil təşəbbüslərinə dəstək vermək Azərbaycanda davamlı biznes qurmaq istiqamətində söylərimizin ayrılmaz hissəsidir

Bizim 2010-cu ildə mühüm bir təşəbbüsümüz Qafqaz Universitetində kimya mühəndisliyi fakültəsinin yaradılmasına verdiyimiz dəstək oldu. Biz həmçinin Azərbaycanda Layihələrin İdarə edilməsi Kollecinin açılması üçün razılaşma imzaladıq və bir çox təqaüd proqramlarına dəstəyimizi davam etdirdik.

### Qafqaz Universiteti layihəsi

Biz Qafqaz Universitetində kimya mühəndisliyi, neft-qaz mühəndisliyi və maşınqayırma kimi sahələr üzrə beynəlxalq səviyyəli bakalavr proqramlarının qurulmasına dəstək veririk. 2010-cu ildə universitetin kimya mühəndisliyi fakültəsi açıldı və fakültəyə ilk 29 tələbə qəbul edildi. 2011-ci ildə açılacaq kimya mühəndisliyi laboratoriyası ilə əlaqədar hazırlıq işlərinə başlandı.

Bu ilk addımların uğurundan asılı olaraq, layihə gələcəkdə Qafqaz universitetində neft-qaz mühəndisliyi və maşınqayırma fakültələrinin açılmasını nəzərdə tutur. Bu layihənin həyata keçirilməsi üçün BP bir milyon dollar ayırmışdır.

### Azərbaycanda Layihələrin İdarə edilməsi Kolleci

2010-cu ilin noyabr ayında BP və onun tərəfdaşları Azərbaycanda Layihələrin İdarə edilməsi Kolleci açmaq üçün "ESI International" şirkəti ilə müqavilə imzaladı. "ESI International" layihələrin idarə edilməsi və biznes analizi üzrə təlimləndirmə sahəsində aparıcı şirkətlərdən biridir. BP bu təşəbbüsə 2013-cü ilədək dəstək verəcək. Bu məqsədlə bir milyon dollar ayrılmışdır. Kolleci Xəzər Universitetinin nəzdində fəaliyyət göstərəcək və proqrama qəbul hər kəsə açıq olacaqdır.

### Məktəbəqədər təhsilə dəstək

Bu layihə dövlət uşaq bağçalarında məktəbəqədər təhsilin keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq və Azərbaycanda belə bağçalardan istifadə imkanlarını genişləndirmək üçün nəzərdə tutulmuşdur. Təhsildə İnnovasiya Mərkəzi layihənin həyata keçirilməsinə 2010-cu ilin dekabr ayında başladı. Layihə Şəmkir, Tovuz və Samux rayonlarının beş icmasını əhatə edir və bir il davam edəcək. Layihənin büdcəsi 103 475 dollardır.

### BP-nin tələbə təqaüd proqramı

Azərbaycanda BP tərəfindən maliyyələşdirilən BP-nin tələbə təqaüd proqramı 2007-ci ildə başlanıb. Proqram Dövlət Neft Akademiyasında neft mühəndisi və yerşünaslıq ixtisasları üzrə təhsil alan tələbələrə təhsilə dəstək verir.

2011-ci ilin əvvəlinə 180 nəfər birinci və ikinci kurs tələbəsi, o cümlədən 2010-cu ildə 57 tələbə BP-nin tələbə təqaüdü alıb. 2010-cu ildə ən yüksək balla akademiya qəbul olmuş 30 tələbə BP-dən hədiyyə kompüterlər aldı. Biz həmçinin 27 nəfər ikinci kurs tələbəsinin ingilis dili kurslarında təhsil almasına sponsorluq etdik. Qalan tələbələrə isə maddi köməklik göstərildi.

### BP-nin tələbələr üçün geologiya üzrə yay praktikası kursu

2010-cu ilin yayında BP Azərbaycanda tələbələr və aspirantların sedimentologiya və struktur geologiya üzrə yay çöl-səhra təcrübəsinə sponsorluq etdi. Biliklərin qiymətləndirilməsindən sonra ərizə vermiş 80 nəfər arasından 27 tələbə seçildi. Kurs Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və Miçiqan Universitetinin nümayəndələri tərəfindən keçirildi.

### BP-nin yerşünaslıq və mühəndislik üzrə silsilə mühazirələri

Biz yerli geoloq və mühəndislərə öz bilik və bacarıqlarını artırmağa kömək etmək məqsədi ilə yerşünaslıq və mühəndislik üzrə silsilə mühazirələrin oxunmasına sponsorluğu davam etdirdik. Kurslar hər ay Dövlət Neft Akademiyasında keçirildi. Azərbaycandan və digər ölkələrdən olan ekspertlər diqqəti geologiya, geofizika və mühəndislik sahələri üzərində cəmlədi. Yerli universitetlərin bir çox tələbəsi və elm adamları bu mühazirələrdə iştirak etdi.

### Cənubi Xəzər hövzəsinin modelləşdirilməsi mərkəzi

BP 2008-ci ildə Milli Elmlər Akademiyasının Geologiya İnstitutunda Cənubi Xəzər hövzəsinin modelləşdirilməsi mərkəzi açdı. Mərkəz müasir geoloji modelləşdirmə avadanlıqları ilə təchiz edilib və mürəkkəb cənubi Xəzər hövzəsinin səthaltı modelləşdirilməsinə kömək edir. Buraya geologiya, geofizika, geokimyə və biostratigrafiya kimi müxtəlif elm sahələri cəlb olunur.

Mərkəzdə BP öz təcrübəsini neft və qaz sənayesi mütəxəssisləri ilə bölüşür, həmçinin bir institut elmi işçisinin Parisdə və bir neçə nəfərin Milli Elmlər Akademiyasının Geologiya İnstitutunda təcrübə keçməsinə sponsorluq edir. Ərazidə əsas kollektor vahidlərinin və ayıran təbəqələrin<sup>9</sup> paylanması daha yaxşı başa düşmək məqsədi ilə 2010-cu ildə bəzi sahələri-quru keçid zonası strukturlarının üçölçülü geoloji modeli hazırlandı.

### BP-nin maliyyələşdirdiyi biznes jurnalistikası üzrə təlim proqramı

On ildən də çox davam edən və BP tərəfindən maliyyələşdirilən biznes jurnalistləri üçün ingilis dili kursunda indiyədək təxminən 200 nəfər yerli jurnalist iştirak etmişdir. 2006-cı ildə biz biznes jurnalistikası üzrə təlim proqramına başlamaqla bu təşəbbüsün uğurlarını artırmaq qərarına gəldik.

2010-cu il ərzində bu proqramda əvvəlki dil təlimi mərhələsi iştirakçıları arasında seçilmiş altı nəfər qabaqcıl azərbaycanlı jurnalist iştirak etdi. Onlar çap, radio və onlayn kütləvi informasiya vasitələrinin təmsilçiləri idi. Bu altı nəfərə təhqiqatçı jurnalistika və sosial media vasitələrindən istifadə üzrə təlim keçildi. Onları həmçinin bir təlimatçı kimi öz bilik və bacarıqlarını başqalarına vermək üçün təlimləndirdilər. Orup 2010-cu ildə Tompson Fondunda təlim keçmək üçün iki dəfə Böyük Britaniyaya səfər etdi.

### Azərbaycanda neft və qaz ixtisasları üzrə təqaüd proqramı

BP və onun tərəfdaşlarının maliyyələşdirdiyi bu proqram azərbaycanlı tələbələrə Türkiyə və Azərbaycan universitetlərində mühəndislik və yerşünaslıq elmləri üzrə bakalavr və magistr pilləsi üzrə təhsil almağa imkan yaradır. 2010-cu ildə beş nəfər magistr və 74 nəfər bakalavr təhsili alan tələbəyə köməklik göstərildi. Bu proqram çərçivəsində 26 tələbə 2010-cu ildə universitet təhsilini başa vurdu. 2010-cu ildə verdiyimiz təqaüdlərin dəyəri 300 000 dollardan çox idi.

### Xəzər Enerji Mərkəzi

2010-cu ildə mərkəzə cəmi 4 395 nəfər, o cümlədən 1 983 yaşlı və 2 412 məktəbli baş çəkdi. 2009-cu ildə bu rəqəmlər müvafiq olaraq 2 769 yaşlı və 2 443 uşaq olmuşdur. Qonaqları terminalda həyata keçirilən bəzi texniki proseslərlə tanış etmək və əməliyyat sahələrinə səfərləri optimallaşdırmaq məqsədi ilə mərkəz "Səngəçal terminalına səyahət" adlı filmi nümayiş etdirməyə başladı.

Orta məktəb müəllimlərinin xahişi ilə mərkəz gənclər üçün yeni "kosmos" sərgisi və "obyektlər necə uçar" adlı bir elmi tamaşa hazırladı. Tezliklə bu tamaşa mərkəzin gənclər arasında ən sevilən elmi tədbir oldu. O, fizika qanunlarını izah edir, təyyarələrin və raketlərin necə uçmasını göstərir.

<sup>9</sup> Neft və qazın kollektorda tutulub saxlanması mümkün edən əsas məhsuldar qatlar və onların üstünü örtən laylar.

# Beşillik icra göstəriciləri<sup>a</sup>

31 dekabr tarixində qurtaran il üçün	2006	2007	2008	2009	2010
<b>İstismar</b>					
Hasil edilmiş karbohidrogenlərin ümumi həcmi (gündə min barel neft ekvivalenti) <sup>b</sup>	509	779	881	1 023	<b>1 036</b>
<b>Maliyyə<sup>c</sup></b>					
Əməliyyat məsrəfləri – sərf olunmuş ümumi məbləğ (min dollar)	254 000	615 000	1 154 000	1 174 000	<b>831 000</b>
Əsaslı məsrəflər – sərf olunmuş ümumi məbləğ (min dollar)	4 437 000	3 404 000	2 659 000	1 443 000	<b>2 096 000</b>
<b>Əməyin təhlükəsizliyi<sup>d</sup></b>					
Ölüm halları – əməkdaşlar	0	0	0	0	<b>0</b>
Ölüm halları – podratçılar	1	0	0	1	<b>0</b>
İş gününün itirilməsi hadisələri – işçi qüvvəsi	5	5	3	0	<b>1</b>
İş gününün itirilməsi hadisələrinin tezliyi – işçi qüvvəsi	0,03	0,04	0,02	0	<b>0,009</b>
Qeydiyyatda alınan xəsarətlər – işçi qüvvəsi	39	41	49	24	<b>15</b>
Qeydiyyatda alınan xəsarətlərin tezliyi – işçi qüvvəsi	0,25	0,31	0,36	0,21	<b>0,14</b>
İşlənmiş saatlar – əməkdaşlar (milyon saat) <sup>e</sup>	5,73	11,53	6,09	5,87	<b>6,74</b>
İşlənmiş saatlar – podratçılar (milyon saat) <sup>f</sup>	25,45	14,76	21,12	17,26	<b>14,92</b>
<b>Ətraf mühit</b>					
Birbaşa karbon dioksid (CO <sub>2</sub> ), ümumi <sup>g</sup> (min ton)	1 686,5	1 980,1	3 667,7	3 827,1	<b>3 656,8</b>
Dolayısı ilə karbon dioksid (CO <sub>2</sub> ) (min ton)	0,4	0,3	0,5	0,4	<b>0,5</b>
Birbaşa metan (CH <sub>4</sub> ), ümumi (min ton)	5,7	9,4	20,8	15,6	<b>10,5</b>
Birbaşa istixana qazı (İXQ) emissiyaları <sup>h</sup> , ümumi (min ton CO <sub>2</sub> ekvivalenti)	1 806,5	2 176,2	4 113,9	4 155,4	<b>3 876,4</b>
Məşəldə yandırılma (kəşfiyyat və hasilat), ümumi (ton)	332 641	280 774	841 856	574 922	<b>423 265</b>
Kükürd dioksid (SOx), ümumi (ton)	237	795	3 034	2 842	<b>3 396</b>
Azot oksidləri (NOx), ümumi (ton)	3 711	3 786	7 243	8 412	<b>8 908</b>
Qeyri-metan karbohidrogenlər, ümumi (ton)	7 562	3 014	4 965	2 816	<b>2 398</b>
Neft dağılmalarının sayı <sup>i</sup>	18	12	12	12	<b>11</b>
Dağılmış neftin həcmi (litr)	29 925	40 327	12 154	9 831	<b>32 181<sup>j</sup></b>
Yığılmamış neftin həcmi (litr)	3 674	1 532	1 112	1 039	<b>392</b>
Suya atılmalar – tərkibində sintetik əsaslı qazma məhlulu olan qazma şlamları (ton)	1 563	6 811	808	890	<b>3 308</b>
<b>Əməkdaşlar</b>					
BP-nin Azərbaycandakı daimi əməkdaşlarının sayı	2 048	2 199	2 201	2 328	<b>2 470</b>
Yerli əməkdaşlar	1 560	1 712	1 839	1 975	<b>2 159</b>
Əcnəbi əməkdaşlar	488	487	362	353	<b>311</b>
BP-nin Azərbaycandakı daimi ixtisaslı işçilərin sayı	1 764	1 949	1 994	2 237	<b>2 378</b>
Yerli əməkdaşlar	1 276	1 462	1 632	1 889	<b>2 067</b>
Yerli əməkdaşlar (%)	72%	75%	82%	84%	<b>87%</b>
Əcnəbi əməkdaşlar	488	487	362	348	<b>311</b>
Azərbaycan vətəndaşları olan yüksək vəzifəli menecerlər	40	69	102	117	<b>132</b>
<b>Sosial xərclər</b>					
BP AGT və tərəfdaşları üçün cəmi, ümumi (milyon dollar)	17,12	16,10	13,9	12,6	<b>13,7<sup>k</sup></b>

<sup>a</sup> Əgər başqa cür göstərilməyibse, icra göstəriciləri yalnız BP Azərbaycana aiddir.

<sup>b</sup> Hesablama gündə min barel neft ekvivalenti (mboe) ilə aparılır. Buraya Azəri-Çirraq-Dərinsulu Günəşli nefti, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə (ARDNŞ) çatdırılan səmt qazı, həmçinin Şahdəniz qaz və kondensatı daxildir.

<sup>c</sup> BP AGT və onun tərəfdaşları.

<sup>d</sup> BP AGT üçün kumulativ göstəricilər. Azərbaycan üzrə verilənlər üçün səhifə 30-a baxın.

<sup>e</sup> Əməkdaşlar tərəfindən işlənmiş saatlar BP AGT ilə iş müqaviləsi olan şəxslərin işlədiyi saatlar kimi təyin olunur. Bu tərif BP qrupunun tərifinə uyğundur.

<sup>f</sup> Podratçılar tərəfindən işlənmiş saatlar bizim nəzarət sferamızda podratçıların işlədiyi saatlar kimi təyin olunur. Bu tərif BP qrupunun tərifinə uyğundur.

<sup>g</sup> Ümumi rəqəmlər hasilatın pay bölgüsü sazişlərində (HPBS) iştirak edən bütün tərəfdaşların paylarının məcmusunu əks etdirir. Xalis rəqəmlər HPBS-də BP-nin iştirak payını göstərir.

<sup>h</sup> Birbaşa İXQ emissiyaları əməliyyatlardan hasil olan fiziki emissiyalardır. Dolayısı ilə İXQ emissiyaları kənar mənbələrdən buxar, elektrik və istiliyin əməliyyatlar tərəfindən idxal nəticəsində meydana gəlir.

<sup>i</sup> Dağılmaların tərfi indi BP qrupunun hesabat standartlarına uyğundur. Neft dağılmaları bir bareldən (42 ABŞ qallonuna bərabər 159 litr) çox və ya ona bərabər istənilən maye karbohidrogen dağılması kimi təyin edilir.

<sup>j</sup> Dağılmaların həcmindəki bu artım Şərqi Azəridə səhv klapanın istifadəsi nəticəsində böyük bir dağılmanın meydana gəlməsi ilə bağlıdır. Bu dağılmanın həcmi cəmi 23 848 litr olub. 2010-cu ildə baş verən karbohidrogen dağılmalarının ümumi həcminin 74%-ini təşkil edən bu dağılma tam yığılaraq təmizlənib.

<sup>k</sup> Bu, nağd ödənilən rəqəmdir; əvvəlki illərdə olduğu kimi BTC qrantı və BP-nin Gürcüstana verəcəyi məbləğ bura daxil deyil.

# MHŞT üzrə hesabat məlumatları, 2004-2010<sup>a</sup>

	2004			2005			2006			2007			2008			2009			2010		
	1 yanvar - 31 dekabr			1 yanvar - 31 dekabr			1 yanvar - 31 dekabr			1 yanvar - 31 dekabr			1 yanvar - 31 dekabr			1 yanvar - 31 dekabr					
	Dəyər	Həcm <sup>b</sup>		Dəyər	Həcm		Dəyər	Həcm		Dəyər	Həcm		Dəyər	Həcm		Dəyər	Həcm		Dəyər	Həcm	
miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	miilyon dollar	Neft mmböe	Qaz (tabii, səmt) ncm	
1. Xarici şirkətin fəaliyyət göstərdiyi ölkə hökumətinə ödənişləri/ ayırmaları 1a) Xarici şirkətin hesabatında hökumətə düşən pay - natura ilə (ARDNF) - nağd pulla		2,29		4,89		6,498			0,615	10,360		33,448	51,283		20,561	65,743		<b>68,403</b>	<b>76,035</b>		
Mənfəət vergisi						472,032			799,735		797,721				264,887			<b>328,302</b>			
İmzalanma bonusu və digər bonuslar									12,750		0,845				0,000			<b>0,000</b>			
Digər ödənişlər, o cümlədən: a) nəqliyyat tarifi (ARDNF) b) akrhesabı ödəmələri (ARDNF)	3,95		4,45		4,212		0,000		0,450		0,900		1,372		0,000			<b>1,222</b>	<b>0,000</b>		
2. Xarici şirkətin fəaliyyət göstərdiyi ölkənin dövlət şirkətinə ödənişləri/ ayırmaları																					
2a) Xarici şirkətin hesabatında yerli dövlət şirkətinə düşən pay - natura ilə - nağd pulla																					
Digər ödəmələr, o cümlədən: a) nəqliyyat tarifi (ARDNŞ) b) akrhesabı ödəmələri (ARDNF) <sup>c</sup>	0,07	948 576,000	0,81	1 778 570,000	1,214	2 191 730 873,711	0,277	2 295 392 277,963	n/a <sup>d</sup>	1 967 495 330,355	n/a <sup>d</sup>	3 640 412 267,96	n/a <sup>d</sup>	3 190 738 758,110							

<sup>a</sup> 2003-cü ilə dair məlumatlarla 2007-ci il BP Azərbaycanda Davamlı inkişaf haqqında hesabatın 60-cı səhifəsində tanış olmaq olar.

<sup>b</sup> mmböe – milyon barel neft ekvivalenti; ncm – normal kub metr.

<sup>c</sup> Natura ilə – Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu (ARDNF); nağd pulla – Şahdəniz qazına görə ödəniş.

<sup>d</sup> Şimal ixrac boru kəməri (ŞİBK) marşrutu üçün nəqliyyat tarifləri ARDNŞ-yə hökumətin təmsilçisi kimi deyil, kommersiya strukturu kimi ödənilir. ŞİBK-nin operatorluğunu 2008-ci ildə ARDNŞ öz üzərinə götürdü.

<sup>e</sup> Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkətinin operatoru kimi BP ARDNŞ-yə verilən səmt qazı üçün məcmu ümumi rəqəm haqqında hesabatı öz hesabat formasında verir.

# Müstəqil əminlik bəyanatı

Bu hesabat BP qrupunun auditorları olan “Ernst & Young” şirkəti tərəfindən yoxlanılmışdır. Yoxlama prosesinin əsas məqsədi hesabatın mətnində BP-nin davamlı inkişafı ilə bağlı fəaliyyətinə dair məlumatların, açıqlamaların və faktların dəlillərə əsaslandığını təsdiq etməkdən ibarətdir. Müstəqil üçüncü tərəfin hesabatın məzmununa zəmanət verməsi bu prosesin əsasında dayanır. “Ernst & Young”ın gördüyü işlərin əhatə dairəsi və nəticələri aşağıda verilib.

## Müstəqil şirkətin BP rəhbərliyinə əminlik barədə təminat bəyanatı

2010-cu il üçün BP Azərbaycan Davamlı inkişaf haqqında hesabat (“Hesabat”) bu biznes bölümü daxilində məlumatların toplanması və təqdim edilməsinə görə məsuliyyət daşıyan BP Azərbaycan rəhbərliyi tərəfindən hazırlanmışdır. Bizim məsuliyyətimiz, aşağıda göstəriləni kimi, BP rəhbərliyinin təlimatlarına uyğun olaraq Hesabatda verilmiş məlumat, fakt və işıqlandırılmış məsələlərin əhatə dairəsi barədə məhdud əminlik öhdəliyini yerinə yetirməkdən ibarətdir.

Bu işlərin yerinə yetirilməsində biz yalnız “BP p.l.c.”nin rəhbərliyi qarşısında onlarla razılaşdırılmış səlahiyyətlər çərçivəsində cavabdehik. Buna görə də, hər hansı digər bir məqsəddə görə və ya hər hansı digər şəxs və ya təşkilat qarşısında heç bir məsuliyyət daşırıq. Hər hansı üçüncü tərəfin Hesabatı nə dərəcədə etibar etməsinin məsuliyyəti tamamilə onun öz üzərinə düşür.

## Gəldiyimiz nəticələr gördüyümüz hansı işlərə əsaslanır

Əminlik üzrə götdürdüyümüz öhdəlik Beynəlxalq Mühasiblər Federasiyasının Beynəlxalq Standartlarına (ISAE3000)<sup>a</sup> uyğun olaraq planlaşdırılmış və həyata keçirilmişdir.

Hesabat aşağıdakı meyarlara görə qiymətləndirilmişdir:

- Hesabatın 2010-cu ildə media nümayəndələri tərəfindən BP-nin Azərbaycandakı fəaliyyətləri ilə əlaqədar qaldırdığı davamlı inkişafa dair əsas məsələlər, BP Azərbaycanın mühüm davamlı inkişaf problemləri ilə bağlı özünün keçirdiyi yoxlama və seçilmiş daxili sənədləri əhatə edib-etməməsi.
- Hesabatda verilmiş davamlı inkişaf haqqında məlumatların BP-nin müvafiq rəhbərləri tərəfindən verilən izah və dəlillərə uyğun gəlib-gəlməməsi.
- Hesabatda verilmiş davamlı inkişaf haqqında məlumatların müvafiq biznes bölümü səviyyəsində qeydə alınmış məlumatlara uyğun gəlib-gəlməməsi.

## Nəticələrə gəlmək üçün biz xülasəsi aşağıda sadalanan işləri həyata keçirmişik

1. Maraqlı tərəflərlə görüşlər və risklərin qiymətləndirilməsi cədvəli də daxil olmaqla, Azərbaycanda BP-nin 2010-cu ildə davamlı inkişafı ilə bağlı fəaliyyətinə dair şirkətdən kənar kütləvi informasiya vasitələrinin hesabatları və şirkətdaxili sənədlər dəstini nəzərdən keçirmişik.
2. Hesabatda əksini tapmalı əsas məsələlərin müəyyənləşdirilməsi üçün Azərbaycanda BP-nin nəzərdə tutduğu prosesin Hesabat hazırlanan zaman tətbiq olunub-olunmadığını yoxlamışdır.

3. Hesabatda davamlı inkişaf üzrə verilmiş icra göstəriciləri və bəyanatlar haqqında məlumat və ya izahatları diqqətlə nəzərdən keçirmişik. Davamlı inkişaf üzrə Hesabatda əksini tapmış göstəriciləri dəstəkləyən sənədləri yoxlayarkən ölkə və ya sahə səviyyəsində məlumatların toplanması, müqayisə edilməsi və onların necə əldə edilməsi proseslərini yoxlamamışıq.

## Əminlik səviyyəsi

Dəlil toplama proseduralarımız məhdud əminlik səviyyəsi əldə etmək və nəticələri əsaslandırmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Həyata keçirilmiş dəlil toplama proseduralarının səviyyəsi məqbul əminlik öhdəliyinin yerinə yetirilməsinə (məsələn, maliyyə auditori) verilən tələblərlə müqayisədə aşağıdır və buna görə də, nisbətən aşağı səviyyəli əminlik təmin edilmişdir.

## Gəldiyimiz nəticələr

Hesabatla bağlı apardığımız yoxlama əsasında və işimiz üçün müəyyən edilmiş səlahiyyətlər dairəsində aşağıdakı nəticələrə gəlmişik. Bu nəticələr yuxarıdakı ‘Gəldiyimiz nəticələr gördüyümüz hansı işlərə əsaslanır?’ bölməsi ilə birlikdə oxunmalıdır.

### 1. Əsas məsələlər Hesabatda əhatə olunubmu?

Mətbuatda və ya Azərbaycanda BP-nin öz əhəmiyyət dərəcəsinin qiymətləndirilməsi prosesinin nəticəsi kimi qaldırılmış və bu Hesabatda daxil edilməmiş davamlı inkişaf əlaqədar Azərbaycanda BP-yə aid hər hansı bir əsas məsələ bizə məlum deyil.

### 2. Hesabatda Azərbaycanda BP-nin davamlı inkişaf üzrə icra göstəriciləri dəlil-sübut və ya izahatlarla təsdiqlənirmi?

Hesabatda BP rəhbərliyi tərəfindən Azərbaycanda BP-nin davamlı inkişaf üzrə həyata keçirdiyi fəaliyyətlərlə bağlı təqdim edilmiş təsdiq və məlumatlarda hər hansı bir qeyri-düzgün bəyanatın olması bizə məlum deyil.

## Müstəqilliyimiz

“BP p.l.c.”nin auditorları kimi “Ernst & Young” dan Audit Təcrübələri Şurasının (“Auditing Practices Board”) Auditorlar üçün etik standartlarında müəyyənləşdirilmiş tələblərə riayət etmək tələb olunur. “Ernst & Young” şirkətinin müstəqil strategiyaları firmalar, tərəfdaşlar və peşəkar işçilərə tətbiq olunur. Bu strategiyalar sifarişçilərimizə münasibətdə müstəqilliyə xələl gətirən və ya gətirə biləcəyi ehtimal olunan hər hansı maliyyə maraqlarını qadağan edir.

Hər il işçi və tərəfdaşlardan şirkətin siyasətlərinə riayət etdiklərini təsdiq etmək tələb olunur. Biz hər il müstəqilliyimizə və obyektivliyimizə xələl gətirə biləcək hər hansı hadisənin, qadağan edilmiş xidmətlər də daxil olmaqla, baş verib-vermədiyini BP-yə bildiririk. 2010-cu ildə heç bir belə hadisə və ya xidmət olmamışdır.

 **ERNST & YOUNG**

Ernst & Young LLP, London  
15 iyul 2010-cu il

<sup>a</sup> Auditorlar İstisna olmaqla Əminlik Öhdəlikləri və ya Tarixi Maliyyə Məlumatları üzrə Yoxlamalar üçün Beynəlxalq Mühasiblər Federasiyasının Beynəlxalq Standartı (ISAE3000).



# Hesabatın hazırlanması prosesi, rəy və təkliflər

Bu hesabatı nəşr etməkdə məqsədimiz 2010-cu il ərzində Azərbaycanda gördüyümüz işlər barədə şəffaf hesabat vermək və əvvəlki hesabatlarla əlaqədar alınmış rəylərə cavab verməkdir

Bu, BP-nin Azərbaycanda nəşr etdiyi sayca səkkizinci Davamlı inkişaf haqqında hesabatdır (DİH). Hesabat 2010-cu il ərzində bizim Azərbaycanda həyata keçirdiyimiz fəaliyyətləri təsvir edir. Məlumatların düzgünlüyünə kənar zəmanət BP qrupunun auditorları olan "Ernst & Young" şirkəti tərəfindən verilmişdir. Onların vəzifəsi bu hesabatda verilmiş rəqəmlərin və açıqlamaların düzgünlüyünü və sənədlərə əsaslandığını və 2010-cu ildə bizim Azərbaycandakı fəaliyyətlərimizlə bağlı əsas məsələlərin hesabatda tarazlaşdırılmış təqdimatını təmin etməkdən ibarət olmuşdur.

## Rəylər

2009-cu il BP Azərbaycanda DİH həm şirkət daxilində, həm də şirkətdən kənarında həm çap, həm də elektron variantlarda geniş şəkildə yayıldı. Bütün maraqlı tərəflərə hesabatın bir nüsxəsi göndərildi və onlardan öz rəy və təkliflərini verməsi xahiş olundu. Biz həmçinin BP əməkdaşları, kütləvi-informasiya vasitələrinin nümayəndələri, tələbələr, peşəkarlar və təhsil proqramlarının məzunları da daxil olmaqla 200 nəfərdən artıq adam üçün birbaşa rəy sorğusu ilə əlaqədar yığıncaqlar təşkil etdik.

Ümumiyyətlə rəylər müsbət oldu. Elmi işçilərdən biri 2009-cu il hesabatını korporativ davamlılıq, sosial məsuliyyət və şəffafıq haqqında hesabat vermənin ən yaxşı nümunələrindən biri kimi qiymətləndirdi.

**Əməkdaşlar** BP-nin Azərbaycandakı əlaqələr və şirkətxarici işlər, təhlükəsizlik, icazə və tənzimləyici işlər qruplarını təmsil edən əməkdaşlar "keks ye, öyrən" toplantılarında iştirak etdilər. Görüş zamanı onlar bir sıra təkliflər irəli sürdülər, eləcə də xahiş etdilər ki, BP və Azərbaycan hökuməti, xüsusilə Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) arasında əməkdaşlıq və birgə fəaliyyətlər, BP təqaüdləri ilə bağlı xərclər barədə müfəssəl məlumat verilsin.

**Tələbələr** Amerika Məzunlar Cəmiyyətinin, Qafqaz Universitetinin, Dövlət Neft Akademiyasının, İqtisadiyyat Universitetinin və Bakı Dövlət Universitetinin tələbələri rəy sorğusu yığıncaqlarında iştirak etdilər. Əvvəlki illərdə olduğu kimi, bu iştirakçılar ən çox işə götürülmə və BP təqaüdləri ilə bağlı xərclərə aid məsələlərlə maraqlandılar. Onlar həmçinin BP-nin Xəzər regionunda yeni texnologiyalardan istifadə etməsi, şirkətdə komanda ruhunun yaradılması və DİH prosesinə cəlb edilmə ilə bağlı daha çox məlumat verilməsini təklif etdilər.

**Kütləvi-informasiya vasitələri** Media mənsuclarının rəyləri də əsasən müsbət oldu və 2009-cu il hesabatı əvvəlki ildə olduğu kimi əhatəli və informativ hesab edildi. Hesabatın məzmununun yaxşılaşdırılması, xüsusilə beş illik icra göstəriciləri cədvəlinin hasilat haqqında məlumatlarında qazla bağlı rəqəmlərin göstərilməsi kimi bəzi

təkliflər edildi. 2010-cu il hesabatı ilə əlaqədar təkliflərə Azərbaycan dilinə tərcümənin daha da yaxşılaşdırılması, əməliyyatların başlamasının əvvəlindən sosial xərclərə dair rəqəmlərin verilməsi və Çıraq neft layihəsi barədə daha çox məlumatın verilməsi daxil idi.

**Vətəndaş cəmiyyəti** Vətəndaş cəmiyyətindən alınan rəylər yenə də az oldu və Azərbaycanda işləyən xarici vətəndaşların sayı haqqında verilən statistik göstəricilərin daha ətraflı verilməsi ilə bağlı bir xahişlə məhdudlaşdı.

## Bizim cavabımız

Aldığımız rəylərə cavab olaraq biz bu hesabatda bir sıra yeni mövzular üzrə məlumatlar daxil etmişik. Onlara Azərbaycanda BP və FHN tərəfindən birgə həyata keçirilən tədbir, şirkətdə kollektivin yaradılması işləri, Xəzərdə istifadə edilən yenilikçi texnologiyalar barədə konkret misal, təqaüdlərlə bağlı xərclər və Çıraq neft layihəsi haqqında məlumat daxildir.

Biz Azərbaycan hökumətinə ödədiyimiz vergilər, yerli müəssisələr vasitəsilə xərclənən vəsaitlər, gəlirlərin şəffaflığını yaxşılaşdırmaq səylərimiz, işə götürmə təcrübəmiz, əməyin təhlükəsizliyi və ətraf mühitin qorunması ilə bağlı icra göstəricilərimiz üzrə məlumatları açıqlamaqda davam etdik.

Etik və məxfiliklə bağlı səbəblərə görə, həmçinin BP qrupunun siyasətinə uyğun olaraq, biz ayrı-ayrı işçilərimizə və ya podratçılarımıza ödənilən əmək haqlarının məbləği və kommərşiya baxımından həssas məlumatları açıqlamamışıq. BP qrupunun bütün dünyada gəlirləri və xərcləri üzrə ümumi məlumatı şirkətin 2010-cu il üçün illik hesabatında oxumaq olar.

Əgər bu hesabatla bağlı rəy və təklifləriniz olarsa, lütfən, bizimlə bu hesabatın axırıncı səhifəsində verilmiş ünvan və telefonlar vasitəsi ilə əlaqə saxlayın.



Ayla Əzizova  
Şəffafıq və ictimaiyyətə hesabatların verilməsi qrupunun rəhbəri. 2011-ci ilin may ayından Ayla Azəri-Çıraq-Güneşli üzrə birgə müəssisənin maliyyə analitiki vəzifəsində işləyir.

→ **BP davamlı inkişaf haqqında necə hesabat verir**  
bp.com/sustainability

→ **BP qrupunun gəlir və xərcləri üzrə ümumi hesabat**  
bp.com/annualreview

## Necə...

### ... Xəzər Enerji Mərkəzinə necə getmək olar?

Xəzər Enerji Mərkəzi (XEM) Bakının mərkəzindən 55 km məsafədə, Salyan şosesinin yaxınlığındakı Səngəçal neft və qaz terminalında yerləşir. Səfərlər pulsuzdur və bazar ertəsindən şənbəyədək saat 10:00 və 16:00 arasında həyata keçirilir.

XEM-ə bütün səfərlər əvvəlcədən təşkil olunur. Dəvət olunmuş qonaqlar avtobus xidməti ilə təmin olunur. Məktəblilərin səfərləri onların valideynləri və ya müəllimləri tərəfindən müşayiət olunur. Yaşlılar səfərdən qabaq adlarını və şəxsiyyət vəsiqələrinin nömrələrini təqdim etməlidirlər. Telefonlar: (+994 12) 444 80 47 / 444 80 45  
Faks: (+994 12) 444 80 55, Email: [cec@bp.com](mailto:cec@bp.com)  
[www.cec.az](http://www.cec.az)

### ... Necə müqavilə bağlamaq olar?

Biznes E-mərkəzinə, bizim inkişaf layihələrimiz və tədarük sistemimizin necə işlədiyi barədə məlumatların yerləşdirildiyi veb-portalımıza daxil olun: [www.ecbaku.com](http://www.ecbaku.com)

### ... Problemlə məsələləri necə qaldırmaq olar?

24 saat fəaliyyət göstərən "OpenTalk" un telefon nömrələrindən istifadə edin:  
Azərbaycan (+994 12) 497 98 88  
Beynəlxalq xətt (+1 704) 540 22 42  
Faks: (+1 704) 556 07 32  
Məktub: BP OpenTalk, 13950 Ballantyne Corporate Place, PMB 3767, Charlotte, NC28277, USS  
Onlayn forma: [www.opentalkweb.com](http://www.opentalkweb.com)  
"OpenTalk" haqqında əlavə suallar BP Azərbaycana ünvanlana bilər

### ... İş üçün necə müraciət etmək olar?

Texniki mütəxəssislərin işə götürülməsi proqramı, məzun və təcrübəçilərin işə götürülməsi proqramı və BP-də digər boş iş yerləri haqqında məlumat almaq üçün, lütfən, [www.bp.com/caspian/careers](http://www.bp.com/caspian/careers) ünvanına baş çəkin. Qeyd: Məzun və təcrübəçilərin işə götürülməsi kampaniyası adətən fevral ayında başlanır və bu barədə yerli mediada elan verilir.

### ... İcma proqramı qrantı üçün necə müraciət etmək olar?

İcma proqramı qrantları ilə bağlı suallar üçün bizimlə növbəti ünvanla əlaqə saxlaya bilərsiniz: [cdi@bp.com](mailto:cdi@bp.com)

### ... Şikayət, narahatlıq doğuran məsələlər və sorğuları necə göndərmək olar?

Öz şikayətlərinizi / sizi narahat edən məsələləri və ya digər məlumatlarla bağlı sorğularınızı, zəhmət olmasa, icmalarla əlaqə üzrə məsul şəxslərə çatdırın:

Qaradağ, Abşeron, Hacıqabul, Ağsu, Kürdəmir  
Telefonlar: (+994 55) 225 02 51/225 02 45

Ucar, Ağdaş, Yevlax, Goranboy  
Telefonlar: (+994 55) 225 02 57/225 02 54

Samux, Şəmkir, Tovuz, Ağstafa  
Telefonlar: (+994 55) 250 58 31/225 02 60

İctimai informasiya mərkəzlərinin nömrələri:  
Kürdəmir (+994 145) 5 05 45

Yevlax (+994 166) 6 58 84

Gəncə (+994 22) 57 38 90

[www.bp.com/caspian/contactus](http://www.bp.com/caspian/contactus)

Təhlükəsizliklə əlaqədar şikayət və narahatlıqlarla bağlı, lütfən, 114 nömrəsinə zəng edin.

# Əlavə məlumatlar

## Bizimlə əlaqə saxlayın

Araz Yusubov  
Şəffaflıq və ictimaiyyətə hesabatların verilməsi  
qrupunun rəhbəri

Tamam Bayatlı  
Xarici əlaqələr üzrə menecer

BP AGT Regionu, Hyatt tauer 3,  
2-ci mərtəbə, İzmir küçəsi 1033,  
Bakı, Azərbaycan

Onlayn rejimdə qeyd və təkliflər bu ünvan  
göndərilə bilər:  
[www.bp.com/caspian/azsr](http://www.bp.com/caspian/azsr)

Öz qeyd və təkliflərinizi təqdim etmək  
və ya suallar vermək üçün əlaqələr  
və şirkətxarici işlər şöbəsinə  
(+994 12) 497 90 00 nömrəli  
telefonla zəng vurun



## [www.bp.com/caspian](http://www.bp.com/caspian)

Bu sayt Xəzər regionunda müxtəlif enerji layihələri haqqında əsas məlumat mənbəyidir. Buraya layihələrin təfərrüatları, xəbərlər, ətraf mühit və sosial sahəyə təsirin qiymətləndirilməsi, layihələri tənzimləyən hüquqi sənədlər, kredit təşkilatlarının hesabatları, vətəndaş cəmiyyətinin monitoring hesabatları və bizim onlara cavablarımız, Azərbaycanda BP-nin Davamlı inkişaf haqqında əvvəlki hesabatları və digər sənədlər daxildir. Sayt çoxdillidir və müntəzəm şəkildə yenilənir.



## [www.bp.com](http://www.bp.com)

Bu saytda BP qrupunun strategiya və dəyərlərinin təfərrüatları haqqında məlumatlar, onun Xəzər və Qafqaz regionunda, eləcə də digər yerlərdə fəaliyyət və əməliyyatları haqqında hesabatlar, həmçinin qrupun Davamlı inkişaf haqqında xülasələri yerləşdirilib.



## [www.ecbaku.com](http://www.ecbaku.com)

Bu saytda tərəfdaşlarımızla birlikdə Azərbaycanda dəstək verdiyimiz inkişaf layihələri haqqında ən son xəbərlər, BP və digər beynəlxalq və yerli şirkətlərlə işləməyin yolları barədə faydalı məlumatlar yerləşdirilib.

### Minnətdarlıqlar

**Dizayn** Maxmedia MMC

**Çap** Max Offset nəşriyyat evi

**Foto-şəkillər** Styuart Konvey, Çingiz Səmədzadə,  
Şahin Abasəliyev

### Kağız

Davamlı inkişaf haqqında hesabat yenidən emal olunmuş kağız üzərində çap olunub. Bu kağıza müstəqil yoxlama tərəfindən Meşə işləri üzrə İdarəçilər Şurasının (FSC) qaydalarına uyğun şahadətnamə verilib.

